קול העם

ממשלת 61
•
לאחר הטבח במעלות
•
הפרדה בצפון

סאדאת וקיסינג'ר בפגישתם בקאהיר

18

1974

יונתן גרינבוים

על הפרק

איזו ממשלה תהיה לנו?

כאשר מובאות שורות אלו לדפוס ממשיכים עדיין מנהלי המו״מ הקואליציוני לנהל מלחמת התשה נגד הציבור. מפלגת־העבודה רוצה ממשלה חדשה, אבל קואליציה ישנה עם המפד״ל ול״ע, אולם ל״ע איננה רוצה ללכת עם המפד״ל. המפד״ל מצידה רוצה גם את ה„ליכוד" בתוך הממשלה ומעמידה תנאים בלתי־אפשריים לכניסתה לממשלה בלי ה„ליכוד".

המצב בתוך ה„מערך" מבולבל אפילו עוד יותר. מפ״ם וחלק גדול מחברי מפלגת־העבודה רוצים בממשלת 61 עם הר״צ, אולם אנשי רפ״י ואנשי חיפה ב„עבודה" רוצים בממשלת „ליכוד לאומי". גולדה מאיר מתנגדת, כידוע, לממשלת ליכוד לאומי ורוצה בממשלת מיעוט של 58, עם ל״ע בלבד. ברם, ל״ע הודיעה שלא תצטרף לממשלת מיעוט, אלא אך ורק לממשלה שיש לה רוב בכנסת, הממשיכה לדגול במצע הממשלה הקודמת ללא תיקונים. אולם שולמית אלוני פרסמה מכתב אל ראשי ה„מערך", התובע תיקונים במצע.

ואין זה עדיין הכול. סורקיס ובן־פורת מרפ״י מאיימים, שאם יוחלט להקים ממשלה של 61, הם לא יצביעו בעדה בכנסת, ואולי אפילו יצביעו נגדה. אומרים, שמאחורי הופעותיהם מסתתר משה דיין, אמן האינטריגה הפוליטית והישיבה על הגדר. בשבוע שעבר הם קיבלו תמיכה רעשנית מגולדה מאיר, הדורשת לפתוח בוויכוח מדיני כולל בישיבת מרכז העבודה, העומד להתכנס כדי להחליט על אופיה של הממשלה הבאה.

בציבור הישראלי, אשר התעניינותו נתונה באופן טבעי למו״מ על הפרדת הכוחות בסוריה יותר מאשר למו״מ הקואליציוני בין המפלגות ובתוך המפלגות, מתקשים להבין מדוע במצב זה מתעסקים מנהיגי בבעיות כגון „מיהו יהודי" או, להבדיל אלף הבדלות, שולמית אלוני כן או לא, מאיימים בפילוג ה„מערך" בגלל הרב גורן, מחד, או בגלל שולמית אלוני, מאידך.

קורא־העתונים הישראלי מבולבל לגמרי. ביום ראשון הוא קורא, שמסתמנת סוף־סוף פשרה בשאלת „מיהו יהודי" ועל כן עומדת לקום ממשלת מערך־מפד״ל־ל״ע. למחרת מתברר, שהמפד״ל דחתה את הפשרה. ביום שלישי מודיעים לנו שראשי ה„מערך" ממשיכים לחזור אחרי המפד״ל ובחיזוריהם אלה הגיעו עד אל הרב גורן. ביום רביעי כותבים, של„מערך" נמאס לחזור אחרי המפד״ל והוא החליט לפתוח במו״מ עם ל״ע ושולמית אלוני. ביום חמישי מודיעים, שעומדת לקום ממשלת 61, וביום שישי מתפוצצת פצצת גולדה, המסכימה רק לממשלת 58. אולם בשבת מתגלה שאנשי רפ״י רמזו, כי לא יצביעו גם בשביל ממשלת 58, אם פרס לא יהיה בה שר־הבטחון. וכך זה נמשך.

*

בהתחלה היתה כניעה לרפ״י, הנתמכת ע״י „חירות" והמפד״ל. ב־1967, ערב מלחמת־ששת־הימים, נכנעו ראשי ה„מערך" למשולש בלתי־קדוש זה ומינו את משה דיין לשר־הבטחון. באותם ימים כתב משה סנה, שדיין אינו דרוש למען הנצחון והוא עלול להפריע לשלום. בשנים 1967 — 1973 עשה דיין רבות להפריע לשלום ובודד את ישראל בזירה הבינלאומית. מספיק להזכיר את סירובו לנקוט ביוזמות שלום ישראליות ו„אנו מחכים לטלפון מהערבים"... ואת הכרזותיו המרובות על כך ששטחים אלה ואלה לא נחזיר אפילו יסכימו הערבים לשלום אתנו. בדידותנו בעולם נהפכה לסיבה העיקרית למפלתנו המדינית ב־1973. אולם במלחמת יום־הכיפורים התברר שדיין, לא זו בלבד שמפריע לשלום, אלא הוא מסוגל להפריע גם לנצחון צבאי.

*

היום קיימת באופק סכנת כניעה ל„ליכוד" הנתמך ע״י המפד״ל ורפ״י. אסור לנו לשכוח זאת. ה„ליכוד" דורש להקים ממשלת הירום לאומית מקיר אל קיר. בתביעה זו הוא נתמך ע״י המפד״ל, רפ״י וחלק מאנשי מפא״י לשעבר, כמו אלמוגי ואחרים. ממשלת ליכוד לאומי תהיה ממשלה בעלת רוב ניצי. היא עלולה להיות ממשלה הרפתקנית, אשר תביא לנו מלחמות ואסונות נוספים. כבר היום מפגינים אנשי ה„ליכוד", בצירוף אנשי המפד״ל, נגד כל פשרה עם הערבים, נגד כל ויתור ישראלי למען הפרדת הכוחות, למען הצלחתה של ועידת־ז׳נבה, או למען השגת הסכם של קבע על אי־לוחמה. לאחר שהם וידידיהם מרפ״י תרמו רבות לכך, כי לישראל נותר בעולם ידיד אחד בלבד — ממשלת ארה״ב — הם מכריזים היום על התנגדותם ל„כניעה" לארה״ב, דבר העלול להעמיד את ישראל בבדידות מוחלטת בעולם. מלחמת יום־הכיפורים הוכיחה לנו, כפי שהוכיחה זאת בעבר גם מלחמת־סיני מ־1956, שאפילו אחרי נצחון צבאי יכולה בדידותנו בעולם להביא מפלה פוליטית. יותר מזה, מלחמת יום־כיפור הוכיחה גם, שבלי תמיכתה הצבאית של ארה״ב לא היינו מסוגלים להשיג גם את הנצחון הצבאי. וצריך לזכור, שמפלה צבאית מאיימת עלינו בקטסטרופה לאומית.

מנהיגים פוליטיים, שאינם מתחשבים בנתונים אלה של המציאות הפוליטית של ישראל, הם הרפתקנים מסוכנים, העלולים להעמיד את קיומה של ישראל על קלף הסנאטור ג׳קסון ויהדות ארה״ב. אלה עשויים, לדעתם הבלתי־מבוססת, לשנות ע״י לחצם את מדיניותה של ממשלת ארה״ב, המושתתת, כידוע לכל בר־בי־רב, על האינטרסים הגלובאליים שלה. מנהיגים מסוג זה יש להרחיק בכל מחיר רחוק מאד מהשלטון ומהממשלה, הם עלולים להביא, חלילה, לחורבן בית שלישי.

*

היו שחשבו, שאחרי ישיבת מרכז ה„עבודה", אשר בה נבחר רבין כמועמד לראשות הממשלה, נפתחה תקופה חדשה במפלגת־העבודה, אשר שמה קץ למשטר החטיבות, ולפיכך חדלת רפ״י להתקיים ולהיות שלוחה של ה„ליכוד" בתוך ה„מערך". אולם מהר מאד נתברר, שאין הדבר כך. רפ״י נסוגה, משה דיין שותק. במקומו בא שמעון פרס, שהוא נץ מתון יותר. אנשי רפ״י אינם מתנגדים לוויתורים ישראליים, הדרושים, לדעתם, כדי לשמור על יחסים טובים עם ארה״ב, אולם אין הם רוצים ביוזמות ישראליות עצמאיות כלפי הערבים בכלל והפלשתינאים בפרט, כדי להגיע איתם להסדר ולשלום. הם מתנגדים לצירוף ר״צ לממשלה, מאיימים בפילוג ועלולים בכל רגע מתאים לחדש את תביעתם לממשלת ליכוד לאומי. במובן זה הם מוסיפים להיות שלוחת ה„ליכוד" במפלגת־העבודה. הם, יחד עם בעלי־בריתם בתוך מפא״י, גורמים לסחבת במו״מ הקואליציוני, להתבזות מנהיגי ה„מערך", ואחדים מהם אינם מסתירים אפילו את תקוותם שכל זה יכריח לבסוף את הרוב במפלגת־העבודה להסכים לממשלת „ליכוד לאומי".

*

מתוך ראיית הסכנות האלה קבעה הנהלת „מוקד" את עמדתה: תמיכה בממשלת רבין. עוד בפברואר השנה הודענו, שאנו מעדיפים ממשלה של 61 וכבר במערכת הבחירות לכנסת השמינית אמרנו, שנתמוך בכל ממשלה אשר במרכזה ה„מערך" נגד סכנת הימין, ויחד עם זה נוסיף לבקר את מדיניות ה„מערך" בפנים ובחוץ, את היגררותו אחר המדיניות האמריקאית, במקום לנקוט ביוזמות־שלום ישראליות עצמאיות. נמשיך להיאבק למען הליכה אמיצה יותר לקראת אי־לוחמה ושלום עם השכנים הערבים ולמען הגנת האינטרסים של השכירים וחברה צודקת יותר בישראל פנימה. נמשיך לבנות כוח פרולטרי מעמדי סוציאליסטי, הנאמן לאינטרסים הלאומיים של ישראל ושל העם היהודי. אנו בטוחים שקרוב הזמן, כאשר בעזרת חוגים סוציאליסטיים נאמנים בתוך ה„מערך" נצליח לבנות כוח זה.

שולם P.P.
תל-אביב-יפו
Tel-Aviv—Yafo
40

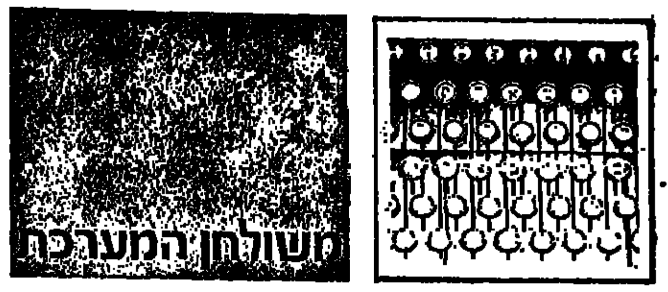

קורא יקר,

אולי סמלי הדבר, שערב חג-השבועות יכול ישראל, כנראה, אחר ספירת-עומר ממושכת בימי מסעות קיסינג'ר, לאסוף אלומת-זהב בשדות גולן, שהיו זמן כה רב שדות קטל. אלומת חיים שלווים יותר, שצמחה מקרקע הדמים, הסדר הפרדת הכוחות, הפותח פתח למאמצי שלום, הרי תהיה זו מתת חג ממש!

ואף כי אין נחמה על קציר המוות שערכו כוחות שחור במעלות, אנו תקווה, כי לפחות להבא נוכל להסתייע באלומות הקמות בשדות מסביב, כדי שנוכל ביתר בטחון להגן על החיים.

זו לשון ברכת חג. בלשון המדיניות, הבעיות, כמובן, סבוכות הרבה יותר. ברצח ההמוני, שערכו ארגוני-החבלה במעלות, דן עורכנו ברל באלטי במאמר המערכת. על ההסכם להפרדת הכוחות המסתמן בשיחות קיסינג'ר אנו מעירים במדור „מעת לעט". ובבחינת „מתן תורה", ניתוח אידאולוגי-עיוני של בעיית יחסי ישראל-ערב והטרור הערבי, הם דברי חברנו משה סנה המנוח, קטעים שבחרנו מתוך מאמרו הנודע: „ערפאת הנערץ — ולנין הנשכח".

★

על שאלות אלה, וכן על כינון הממשלה החדשה והצטרפות מק"י לקונגרס היהודי העולמי, דן הוועד המרכזי של מק"י וסיכם בהחלטות המתפרסמות בעמוד 12. „הוועד המרכזי של מק"י רואה צורך דחוף שתוקם ממשלה בעלת כושר פעולה בראשות יצחק רבין, ממשלה שלא תיכנע ל'ליכוד' וללחצים נוספים של המפד"ל ותיגש במרץ לתפקידים הדחופים ביותר" — נאמר בהחלטות אלה. על הבעיה בפרוטרוט דן פנחס גינוסר במאמרו בעמוד 3.

★

ככל שענייני ישראל תובעים את עיקר תשומת-ליבנו, אי-אפשר להתעלם מהמתרחש בעולם, כי הוא, לעתים באופן בלתי-נראה אבל בהתמדה, משפיע גם על מצבנו. הפעם סוקרים אנו את ההצבעות באיטליה (בעמוד 4) ובצרפת, את המשך ההתפתחות בפורטוגאל (במדור „מעת לעט") — בכל אלה ניתן לציין התקדמות ניכרת של כוחות השמאל.

★

שבת, החג ו„יום-הגשר" ביניהם — זוהי הזדמנות לטייל — אבל מה נותר מנוף ארצנו? אלי שמעוני כותב (בעמוד 5) על נחל-התנינים, ערוץ המים החי היחיד שנותר לנו לפליטה וגם עליו מאיים הביוב. האמנם דמעת תנינים שמזילה ישראל המתפתחת?

בברכת חג שמח!

עצרת המונים

נגד

לחץ ה„ליכוד" והימין הדוחף למלחמה

בעד

הפרדת כוחות ולמען הסדר

ביום ה', 23.5.74, בשעה 6.30 בערב
בכיכר מלכי ישראל, ת"א.
פרטים נוספים — במודעות וברדיו.

„קול העם" — שבועון — גליון מס' 18 (8185)
כתובת המערכת: רח' אילת, ליד תחנת "פז". ת.ד. 2675, טל. 58161, 58269, ת"א;
המערכת המרכזת: ברל באלטי (ראש המערכת), יעקב זילבר, יאיר צבן.
האחראי: יאיר צבן, ת"א; המו"ל: "קול-העם" בע"מ;
מחלקת המודעות: ת.ד. 2675, טל. 58161, תל-אביב. המנהלה ומחלקת המינויים של ת"א: ת.ד. 8512, טל. 58260. בחיפה: רח' הרצל 59, טל. 662478.

דגש

שדה פרוץ

כתב חגי ב„דבר" מיום ו', 12 במאי ש"ז: „ראיתי כיצד ביזו את הנשיא ואת סגן ראש-הממשלה, כיצד רדפום על צוואר, כיצד נמלטו השניים כמעט בעור שיניהם. אין להסביר זאת רק כתגובת-צער אינ-מה. היה בכך משהו מפחיד. עלתה שם צעקת אי-אמון שמעטות כמוה".

ייתכן, בוודאי ובוודאי יש בכך מן האמת. אפשר ואפשר להבין את שבר המשפחות השכולות, את כאבן, את אי-אמונן, את זעקתן, בכל-זאת, נשאלת השאלה: האם היה הכול ספונטני, בלתי-מאורגן, בכל ההתרחשויות המצערות הללו? שהרי מי שאינו מכיר את עמנו יכול לחשוב, למראה התרחשויות הללו, שישראל כולה היא בתהליך של התמוטטות והתעוררות ושאמנם משיגים המחבלים את מטרתם — להביא לחיסול ה„ישות הציונית".

אלא שמי שראה בטלביזיה את המשלחות מקריית-שמונה ומעלות יכול על נקלה לעמוד על כך שלא הכול היה ספונטני כל-כך ובלתי-מאורגן. הסיסמאות של המשלחות הללו היו מוגדרות מאוד: „ממשלת ליכוד לאומי!", „בגין לשלטון!" ועוד כיוצא באלו. אכן, יש ויש מי שמנהל הסתה פוליטית, בקריית-שמונה ובמעלות וגם במקומות אחרים. ואין כל קשר סיבתי בין האבל בו שרויים תושבי העיירות הללו בגליל לבין הסיסמאות המדיניות שהעלו המשלחות מעיירות אלו ליד שערי הכנסת, והיה גם מי שהתפרץ עמן לכנסת פנימה.

אך כלום זה אומר שיש לפטור את הממשלה מן האחריות למה שהתרחש לפני בניין הכנסת ובתוכו, למה שמצא את הנשיא וסגן ראש-הממשלה? דומני שלא, שכן, במקום לצאת אל העם בלב פתוח, להסביר לו מה קורה ולגייסו לתשובה הולמת, כמו התנדבות לשמירה על בתי-הספר, על טיולי תלמידים, על בנייני ציבור, הסתפקו — כרגיל — במליצות בלתי-מחייבות.

והשדה נשאר פתוח להסתה הפוליטית של הימין, ביחוד של „חירות", היודעת לנצל ללא בושה, למטרותיה המפלגתיות, את רגשות האבל והזעם של חוגים רחבים בעם.

א.

ממשלת 61 / מאת פנחס גינוסר

שעה שנכתבו שורות אלה עדיין לא התכנס מרכז מפלגת-העבודה כדי להחליט האם להקים ממשלה של 61 חברי-כנסת, או לא, אך כל הסימנים העידו על כך שזו ההצעה האפשרית היחידה העומדת על הפרק, שכן הנסיונות להקים ממשלה בלי ר"ץ ובלי ל"ע (כלומר, ממשלה, הנשענת על 54 או 58 חברי-כנסת) יצאו מכלל אפשרות.

ר"ץ הסירה במהירות רבה את המכשולים מצדה להצטרף לממשלה שכזאת, כך של"ע לא יכלה שלא לסרב להשתתף בממשלה בלעדיה, ושתיהן סירבו להתחייב לתמיכה בממשלה של 54, המורכבת רק משרי מפלגת-העבודה.

המפד"ל חסמה לעצמה, במו ידיה, את הדרך לקואליציה, ודאי למגינת-ליבם של שמונה מתוך עשרה חברי-הכנסת שלה ושל כל קשרים המיועדים. מבחינה זו התרגיל של זבולון האמר ובן-מאיר, כיצד יכול מיעוט לתמרן את הרוב למצב שבו נאלץ זה להיכנע למיעוט, הוא שיעור הראוי שיילמד בקורסים על התהליכים בחיים המדיניים.

□ ממשלת ליכוד לאומי

נותרה, לכאורה, האפשרות של ממשלת "ליכוד לאומי", ולפי מה שמופץ בשם מקורביו של יצחק רבין, יש בכוונתו להקים ממשלה שכזו, אלא ש„צילה של המשמרת הוותיקה" מונע.

האמנם? האם זו הסיבה היחידה והסיבה הקובעת? כתבי העתונים ה„לא-מפלגתיים" מייסרים בשוטים את המפד"ל על שלא היתה נאמנה לבוחריה (ולרבנות הראשית) והתפשרה בשאלת „מיהו יהודי", כדי להיכנס לממשלתה של גולדה מאיר. מדוע אין הם שואלים, האם יש בכך מן האמת ומן היושר של„מערך", אשר יצא לבחירות בסיסמת התנגדות לממשלת חירום לאומית, יקים ממשלה שנגד הקמתה קרא להצביע עבורו?

על הנימוקים העניינים, שנאמרו בסוגיה זו ערב הבחירות, כגון שממשלת ליכוד לאומי תהיה ממשלת שיתוק לאומי, שהיא תמנע כל צעד משמעותי של פשרה וישראל עלולה להיקלע מתוך כך למלחמה מיותרת, באו תזכורות בצורת ההיסטוריה המאורגנת של ה„ליכוד" נגד הפרדת הכוחות בחזית המצרית ולאחר-מכן נגד הפרדת הכוחות בחזית הסורית.

מי שמציע ממשלת ליכוד (או „ממשלת חירום לאומית") מציע, בעצם, ממשלה שתאמץ את המדיניות של ה„ליכוד" וידיה תהיינה כבולות בכל מקרה של התקדמות לקראת פשרה והידברות. האם בכך רוצים אלה מתוך מפלגת העבודה המטיפים לממשלת ליכוד? האם בכך רוצה יצחק רבין? האם זו הממשלה הדרושה היום לישראל?

אמנם, השעה היא שעה של מתיחות פנימית ושל אבדן עשתונות, ובשעה בזאת קל לגייס נימוקים רגשיים למען „ממשלת ליכוד לאומי", אולם בדיוק זוהי השעה שדרושים בה עצבים חזקים ושיקול-דעת יותר מאשר בכל שעה אחרת. „ממשלת ליכוד לאומי" תוכל לעשות רק שני דברים: 1) לנהל מלחמה, 2) להקפיא כל שינוי אפשרי במצב בין ישראל ובין שכנותיה. אין זו השערה גרידא, הנסיון של השנים 1967—1970 תוכיח זאת.

אם יש מי במפלגת-העבודה הסבור, שמוטב כי ה„ליכוד" יהיה כבול בתוך הממשלה ולא יוכל לגייס דעת-קהל נגד החלטותיה, הרי העבר הוכיח שלא כן הוא ·וכי כאשר באה שעת הכרעה באוגוסט 1970, התפרקה ממשלת הליכוד.

טענות אלה, המכוונות נגד אותם ח"כים מן ה„עבודה" המתגעגעים לממשלת ליכוד, אפשר להשמיען באוזני מחצית הסיעה של ל"ע, המצדדת בממשלת ליכוד לאומי. גם ל"ע — שבמערכת הבחירות הרבתה לחלק כרטיסי ביקור כמפלגה המוכנה לשלום של פשרה, שלום תמורת ויתורים טריטוריאליים — הפתיעה ולא לטובה בעמדות חלק ניכר מנציגיה במו"מ על הפרדת הכוחות עם סוריה. גם כאן, נראה, ההבטחות לבוחרים ערב הבחירות אינן תופסות, לפחות לגבי חלק ניכר מן הצמרת.

לכאורה, עומדת היום על הפרק רק ממשלת 61 ואילו ממשלת ליכוד לאומי אינה עומדת על הפרק, ומדוע לעסוק בה? אך היא ניצבת מעבר לפינה והמרחק אליה אינו גדול ואת הדרך אליה יש לחסום. ואם לחסום את הדרך, הרי יש להעלות גם את הסכנות הפנימיות, של קרע ב„מערך" („עבודה" מכאן ומפ"ם מכאן, שייפרדו אם תוקם „ממשלת ליכוד לאומי"), ושל קרע בתוך מפלגת-העבודה גופא (בן-אהרון, אליאב ועוד).

הקמתה של ממשלת „ליכוד" עלולה להיות מדרגה נוספת בירידתה של מפלגת-העבודה בתחום הרוח ובתחום החומר, וככל שמעמיקים לשקוע כן קשה יותר להיחלץ.

□ ובכל-זאת סיכויים

הרבה מן האשראי שניתן למפלגת-העבודה עם בחירתו של יצחק רבין כמועמדה לראשות הממשלה נתנדף אמנם. הוא לא נתנדף בגלל הנסיונות לרצח אופי שנעשו בו, אלא משום שלא הגשים את הציפיות שנתעוררו. היו ציפיות שהמו"מ הקואליציוני יהיה מהיר ויעיל, שרמטכ"ל מלחמת-ששת-הימים ינצח עליו. שתהיה במהירות התחלה חדשה ומדיניות חדשה. המשא-ומתן נתמשך מעבר ל-21 הימים הקבועים בחוק והיה צורך בהארכה, וההתחלה חדשה ומדיניות חדשה עדיין לא באו לעולם. ובכל-זאת. אם תוקם בימים הקרובים ממשלה, הרי הרכבה מעניק סיכויים למדיניות טובה יותר. מעניק סיכויים — אמרנו, ומבטיח — לא אמרנו.

אמנם, קווי-היסוד של הממשלה החדשה הם אלה של הממשלה הישנה, אולם ההרכב הוא אחר ולכן יש סיכויים שהפירוש והיישום יהיו אחרים. מי שזוכר את הימים, בהם החליף אשכול את בן-גוריון, זוכר, שאשכול נכנס לנעלי קודמו, הבטיח להמשיך במדיניותו ורק באיטיות ובהיסוס החליף את המדיניות הקודמת, אבל החליף (ובמאמר מוסגר: וניתן לשער, שלולא ההתפתחויות המאכזבות שחלו מן הצד שכנגד — הקשחת העמדה הערבית וההכרעה הסובייטית לכיוון עויין לישראל בפברואר 1966, המצור על מיצרי-טיראן וכו' — הייתה יכולה לחול התפתחות רבת-משמעות במדיניות ישראל כלפי הצד הערבי ובכיוון של גיוון קשריה הבינלאומיים, אולם שעת הרצון בצד הישראלי לא נפגשה אז בשעת רצון מהצד השני).

כיום נדרשים, כמובן, חילופים מהירים הרבה יותר ועמוקים הרבה יותר.

ההפרדה המצופה של החלק הלא-סוציאליסטי במפלגת-העבודה מן החלק הסוציאליסטי לא באה. רפ"י איבדה הרבה מכוח-הסחיטה שלה (וההסכמה לממשלת 61, שתבוא ככל הנראה — תעיד) וכוחו של שמעון פרס לכפות מדיניות אינו ככוחו של משה דיין. אפשר שמדיניות נבונה יותר ומתקדמת יותר בתחום ענייני החוץ תוכל להקרין גם על תחומי חיים אחרים, ואז תבוא אולי עדנה לתנועת-הפועלים הישראלית.

באומרנו מדיניות נבונה ומתקדמת, אין כוונתנו דווקא למדיניות „רכה" של היענות ללחצים והתקפלות. ישראל זכאית וחייבת להתמקח על כל שלב ושלב. הבעיה היא שהכיוון יהיה ברור; מה שחשוב הוא להשיג שינוי רב ככל הניתן ביחסים בין ישראל לארצות-ערב, תוך הסדרי בטחון, ולא התפשטות טריטוריאלית (שממילא אין לה סיכוי).

מה שחשוב הוא, שישראל תעלה יוזמות מצדה להתקדמות לקראת שלום תמורת שטחים, ולא תיגרר אחר יוזמות של אחרים, שלא תמיד (קיסינג'ר) האינטרסים שלהם ושלנו עולים בקנה אחד. לא כל ההצהרות שנשמעו מפי המיועדים לכהן בממשלה זו מעודדות, אולם הסיכוי קיים ויש להגבירו על-ידי פעילות ציבורית מחוץ לכותלי הממשלה.

★

לאחר כתיבת המאמר נודעו תוצאות ההצבעה במרכז מפלגת-העבודה, שבו כ-90% תמכו בממשלת 61 ופסלו, הן את הקמתה של ממשלת ליכוד לאומי והן את השארתה של ממשלת גולדה-דיין על כנה. תוצאות ההצבעה ודבריו של יצחק רבין במרכז נגד הקמתה של ממשלת ליכוד לאומי מגבירים את התקווה שמפלגת-העבודה תנקוט קו מתקדם יותר.

□ מק"י פנתה לארגונים בעולם בעניין זוועת מעלות

הוועד המרכזי של מק"י פירסם את ההודעה הבאה:

„בכאב על הרצח במעלות ובזעם על רוצחי הילדים נזכור, כי מזימתם ומזימת הממשלות העומדות מאחוריהם היא להכשיל את תהליך ההידברות בין ישראל לבין עמי ערב.

נכה ברוצחים, נעודד כל סיכוי למו"מ ונושיט יד לפלשתינאים המוכנים לפשרה. כך נבודד את ארגוני הרצח, נסכל את מזימותיהם ותוקל מלחמתנו בהם".

קריאה זו נשלחה לכל האירגונים המתקדמים בעולם, בתביעה שירימו את קולם נגד מעשה הזוועה במעלות ומעשים דומים לו.

מברקי השתתפות באבל על הקורבנות התמימים שנפלו מידי המרצחים שלח הוועד המרכזי של מק"י לעיריית צפת ולמועצות המקומיות של מעלות, חצור ופסוטה.

מק"י —
סניף בני-ברק—קרית-אונו
ביום ד', 29.5.74 בשעה 7.00 בערב
בבית משפחת שמואלי
רחוב אבן-גבירול 30, בני-ברק —
פגישת חברים ואוהדים

זרקור

גירושין נוסח איטליה

מאת יעקב זילבר

„איטליה היא ארץ מודרנית" — כותרת ראשית זו שהתנוססה על פני עמודו הראשון של „לה סטאמפא" למחרת משאל־העם על „ביטול חוק הגירושין — כן או לאו", ממצית אולי באופן הטוב ביותר את התוצאות. טועה מי שחושב, כי רק 40.9% של האיטלקים הם דתיים — גם קאתולים רבים הצביעו עתה בעד הפרדת הדת מהמדינה. וכמו אצלנו, לאו־דווקא מתוך קנאות דתית התעקשה המפלגה הדתית בשאלה: „מיהו יהודי?" נוסח איטליה, דהיינו: חיוב האזרח לחיות על פי חוק הכנסייה. אך חרב אבירי־הצלב הימניים הפכה לבומראנג.

היוזמה יצאה ממזכ"ל המפלגה הדמוקראטית־נוצרית, אמינטורה פאנפאני. „שלוש פעמים ניסה להיות הראשון בארץ" — זוכר השבועון הצרפתי „אכספרס" מ־6 במאי — ושלוש פעמים נכשל. עתה מצא את ההזדמנות לאסוף תחת דגלו צבא שלם; הוא התייצב בראש של מסע־צלב כדי לאסור את הגירושין". כאמור, ב־13 במאי נודע גם כשלונו הרביעי, שממדיו — כדברי כל העתונים — הפליאו אף את האיטלקים עצמם.

□ תכניתו של פאנפאני

גירושים באיטלית ארץ־הוותיקאן? אכן, ב־1 בדצמבר 1970 התהוותה היערכות־כוחות, שאיפשרה קבלת חוק־מדינה המתיר גירושין אזרחיים לאחר שבני הזוג כבר חיים בנפרד, למעשה, משך חמש שנים.

לא הועילו למפלגות האחרות הפצרותיהן, כי אסור לפלג את העם האיטלקי על שאלה „הילכתית", דווקא בשעה שהוא עומד מול בעיות קונקרטיות קשות הרבה יותר — כפי שאמרה המפלגה הקומוניסטית. לא הועילה גם ההצבעה על הנסיון בשלוש השנים שהחוק היה בתוקפו: הרי לא התחוללו באיטליה שום „גירושין המוניים", ובוודאי לא „הוסלו חיי המשפחה" ולא באה במקומם „חברה הומוסכסואלית" — כפי שאיימו עתה, במלחמת הבחירות, כמרים ועסקנים מפלגתיים של הימין הדתי והניאו־פאשיסטי. לא הועילו אפילו התגוננותן של מפלגות המרכז באזני פאנפאני, לא לדחוף אותן להופעה משותפת עם המפלגה הקומוניסטית בהצבעת NO („לא" לבטל את חוק הגירושין משנת 1970).

כי מגוי וגמור היה עם פאנפאני ללכד מסביבו בשאלה רגישה זו את כל הציבור הדתי, שהוא בלי ספק הרוב באיטליה, וכך לבלום את גידול התמיכה במפלגה הקומוניסטית ואף להחזיר מתחת השפעתה את בוחריה הדתיים, ובדומה לכך — גם להקטין את השפעת המפלגה הסוציאליסטית.

וכן קיווה פאנפאני להשתלט גם על מפלגתו־שלו, אשר, ככל מפלגה המונית במערב כיום, יש בה אגפים שונים. במשך הזמן „בנה" לו המזכ"ל בטיסים של „אנשי שלומו" בכל אחת משבע(!) ה„חטיבות" — אף בזרם השמאלי של קארלו דונאט־קאטין „שתל" את אנשיו — ותוכניתו היתה לנצל את מערכת הבחירות, שילובו בה הרגשות נגד „הכופרים השמאליים", לליכוד כל ה„מאמינים" — מסביבו!

הגם שנשבע, כי אין בכוונתו לתת למשאל משמעות פוליטית אלא דתית־מוסרית גרידא — ברור שהיתה לו מגמה פוליטית מובהקת. ממש כשם שהצטרפות „התנועה הסוציאלית" הניאו־פאשיסטית, מתוך חשבונותיה־שלה לצאת סוף־סוף מבדידותה ולכבוש תמיכה נוספת בציבור הדתי, יצרה בבירור — על אף האזהרות־הסתייגויות מילוליות של פאנפאני — גוש ושיתוף־פעולה דמו־נוצרי־ניאו־פאשיסטי.

□ ...וכשלונו של פאנפאני

אך תיכנון הוא דבר אחד, ואילו התוצאה עלולה להיות אחרת.

עוד במהלך ההכנות למשאל התברר, כי מספר נכבד של אישים קאתוליים, פרופסורים, עסקני האיגודים המקצועיים הנוצריים, אירגוני סטודנטים, קבוצות כמרים לא־מבוטלות, לא הסכימו עם יוזמת פאנפאני. רבים מביניהם הודיעו, כי במישור הפוליטי הם שומרים אמנם אמונים למפלגה הנוצרית־דמוקראטית, ובמישור הדתי הם קאתוליים מסורים, אבל הם מסרבים לערבב את התחומים. אפילו „הפעולה הקאתולית", ארגון דתי־חברתי המוני, הקפיד על יחס „נייטראלי".

ניתן, איפוא, להניח בבטחון, כי חלק מן הציבור הדתי, אף זה הנוהג לתת את קולו בבחירות למפלגה הדמוקראטית־נוצרית, לא הצביע „הן" בעד ביטולו של חוק־הגירושין האזרחי. התוצאות בעיר נאפולי בה זכו הניאו־פאשיסטים במירב קולותיהם ב־1972, מעידות, כי גם במפלגה זו לא הצביעו הכול כפי שתבעו המנהיגים.

כך קרה, כי בעוד שגוש זה זכה ב־5.5.1972 ב־47.5% (38.8 + 8.7), הצביעו עתה „הן" רק 40.9%.

קולות אלה, שלא ניתנו הפעם לימין, הצטרפו בוודאי למספר הנמנעים מהצבעה, שהיה הפעם גדול מהרגיל. חלקם, יש לשער, אף הצביעו „לאו". ברם, אף כי אחוז ירידתו של הימין (6.6%) תואם את אחוז עלייתו של השמאל, אין להיחפז במסקנות. המפלגות החילוניות זכו בערים הגדולות בעלייה גדולה מאד: רומא 68.06% (+16.66%), טורינו 79.71% (+14%), מילאנו 73.73% (+12.6%), נאפולי 60.35% (+14%), פאלרמו 56.20% (+15.6%), קאטאנו 63.1% (+27.30%), ברגאמו 52.02% (+21.20%) — אך בוודאי יהיה זה מופרז לקוות, כי מפלגות ה„לאו": הקומוניסטית, הסוציאליסטית, הסוציאל־דמוקראטית, הרפובליקאית והליבראלית, יזכו בתוספות אחוזים אלה גם בבחירות הבאות לבית־הנבחרים או למועצות האזוריות והמקומיות.

אבל אפשר ואפשר לקבוע, כי חלפו הזמנים כאשר איטלקי קאתולי הצביע אוטומאטית כפי שאמרה לו המפלגה הדמוקראטית־נוצרית. גם ראשי המפלגה הזאת והכנסייה מכירים עתה בעובדת הפלוראליזם בקרב מאמיני־הדת. אכן, כפי שסיכם העתון הגדול „סטאמפא": איטליה נעשתה מודרנית!

ולא הצפון הערים הגדולות בלבד. התוצאות מראות, כי ה„לאו" גבר בכל מקום, בצפון וגם בדרום, בעיר וגם בכפר, שום אזור לא יצא מן הכלל. אחר שהעולם היה רגיל להבדלים עצומים באורח־החיים וברמת־החיים בחלקי איטליה השונים, אין ספק כי יש לראות באיזון ההצבעה הזאת גם שלב חשוב בהתפתחותה של תודעת האחדות של איטליה.

□ דמאגוגיה בלבוש דתי

באופן פורמאלי „לא התערבה" הכנסייה. עתון הוותיקאן רק „תיקן" טענות של מצדדי „לאו" ואיפשר לקוראיו „לנחש" את עמדתו. גם האפיפיור נזהר מהתייצבות מפורשת לצד אחד — הוא רק הסביר, כי „אי־התרת הנשואין מושתתת על דברי ישו"... הכמרים בכנסיות ובביקורי בית פעלו כ„אנשים פרטיים" בלבד. אמנם, אלה שהופיעו בעד הצבעת „לאו" גורשו ממשרותיהם!

פוליטיקאים דמו־נוצריים, אף כי רבים מהם מעורבים בשערוריות חברתיות וכספיות, היו למטיפי מוסר.

פאנפאני, למשל, הופיע בסיציליה בנאום המצוטט ב„לה מונד" (10.5.74) לאמור: „סבתות, שמע־נא! אם יימשכו הגירושין, נהיה כולנו כסילים בעלי אותו מין... הינעם לך, מאזין יקר, כאשר אשתך תנטוש אותך כדי להתחתן עם ידידך, או אפילו עם עקרת־הבית, או עם אדם צעיר המבקש לרכוש נסיון?"

ו„אכספרס", בטאונה של מפלגת המרכז הצרפתית, מוסר (6.5.1974) על כומר בדרום־איטליה, שבעת דרשתו הרים ילד וקרא: „קטני שלי, הרוצה אתה שהוריך יתגרשו ויעזבוך לנפשך?" הנער התייפח: „לא", והכומר צהל: „והרי אתם רואים, אין צורך בגירושין!"

למותר בוודאי להדגיש, כי גם המפלגה הניאו־פאשיסטית לא בחלה בדמאגוגיה. „אכספרס" מספר, כי למנהיגה, ג'ורג'יו אלמיראנטה, הוגשו, בעומדו על הבמה, שני זרי פרחים בצירוף מכתב. הוא פותח את המעטפה והקהל קופא כאשר הוא קורא: „הנה זר פרחים לכל אחת מנשותיך". אלמיראנטה פשוט נפרד מאשתו הראשונה וזכה אצל כומר קהילתו ל„נשואי מצפון" — שהמדינה אינה מכירה בהם — לברית־חיים חדשה...

אפילו „טיימס" הלונדוני כינה את הוויכוח באיטליה „גרוטסקי".

□ „לאביר־הצלב — לא נשמש מוסלמים"

המפלגה הקומוניסטית, כאמור, הבחינה מייד בכוונות ה„קולטורקאמפף" (עימות בין החלק הדתי והחלק החילוני בעם) של פאנפאני ועשתה כל אשר בידה כדי למונעו. קודם־כל: המפלגה הקומוניסטית הסתפקה בחוק משנת 1970, המאפשר גירושין רק לאחר חמש שנות חיים נפרדים של בני זוג. שנית: היא מעולם לא העלתה את התביעה, המקובלת כיום על השמאל במערב, שהמדינה תכיר בזכות להפלה חופשית וגם תממן אותה (בשאלה זו מנהלת המפלגה הקומוניסטית הצרפתית, למשל, יחד עם כל השמאל בארצה, מאבק ציבורי נמרץ). שלישית: לא־כל־שכן לא תבעה המפלגה הקומוניסטית האיטלקית לגאליזציה להומוסכסואליות, אף היא תביעה הנתמכת על־ידי השמאל במערב. ורביעית: מוסכם, למעשה, על מצדיקי חוק הגירושין ושולליו, כי רצוי לתקן את חוק־המשפחה האיטלקי, בתנאי שהקואליציה מרכז־שמאל תגיע לטיוטה פה־אחד. במקרה זה — כבר הודיעה המפלגה הקומוניסטית זמן רב לפני המשאל — תנהג ברוח ממלכתית ותשתף פעולה באורח קונסטרוקטיבי.

בטאוני המפלגה הקומוניסטית הצביעו שוב ושוב כמו „רינאשיטה" ב־1.3.34, כי הימניים במפלגה הדמו־נוצרית „רצו במשאל, כדי לנסות לדחוף את כל מדיניותנו למען יצירת אחדות ולהכותנו. דווקא משום כך לא רצינו בו ועשינו הכול כדי למונעו. כי בעינינו נראה היה אבסורדי, שהעם האיטלקי יתפלג כיום, כאשר הוא זקוק לאחדות מירבית כדי לגבור על קשיי השעה. ידענו — והיום מאשרות זאת העובדות — שדחיית הסכם נבון על חוק חדש וכניעה לעמדות ימניות־קיצוניות יחמירו את המצב מייד. וזה קורה עכשיו: רק עיוורים לא יכלו ואינם יכולים להבחין בדבר. גם תעודת הבישופים, המהווה התערבות בלתי־נסבלת בחיים הפוליטיים של ארצנו, היא הוכחה להחמרת המצב ולהתגברות הכוחות הקיצוניים, גם בקרב הכנסייה. היום ניצבים כל הכוחות החילוניים והקאתוליים מול ההכרח, לנצח במאבק על משאל־העם ולדחות את התביעה לביטול חוק הגירושין. כי אם לא כן, יהיו האפשרויות לחלץ את איטליה מן המשבר הרבה יותר קשות ונהיה צפויים למיתקפה בלתי־פוסקת של הכוחות השמרניים והריאקציוניים. אך דווקא מתוך כך לא נאבד מתחום ראייתנו גם במאבק זה את מטרותינו הפוליטיות הכלליות, של אחדות ושיתוף־פעולה של כל הכוחות הדמוקראטיים, ונקרא לכל הרוצים באי־חסימת הפרוספקטיבה להתחדשות, להצביע „לאו".

השג ל„פשרה ההיסטורית" של ברלינגר

„משאל־עם זה מתנהל על הגירושין פחות מאשר על השאלה: בעד או נגד פאנפאני", הסביר ז'אן קארלו פאייטה, חבר הלשכה הפוליטית של המפלגה הקומוניסטית, באחת העצרות. הקומוניסטים, המצדדים, כמובן, בזכות הגירושין, אינם מתייאשים, למרות הכול, מהבנה עם הציבור הדתי ומימסדיו, מן „הפשרה ההיסטורית", ההכרחית בתנאים הקונקרטיים של איטליה לאותה „התחדשות" הדרושה לארץ. „למסע־הצלב נגד חוק הגירושין שמנהל פאנפאני יש אמנם מנהיג", הבהיר פאייטה, „אבל אין לו צלובים. המנהיגים הדמוקראטים־נוצריים האחרים אינם משתתפים במסע. והעיקר, סירבנו למלא תפקיד של מוסלמים".

□ הבעיות הבוערות באמת

המפלגה הקומוניסטית לא שכחה אף לרגע, כי משאל־העם מתנהל בעת שאיטליה ניצבת מול בעיות קשות. השביתה הכללית הגדולה ב־27 בפברואר אך המחישה את הצורך במדיניות חדשה בתחום הכלכלי והחברתי. עתונה „אוניטה" טען ב־1.3.74: „דרושה מדיניות מחירים שתגן קודם־כול על השכבות העניות יותר; צריך להגן על מקום־העבודה על־ידי מתן תנופה חדשה ליצור וגיוס כל העתודות. באותה שעה יש לגשת אל ההתחדשות הדמוקראטית והחבראה... כל הצעדים שאנו מציעים אינם עולים דבר למדינה; נהפוך הוא: הם מאפשרים משטר תמור בחיים הציבוריים. וזה הכרחי כדי להגן על הדמוקראטיה מפני כל נסיון אוטוריטארי וכל הרפתקה אוטוריטארית."

בימים האחרונים ממש לפני עריכת המשאל, ב־8 במאי, שוב הפגינו תושבי איטליה הדרומית, הנחשלת עד היום, שכן אין הם יכולים להשלים עם המצב הקיים. המונים באזור אבולי חסמו את מסילות־הברזל והכבישים, בתביעה כי ייעשה ליתיעוש הדרום, כדי שתושביו לא ייאלצו עוד לחפש את לחמם בחוץ־לארץ (הממשלה חילקה ערב המשאל 1.3 מיליון כרטיסי נסיעה בין העובדים־המהגרים, כדי שיוכלו לשוב ליום ההצבעה...).

(סוף בעמוד 6)

אחרון הנחלים

מאת אלי שמעוני

ב־1972 הוקדשו לא מעט מכותרות העתונים לבעיית המחסור בחשמל. היו אף שטענו, כי כדי להמחיש את הצפוי לנו, אם לא נפעל במהירות לקידום פני המחסור, גרמה חברת־החשמל במתכוון להפסקות בזרם החשמל. על כל פנים, סכנת המחסור בחשמל היתה ברורה לכול וגם העדיפות שהוענקה לנושא היתה בהתאם לנסיבות.

□ הציפורים גברו על המומחים

במבצע בזק איתרו מומחי משרד־הפיתוח, משרד־הפנים וחברת־החשמל את מיקומה של תחנת־כוח נוספת. זו נועדה לקום בשפכו של נחל־התנינים. חד וחלק. רוב רובם של חברי המועצה הארצית העליונה לתכנון ובנייה התכוונו לבוא דרך שיגרה לישיבה, כדי לאשר את החלטת הוועדה. חלק מהם הרגיש גם מעין אשמה על שהנושא לא זכה בטיפול נמרץ כבר כמה שנים קודם לכן. הממשלה עתידה היתה לאשר אוטומטית את המלצת הוועדה הארצית העליונה לתיכנון ובנייה, והגלגלים עמדו לנוע במלוא התנופה.

אלא שדווקא אז, כאשר הכול היה מוכן לחתימה, התעוררה קבוצה של שומרי טבע הארץ והחרדים לדמות המדינה מבחינת איכות הסביבה והרימה את קולה. הקבוצה טענה, תחילה באוזני נכבדים ואח"כ מעל דפי העתונות, כי אי אפשר להשמיד סתם כך את הנחל החי האחרון בחופו המזרחי של הים התיכון והאחרון שנותר בישראל המערבית.

לכאורה שטות. מצד אחד — המדינה על סף משבר באספקת חשמל והגבלת קצב הפיתוח המשקי, ומאידך — שלושה קילומטרים של נחל, אשר בעולם הרחב ספק אם אי־מי שם לב לאחד מעין זה. אולם, תוך שבועות מספר השתנו פני הדברים. עתונאים ואנשי־ציבור, אנשי האוניברסיטאות וחברי־כנסת הוזמנו לבקר בנחל האחרון ששרד לחופי הארץ והשתכנעו, כי אם אמנם תוקם התחנה לשפכו של הנחל, הרי ידמה הדבר לקטיעת אבר מן החי. ברחבי הארץ החלו אנשים לחתום על עצומות לכנסת ולכל כתובת אחרת, אלפים יצאו להפגין כדי להגן על נחל־התנינים, אשר שמורת־הטבע שלידו מהווה את אחד המרכזים לחקר נדידת הציפורים. וראה זה פלא: רוב אנשי המועצה הארצית לתכנון ובנייה הכירו בחשיבותה של שמורת־הטבע והכריעו בעד העברת התחנה למקום אחר כדי שלא לפגוע בצמחים וציפורים, למרות האזהרות, כי קיימת סכנה ברורה של מחסור בחשמל.

□ העכברים שהקדימו את חברת־החשמל

ידוע הסיפור על אדם, שחסך מדי שנה מעט חיטה לשנים קשות. אט־אט מילא מחסן אספקה. אולם, כאשר הגיעו הזמנים הקשים והוא נכנס למרתף ליטול אספקה, התברר לו, כי העכברים הקדימוהו.

כלפי מה נאמרים הדברים? כלפי ראשי הישובים סביב נחל־התנינים. ישובים אלה מזרימים את מי־הביוב וקולחי התעשייה שלהם אל נחל־התנינים ונחל־עדה ובכך מסכנים את חיי השמורה, אשר למענה מוכנה המדינה להסתכן בצימצום אספקת החשמל.

אל נחל־התנינים מצטרף נחל־עדה. כל השנים לא היה הבדל בין השניים. רבים אף טעו והחליפו אותם. עתה נשתנו הזמנים. נחל־עדה הולך וגוסס. צמחי המים אינם מופיעים בו עוד וגם לא השחרוריות, אותם צדפים שחורים וקטנים המאפיינים מים חיים.

אין בכך כל פלא. ישובים רבים בסביבה מזרימים את הביוב שלהם לנחל ו„מצפצפים" על הפניות להתקין מערכת ניקוז וביוב, שלא תהווה מפגע לציבור הרחב.

בישוב אור־עקיבא הותקנה מערכת ביוב עבור אזורי המגורים. אולם, כאשר הוקמו שם ארבעה מפעלי תעשייה: אליאנס קיסריה, שטיחי כרמל, גלנויט ישראל ורייכל קיסריה, לא היה מי שיכפה על בעלי־ההון להתקין מערכת ביוב וטיוב למים, שהם פולטים בהליכי העבודה. התוצאה היא, שביוב אזור התעשייה זורם ישירות אל הנחל ומקנה למים צבע אפרפר־לבנבן. משרד־הבריאות האזורי, ששמע על מטרד זה מפי איש רשות שמורות־הטבע, היה מופתע לחלוטין. הוא לא ידע כלל, כי הביוב התעשייתי זורם ישירות אל הנחל. אם כי מתפקידו לברר את הנושא לפני שניתן רשיון להקמת מפעל.

גם בנימינה היא ישוב נכבד. על כל פנים, היא מופיעה במקום נכבד ברשימת מזהמיו של נחל־התנינים, אשר המדינה השקיעה כה רבות בשמירתו. אמת היא, שהביוב של בנימינה אינו נשפך ישירות לנחל־התנינים. בדרכו עובר הוא שתי בריכות. אולם, שתי בריכות אלו אינן מונעות, כי יכנסו לנחל מי־ביוב ורודים.

קיבוץ מעגן־מיכאל עסוק ביותר בחדוות היצירה, על כן לא הטרידה אותו עד כה המחשבה אודות השפעתם של 180 מ"ק מי־הביוב שלו על נחל־התנינים. על כל פנים, את החפצים בטובת הציבור הדבר מטריד ביותר, שכן המהנדס הסביבתי יעקב זק קבע, כי „מצב זה של הביוב הוא מסוכן ביותר לטיב המים בנחל ולחיים בו".

□ בטרם יהיה מאוחר

גם הקיבוצים משמרות ורגבים אינם נקיים מאותו אשם של פגיעה בנחל החי האחרון שנותר בחוף הים. אולם, נראה, כי אינו קיים כוח חוקי אשר יטריד את המזהמים משלוותם. הדרך היחידה היא פעילות ציבורית. אמנם, בימים קשים אלה תיראה כמעט מגוחכת שביתת שבת בשערי מפעל או קיבוץ, אשר מזהמים את סביבתם. אולם, נדמה כי אין מפלט מכך. שכן, בסיכום הדין־וחשבון שהגיש המהנדס יעקב זק לרשות שמורות־הטבע נאמר: „כל הפרמטרים שנבדקו מראים, שמי הנחל בזורימתם לכיוון הים הם בטיב הדומה לביוב בנימינה, באזור שפיכת הביוב לנחל, והולכים ומשתפרים בזורימתם לים. על־אף השיפור הם אינם חוזרים לטיב של מעיין תמסח, אחד המקורות העיקריים של מי הנחל". „הבריכות הנ"ל, אומר הדו"ח, הן חד־פעמיות וייתכן שמעקב מתמיד אחר טיב המים יראה על השפעות שליליות מצטברות ואולי אף כאלה שלא ניתן להחזירן".

צמחייה בנחל־התנינים, בקטע שאינו מזוהם

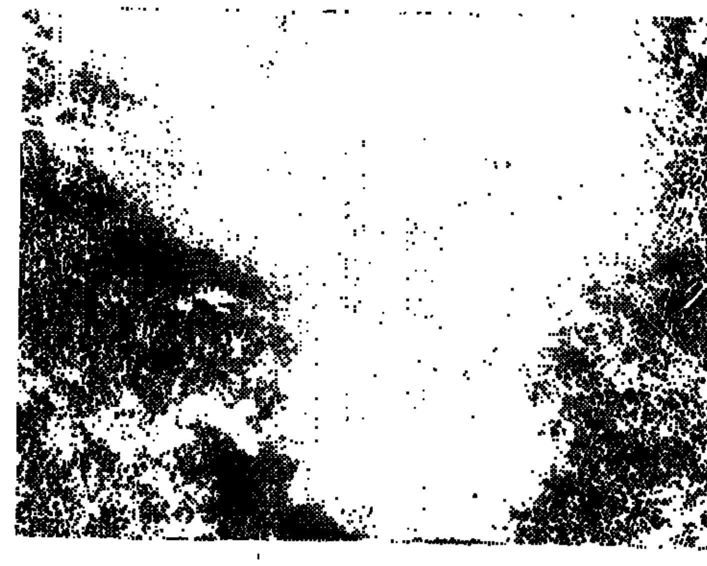

מראה נחל־עדה, הנושא מי־ביוב וחסר צמחייה

הפגנה למען שמירתו של נחל־התנינים

מעת לעת

מדיניות

הסכם להפרדת הכוחות

"התקדמות דראמטית בשיחות ההפרדה" — כך מגדירים החוגים הישראליים הרשמיים את המצב שנוצר בעקבות המסעות האחרונים של קיסינג'ר באזור, ואילו עתונאים מפמלייתו של קיסינג'ר קראו: "יש הסכם" בשובם אתו מאחד ממסעותיו בשדה־התעופה בן־גוריון.

אם אמנם נכונה הידיעה, כי עמדות ירושלים ודמשק התקרבו וההסכם נראה באופק, הרי אפשר לצפות למפנה ממשי בסיכסוך הממושך, ולשקט שישתרר לא רק בדרום אלא גם בחזית הצפון.

ההסכם התאפשר לאחר שגם ישראל וגם סוריה עשו ויתורים, שהקיצוניים משני עברי החזית ראו אותם ככניעה מחפירה.

השלב האחרון של שליחות קיסינג'ר בשעה זו נערך בצל מאורעות הדמים במעלות, מלווה הכרזות מפורשות של הטרוריסטים הערביים, שמטרתם להכשיל את השליחות ולהביא לחידוש מלא של המלחמה בכל החזיתות. יש להניח, ששר־החוץ האמריקאי העמיד את שליטי סוריה על אחריותם לכשלון שליחותו אם לא יגלו הבנה להלך־הרוחות בקרב העם בישראל ולמצב שנוצר בעקבות טרגדיית הדמים במעלות. אפשר להניח גם ששליטי דמשק הבינו, כי כשלון השליחות יביא להתגברות מלחמת־ההתשה, סוריה לא תקבל אז לא את המובלעת ולא את קונייטרה ותיסגר הדרך לחידושה של ועידת־ז'נבה.

ההפגנות ההיסטריות של הימין הסיפוחיסטי בישראל היו, אמנם, מטרד קולני, אך לא הרתיעו את הממשלה מלקבל את ההחלטות שקיבלה. ואם רצו מנחם בגין וחבריו להפגין כלפי העם, שאין לצרפם לממשלה כאשר מתנהל מו"מ על הסדר עם ארצות־ערב, הרי השיגו את מטרתם.

כיצד יכלה ישראל להגיע להסכם לו עמדה על יסוד "קדושתו" של "הקו הסגול" או "קדושת" העיר קונייטרה?

אכן, המאמצים שהשקיע קיסינג'ר היו בלתי־רגילים. הוא לא אמר נואש גם במצבים הקשים ביותר. והדבר נתן, לפי כל הסימנים, תוצאות. היתה זו עקשנות ברוכה.

בשם אומרים

חאליד באגדאש חושש...

במלאת שנתיים לקיום "החזית הלאומית המתקדמת" בסוריה ריאיין סופר "נויס דויטשלאנד" (4.5.1974) את ראש ממשלת סוריה, כנציג הבעת', ואת מזכ"ל המפלגה הקומוניסטית הסורית, חאליד באגדאש. הדים מפעולותיו של קיסינג'ר, הנושא־ונותן עם שלטונות סוריה, כמובן, לא רק על "הפרדת הכוחות" אלא גם על חיזוק מעמדה של ארצות־הברית בארץ זו, נשמעו גם בדברי חאליד באגדאש, וכן לא קשה להבחין בחרדתו, שה"חזית הלאומית המתקדמת" עלולה להתפרק עקב זה.

אומר מזכ"ל המפלגה הקומוניסטית הסורית, בין השאר:

"כמובן, בצד תפיסות משותפות יש גם השקפות אידאולוגיות נבדלות ועמדות פוליטיות שונות..." סופר "נויס דויטשלאנד" מפרט מפיו: "בעוד שורות, למשל, אחדות־דעות מלאה שיש לחזק את המיגזר הממלכתי בתעשיה, קיימות דעות שונות ביחס לשיתופו של הון זר ותפקיד הבורגנות הלאומית בפיתוח התעשייתי. המפלגה הקומוניסטית הסורית מצדדת בהסכמי־אשראי של סוריה עם מפעלים זרים; אולם היא מתנגדת למתן רשות למונופולים מערביים להשקיע בחברות משותפות ולהעביר את רווחיהן מחברות כאלה ללא הגבלה.

"כרגע", הוסיף ואמר באגדאש, "מנסים כוחות אימפריאליסטיים וריאקציוניים מחו"ל וחוגים בורגניים סוריים, ביותר שאת עתה, לתפוס מקום בכלכלת ארצנו. אולם המפלגה הקומוניסטית הסורית סבורה, כי בכוחה של החזית הלאומית... להמשיך את ההתפתחות הפרוגרסיבית של סוריה בדרך שהחלה בה".

מיפנה ימינה במערב־גרמניה

לא כמו אצלנו, למשל — חלפו ימים ספורים בלבד מאז התפטרות ראש־הממשלה, וכבר תפסה ממשלה חדשה את מקום קודמתה. אפשר לטעון: הרי גם אצלנו קל לכונן ממשלה סוציאל־דמוקראטית־ליבראלית (עצמאית). בכל־זאת ניכר קצב־הביצוע המיוחד לגרמנים בהקמתה של ממשלת שמידט־גנשר.

לכאורה, כלום לא השתנה, אותן שתי המפלגות בשלטון. אבל מה שונים נציגיהן! הצוות בראנדט־באר־אמקה שתיכנן את ה"אוסט־פוליטיק" איננו, ועימו שוב אין למפלגה הגדולה אותה תדמית כמעט־כאריזמאטית, שהעניקה לה תמיכה ציבורית וייצוג כה רב ב"בונדסטאג".

אמנם, הלמוט שמידט צירף לממשלתו מנהיגים אחדים של האיגודים המקצועיים. אחד מהם, האנס מאטהפר (משרד המחקר) אפילו שמאלי; בן של פועל, חניך ברית־הסטודנטים הסוציאליסטית, היה ממעריציו הגלויים של איינדה ומכהן כיום כיו"ר הוועד הגרמני להגנה ולתמיכה בדמוקראטים הספרדיים. אך סנונית אחת אינה מביאה את האביב — הצוות בכללו ובייחוד ראשו עומדים ימינה מבראנדט.

וכך גם נציגי המפלגה הדמוקראטית־חופשית. אם כבר ואלטר של סיפק חומר לשאלה, עד היכן הוא "ליבראלי" — הרי האנס־דיטריך גנשר הוכיח, בהיותו שר־הפנים, כי מקומו הפוליטי, בעצם, במפלגה בורגנית ימנית, אלא שמטעמי קאריירה, כנראה, לא הצטרף למפלגת אדנאואר — אחר בריחתו ממזרח־גרמניה, בשנת 1952. נקרא המשפטן הצעיר חיש־מהר לשמש יועץ הסיעה "הדמוקראטית־חופשית" וכבר ב־1965 היה לציר בית־הנבחרים, ב־1968 נבחר אף כסגן יו"ר המפלגה. גנשר הוא האיש, שסירב בעקשנות להעניק אזרחות לגרמני יהודי, יליד גרמניה אך בן למשפחת מהגרים מן המזרח, שעם עליית היטלר לשלטון אולץ להימלט לצרפת, לחם שם ב"מאקי" ועם שובו נחשב בכל־זאת "זר"... לאחרונה תקף גנשר את האיגודים המקצועיים על כי "בתביעותיהם המוגזמות" הם רוצים "לחנוק את החירות".

של ושמידט לעומת היינמאן ובראנדט, ואפילו גנשר לעומת של — זוהי תפנית ברורה ימינה. העתונות העולמית מציינת, כי שמידט וגנשר, העומדים שניהם באגפים הימניים של מפלגותיהם, רחוקים מאוד מאותם פעילים שהעניקו לשתי המפלגות את הרוב בבחירות הקודמות ומתוך כך קשה לנבא להם הצלחה בבחירות שייערכו בעוד שנתיים.

את השינויים בממשלת מערב־גרמניה מלווה העתונות המזרח־גרמנית, והמזרח־אירופית בכללה, בהצבעה החוזרת ונשנית, כי "בין כה וכה" הותקפה ממשלת בראנדט מימין ונתקלה בקשיים. ניכר, שההנהגה רואה עצמה נאלצת לתרץ, אפילו לפני חברי המפלגה התמימים והממושמעים, את התופעה, שהיא עצמה, על־ידי השארת הסוכנת בלשכתו של בראנדט אף אחר שמערב־גרמניה הרחיקה לכת לקראת המזרח, גרמה להפלתו, לעליית צוות יותר ימני — וכנראה גם תרמה לסיכוי החלפתה של הקואליציה הנוכחית בממשלה דמו־נוצרית ימנית בבחירות הבאות.

נצחונו הרעוע של הימין הצרפתי

יכולנו להכתיר כתבה זו: "רוב ללא תקדים לשמאל הצרפתי", והצדק היה עימנו. אבל אומרים, כי אין זה מעיד על רוח ספורטיבית, כאשר מבקשים לתרץ כשלון ולהתקומם נגד נצחון של הצד שכנגד. רוב הוא רוב — אם אנו דוחים את טענתו הנרגנית של מנהיג המפד"ל, הד"ר בורג, כי 61 הם "רוב מפוקפק", לא נאה לנו לערער על הרוב שבו הקדים ואלרי ז'יסקאר־ד'אסטין את פרנסואה מיטראן, תהיה דעתנו על הדמוקראטיה הבורגנית כאשר תהיה.

אך להרהר מותר. "אילו..." — הכתיר עוד ערב הבחירות, ב־17 בח"ז, העתון הצרפתי "לה מונד", מאמר בעמודו הראשון, המאמר ליווה והתבסס על סקרי דעת־קהל של הרגע האחרון. "אילו היו רק הגברים מצביעים ב־19 במאי, היה פראנסואה מיטראן נבחר בקלות לנשיאות הרפובליקה. אילו היו רק הגברים והנשים, כן הנשים, הפחות זקנים בוחרים, היה מיטראן לנשיא צרפת. ואילו יכלו גם הצעירים בין 18 ו־21 להצביע כנהוג בכל הדמוקראטיות הראויות לשם זה, היה מועמד השמאל נבחר בוודאות. אילו היו העובדים בלבד, לרבות הפקידים, מצביעים, היה מיטראן נבחר ברוב גדול".

לשורת ה"אילו" הצטרף עתה עוד "אילו" אחד: אילו נשאר אחוז המצביעים כמו שהיה ולא היה מועלה לשיא בלתי־טבעי של 88% — לא היה לימין אותו עודף של 300 אלף קול, אחוז ושבר האחוז, שהכריע את הכף.

אולם, לאחר הכול הימין ניצח. במהלך המערכה הירבה מועמדו להבטיח "התחדשות", "זכויות לעובדים", "יתר שוויון לנשים", "קידום מיוחד של הצעירים" ועוד ועוד. הוא תיאר אפילו את מועמד השמאל כ"שמרן" ואת עצמו כ"מתקדם". וזאת בזמן שנתמך במידה גוברת על־ידי הימין הקיצוני — בוודאי לא בלי שהדבר יחייב אותו להבא. כיצד יממן את הרפורמות שהבטיח — לא אמר, למרות שנשאל על כך רבות על־ידי העתונות. דה־גול, ובעקבותיו תלמידו פומפידו, למדו את הופעותיהם הציבוריות על פי מסורת הקומדיה הצרפתית. אחר תבוסת הגוליזם הציג מועמד הימין פארסה שהצליחה בקושי.

ניתן לשער, כי עד־מהרה יאכזב רבים מאוד מאלה שנתנו לו את קולם. המשבר הכלכלי וחלוקת הנטל לרעת העובדים עוד יחמירו. כמובן, התפכחות ההמונים לא תשנה את העובדה שנוצרה בהצבעתם ב־19 במאי.

אבל אין זה סוף פסוק וההמון הגדול ללא תקדים — כמחצית העם הצרפתי ודווקא החלק הפעיל והצעיר שבו — שהתאחד מסביב למועמד השמאל, יוסיף ויתעצם. הימין הצרפתי חוגג עכשיו את נצחונו — אך מי כמנהיגיו יודע מה רעועים יסודותיו של נצחון זה...

לרינה ולדרור
ליהודית, פנחס ואורלי
ברכות חמות
קלרה

מפלגות

דמעות תנין של רק"ח

באותו שבוע, בו ערכו המחבלים את הטבח ההמוני המחריד של תלמידים במעלות, פירסם בטאון רק"ח מאמר המוכתר "אמצעים נגד הטרוריזם". זהו תרגום מן השבועון הסובייטי "זמנים חדשים", 74/11.

לכאורה, טוב ויפה. אבל — אי־אפשר בלי "אבל" בדיאלקטיקה הסובייטית, כאשר זו כבר נאלצת להסתייג ממעשי טרור נגד ישראל (אגב: על תביעה סובייטית להעניש את האשמים לא שמענו ולא קראנו דבר). כשני שלישים של המאמר "נגד הטרוריזם" עוסקים, איפוא, ב...האשמת ישראל בייזום מעשי־הדמים נגד עצמה!

המתכונת ידועה: מצביעים על הנזק שמבצעי "ספטמבר השחור" הסבו בסופו־של־דבר לארגוני־החבלה עצמם, לאחדות עמי ערב, לתעמולתם, לתדמיתם בעולם — ומכאן מקישים, קודם ברמיזה ואחר־כך בגלוי, כי "ידה של ישראל בדבר". לא נלעיט את הקורא בכל "הניתוח ההגיוני" (כך "זו הדרך", 15.5.74), נצטט רק פיסקה מתוכו:

"כך, איפוא, ניתן לראות קשר בין פעולותיהן של קבוצות קיצוניות מסויימות לבין פעילותם של השירותים המיוחדים של ישראל. שירותים אלה דוחפים את הקבוצות הנ"ל קדימה, כדי להסוות את פשעיהם הם וכדי להצדיק את המדיניות התוקפנית הנקוטה בהתמדה נגד המדינות הערביות".

"לא הרוצח כי־אם הנרצח אשם", כתב פעם סופר גרמני בלעג מר. את מי תרמה רק"ח בדברי ה"הוקעה" שלה על הרצח במעלות ("יש להוקיע בכל החריפות מעשים נפשעים כאלה נגד אזרחים וילדים חפים־מפשע") — אם באותו גליון ממש כתוב במצח נחושה, כי "ישראל דוחפת את הקבוצות האלה קדימה"?!

אך מאחר שהמאמר ב"זמנים חדשים" מזכיר רק את "ספטמבר השחור" ואילו את הרצח ההמוני במעלות ביצעה, בנוסף לארגונו של ג'בריל ("הפיקוד הכללי"), גם "החזית העממית הדמוקראטית" של נאיף חואטמה שאינה "קבוצה קיצונית מסויימת" אלא משתייכת ל"ארגון השחרור הפלשתינאי" של ערפאת, הנערץ על הנהגה הסובייטית והמוכר על־ידי ממשלת בריה"מ, בנות־בריתה וידידיה בישראל, כגון רק"ח, נתן ילין־מור ואליעזר פיילר, כ"נציגות בלעדית ויחידה של העם הערבי הפלשתינאי" (ראה נוסח החלטה של הכנס ברומא מ־25.2.73, שבו "ייצגו" שלושת הנ"ל את ישראל) — שמא יפרסם "זמנים חדשים", או אולי תכתוב מערכת "זו הדרך" עצמה, מאמר שיסביר לעולם, כיצד קרה שגם ארגון הסר למשמעת "הנציגות הבלעדית" ... "נדחף קדימה על־ידי שירותיה המיוחדים של ישראל"?

בהוצאת עם עובד — תרבות וחינוך

הופיע

האינטרנציונאל הסוציאליסטי והתהוות הקומאינטרן

מאת

אסתר וילנסקה

הספר מבהיר את העימות הרעיוני והמדיני בתנועת הפועלים הבין־לאומית על סף המאה ה־20 וברבע הראשון של מאה זו בין שני זרמיה היסודיים, המהפכני והרפורמיסטי, לאור האתגר האנושי הגדול למנוע את מלחמת־העולם הראשונה.

את הספר, במחיר־הנחה של 15 ל"י, אפשר להזמין בכתב או טלפונית (822458), עפ"י הכתובת: וילנסקה—ברייטשטיין, רחוב דיק 6, קריית־שלום, תל־אביב.

קול־קורא של יהודים סוציאליסטיים באנגליה

"קבוצת סוציאליסטים יהודיים" באנגליה, שמשתתפים בה קומוניסטים יהודיים שחלקו על עמדת מפלגתם בסכסוך הערבי־ישראלי, פירסמה לא־מכבר קול־קורא, המלמד על זהות־דעות מרחיקה־לכת עם מק"י ו"מוקד". בגילוי־הדעת, שפורסם בבטאון האגף השמאלי של ה"לייבור", השבועון **"טריביון"** (29.3.74), נאמר:

"1) אנו שואפים ומצפים לנצחון הסוציאליזם בעולם כולו.

2) אנו בעד שמירת הזכויות הלאומיות היהודיות, על יסוד המורשת היהודית (המתבטאת בהרבה צורות ובהרבה ארצות, לרבות, כיום, בצורת מדינה בישראל) ובעד השתתפותם של יהודים בתור יהודים, תהיה אשר תהיה הארץ בה הם חיים, במאבק לסוציאליזם.

3) אנו רואים סכנות לזכויות הלאומיות והתרבותיות היהודיות, כדלקמן:

א) מן הפאשיזם והשוביניזם באגף הימני, שאנו רואים בהם, בדרך כלל, תופעות של השיטה הקפיטאליסטית הגוססת, ואנו קוראים לעם היהודי באשר הוא שם לשתף פעולה עם כל הכוחות הסוציאליסטיים והדמוקראטיים האמיתיים במאבק נגד תופעות אלה.

ב) מן האנטישמיות בארצות סוציאליסטיות. אנו סבורים שגילויי סטייה, הפרת עקרונות־היסוד של הסוציאליזם. אנו קוראים לארצות הסוציאליסטיות לחסל כל תופעות כאלה ולשפר את הפעולה החינוכית, כדי לעקור סימני אנטישמיות הקיימים עדיין במוחות של פשוטי העם.

ג) מצידודו של השמאל באסימילאציה (טמיעה) כפתרון לבעיה הישנה של האנטישמיות. אנו דוחים את התירה לטמיעה, בהיותה שלילת זכותו היסודית של עם ליהנות ממורשתו התרבותית בשלום ובבטחון. אין זה פתרון לבעיית האנטישמיות. מדיניות ההטמעה בכוח שנוהלה בברית־המועצות הסבה נזק חמור לזכויות התרבותיות היהודיות, עובדה שידידים רבים של ברית־המועצות הכירו בה, והיא אחראית במישרין לרצון יהודים סובייטיים רבים לעלות לישראל.

ד) מלאומנים ערביים מימין ומשמאל, שהלאומנות המשותפת להם עולה על המפריד הפוליטי ביניהם, באשר אלה וגם אלה שוללים את זכות הקיום של ארץ המגלמת את הזכויות היהודיות להגדרה עצמית בצורת מדינה, ישראל. אנו רואים, כי קיימת ברית בין ערבים מן האגף הימני, המנסים לנמק את שלילת זכות הקיום של ישראל במונחים של עקרונות סוציאליסטיים, לבין הדוגלים בהטמעה הנ"ל, כאשר אלה ואלה מחפשים תמיכה גומלין בתורותיהם.

ה) ממנהיגי האגף הימני הישראלי, שוביניסטים וספחנים ותומכי האימפריאליזם, המבקשים לקשור את ישראל אל שיטה קפיטאליסטית גוססת, המבטאים את דעותיהם הריאקציוניות בשוללם את הזכויות הלאומיות הפלשתינאיות, ורצונם להנציח את כיבוש השטחים מסכן את בטחון ישראל על־ידי הגברת בידודה.

4) (א) אנו סבורים, כי שאלת המזרח התיכון גורלית לשלום העולם, לקידמה החברתית בכלל ולעתיד העם היהודי בפרט. אנו סבורים, כי אי־צדק נעשה בשני הצדדים, הערבי והישראלי, אבל אנו נאלצים להדגיש, כי הסיבה העיקרית למצב שנוצר היתה בסירוב הערבי לקבל את הצעת תוכנית החלוקה של האו"ם ב־1947.

(ב) המאבק בין ישראל והערבים התחולל בקשר עם המאבק הגלובאלי בין קפיטאליזם וסוציאליזם; אבל אנו דוחים את הניתוח המציג תמונה פשטנית של ישראל כבובת ארצות־הברית ולוחמת נגד מדינות־ערב מתקדמות. ניתוח זה מתעלם מהכוחות הפרו־אימפריאליסטיים בעולם הערבי, שהשתמשו בהצלחה במלחמה האנטי־ישראלית כדי להסב את תשומת־הלב מעצמם וכך חיזקו את מעמד הריאקציה הערבית.

(ג) התמיכה הבלתי־מותנית כמעט, שמעניק השמאל הבינלאומי לצד הערבי, סייעה באורח אובייקטיבי לחיזוק הריאקציה הן בישראל והן בעולם הערבי. זה, יחד עם העויינות הטוטאלית של השמאל כמו של הימין הערבי, הכשילו גידולם של הכוחות הסוציאליסטיים והדמוקראטיים בישראל, ועל־ידי האיום לבטחון הפיסי של העם בישראל, השיגו שלא יכלה לקום אחדות פוליטית בין הכוחות המתקדמים הישראליים והערביים. אנו קוראים לשמאל הבינלאומי להבין זאת ולהפעיל את השפעתו על הכוחות המתקדמים הערביים, שיהיו נכונים להכיר במדינת ישראל, כדי ליצור את הבסיס ההכרחי לחזית מאוחדת, שתהיה מכוונת נגד הריאקציה הערבית והיהודית כאחד.

5) (א) **הציונות.** אנו מכירים בגישת השמאל, הרואה בציונות הסחת הדעת ממאבק פרוגרסיבי מאוחד נגד הקפיטאליזם, אבל אנו דוחים כל דעת על הציונות שאינה מבדילה בין ציונים שהם ריאקציוניים ומנסים להשתמש בעם היהודי כבמכשיר לתמיכת הקפיטאליזם, לבין ציונים שהם פרוגרסיביים ורואים בשיבה ההמונית של העם היהודי לארץ משלו הכרח להקמת בסיס לאומי, שממנו יוכלו היהודים למלא את חלקם במאבק הכללי לסוציאליזם.

(ב) מה שאיכפת לנו היא השתתפות יהודי העולם כולו במאבק המתקדם על יסוד של זהות יהודית, ולכן אף כי אנו דוחים ציונות ימנית או ריאקציונית, אנו מקבלים, כי הציונות הסוציאליסטית או המתקדמת מציגה עמדה לגיטימית, שיהודים יוכלו לדגול בה במאבק זה.

(ג) יהיה אשר יהיה סוף הוויכוח הזה, כרגע היהודים הם עם שניתן לזהותו, הממלא תפקיד בחברת ממספר עמדות ובסיסים. ביטחתם ובטחונם נוגעים לכל אדם, כשם שביטחתם ובטחונם של הכול נוגעים להם. זכותם למדינה, כמו של עמים אחרים, הוכרה על־ידי האו"ם ב־1947, בתמיכה מכרעת של ברית־המועצות, והיא הוצדקה מעל לכל ספק על־ידי המאורעות בשואה האירופית וההתנגדות בגטו וארשה.

6) אנו קוראים, אפוא, לכוחות המתקדמים בעולם כולו להכיר בעם היהודי בהתאם לנ"ל ולהושיט יד־אחים לכל היהודים הרוצים למלא את חלקם במאבק החברתי; להביע תמיכה בזכות הקיום של ישראל, להרים את הקול בתמיכה בזכויות הדתיות והתרבותיות של היהודים הסובייטיים, לדחות את מגמת ההטמעה והשוביניזם האנטי־ישראלי, אגב שמירת הזכות למתוח, אם נחוץ, ביקורת על המושלים בישראל, ולתבוע כי שלום במזרח התיכון יושתת על החלטת האו"ם מס' 242 ועל הזכויות הלאומיות הוודאיות הן של העם היהודי והן של העם הפלשתינאי".

העולם

קומוניסטים בממשלת פורטוגל

הימים הדרמאטיים של ההפיכה נסתיימו; פורטוגאל האחר־פאשיסטית הקימה לה מוסדות שלטון, שימשלו לפחות עד האביב 1975, כאשר צריכות להיערך הבחירות, לפי חוק־בחירות שיתפרסם ב־15 בנובמבר.

עד עכשיו, מכל מקום, התנהל הכול לפי לוח־הזמנים של "החונטה להצלה לאומית". ב־15 במאי הוכרז הגנראל אנטוניו ספינולה כנשיאה הזמני של הרפובליקה, וביום המחרת — מקץ שלושה שבועות להפיכה, כפי שהובטח — נתמנתה הממשלה הזמנית בראשותו של אדלינו פאלמא קארלוס, המתואר כ"אדם עצמאי ומתון" ואיש־אמונים של ספינולה.

הממשלה מונה, נוסף על ראש־הממשלה, 11 שרים ו־3 שרים בלי תיק, שמונה מהם משתייכים למפלגות, חמישה מופיעים כבלתי־מפלגתיים ושר־ההגנה הוא איש־צבא, הקולונל מאריו פרמינו מיגל.

המפלגות המיוצגות בממשלה הן: הסוציאליסטית (3 שרים), הקומוניסטית (2) והעממית־דמוקראטית (2). השר המפלגתי השמיני הוא נוצרי־שמאלי ומשתייך ל"תנועה הדמוקראטית", ארגון־חזית שפעל במחתרת.

בעוד שחשבו תחילה, כי יתמנה רק שר־בלי־תיק אחד: אלווארו קונייאל, מזכ"ל המפלגה הקומוניסטית, נתמנו לבסוף עוד שניים: פראנציסקו סא קארניירו, נציג המפלגה העממית הדמוקראטית, ופראנציסקו פריירא דה מורא, המנהיג הנ"ל של "התנועה הדמוקראטית".

השר הקומוניסטי השני, גונסאלבס, ינהל את משרד־העבודה — תפקיד קשה לנוכח תביעות העובדים לשפר מייד את תנאיהם הירודים. מאחר שהוא מנהיג האיגוד המקצועי של הפקידים, הוא קרוב לעניניהם.

הסוציאליסטים ויתרו, כנראה, על תפקיד "שר המדינה בלי תיק", כי זכו במשרד־החוץ החשוב, שנמסר לידי מנהיגם מאריו סוארס, וכן במשרדי המשפטים והסברה ("קשרי ציבור").

עמדת מפתח מובהקת נמסרה לידי "שר התיאום הכלכלי", ואסקו ויירא דה אלמיידא, אדם שאנשי־העסקים אומרים עליו, כי הוא "אמנם שמאלי, אבל גם בנקאי". זהו טכנוקראט המנהל גם שתי חברות־נפט פורטוגזיות.

כן נתמנתה שורה של מזכירי מדינה; נטייתם המפלגתית אינה ידועה על־פי־רוב.

אולם, המוסדות הנ"ל אינם המושלים היחידים. אדרבא, "תנועת הסרנים", שהתייצבה מאחורי ספינולה וכך איפשרה את עלייתו לשלטון, מוסיפה למלא תפקיד שלטוני כלשהו. והעיקר, מאחורי הממשלה — ספק במקביל, ספק מעליה — עומדת מועצת המדינה, המורכבת מ־7 אנשי החונטה הצבאית ושבעה אזרחים שנתמנו על־ידי ספינולה.

לפני כל המוסדות הללו ניצבו, כאמור, למן היום הראשון בעיות דחופות וקשות, ירושת המשטר הישן. בחזית המעמדית: מפעל השעונים "טיימכס", מפעל הצמיגים "פיירסטון" ואחרים נתפסו על־ידי הפועלים, ומספר השביתות גדל והולך. האיגודים תובעים שבוע־עבודה של 40 שעות ושכר־מינימום בסך 6000 אסקודוס, ז"א העלאה ב־100%. ובחזית מעבר־לים: תנועות השחרור אינן נותנות שהות על אף קריאת ספינולה להפסקת־אש רבים הקרבות והקורבנות.

החלו מגעים באפריקה

עם זאת יכול המשטר החדש לרשום הישג ראשון: שחרור המוני אסירים לוחמי הקבוצות המזויינות בגיניאה־ביסאו, באנגולה ובמוזאמביק יצר אקלים חדש. ומסתבר, כי אירגוני־הלוחמה מוכנים להיכנס למשא־ומתן עם שליחי ספינולה וממשלתו, אף כי לא הוכרו — כתביעתם הראשונה — על זכות המושבות לעצמאות. כך נודע, כי שליחי השלטונות החדשים כבר נפגשו עם נציגי "פרילמו" והארגונים אחרים במוזאמביק. ושר־החוץ עצמו נפגש עם מנהיג פאיג"ס, "המפלגה האפריקאית לעצמאות גיניאה־ביסאו". אמנם, אלה אינן עדיין שיחות רשמיות (סוארס נפגש עם אריסטיד פריירא לא כשר־החוץ אלא בתפקידו כמזכ"ל המפלגה הסוציאליסטית). אבל העובדה, שהשיחה נערכה בקונאקרי בירת סנגאל מוסיפה לה משקל: הנשיא סנגור, הנותן את תמיכתו ללוחמי גינאה השכנה, משמש עתה שושבין לחיפושי הסדר.

החונטה אינה מקפידה בשאלות יוקרה: עוד בטרם הפסקת אש הכריזה, כי נציגי ארגוני־הלוחמה רשאים להלך חופשי בשטח פורטוגאל, כדי לבוא בדברים עם גופים ציבוריים, וכך זכתה לתגובה חיובית גם מן הצד שכנגד: נראה ששני הצדדים פתחו במגעים, עוד בטרם נאמר דבר מחייב בעניין עצמאותם של השטחים מעבר־לים.

גירושין נוסח איטליה

(סוף מעמוד 4)

☐ "לא" — גם לשמאלנים

מתוך הכרתה שבארץ קאתולית־אדוקה כאיטליה (ואולי גם בחברות דומות) הכרחית "משרה היסטורית" חילונית־דתית כדי להעלות רוב שיוכל להוות אלטרנאטיבה יציבה ("לא די אפילו ב־51%", כתב מזכ"ל המפלגה, ברלינגר, אחר ההפיכה הצבאית־פאשיסטית בצ'ילה), ניהלה המפלגה הקומוניסטית האיטלקית אף במסגרת מסע המשאל את הסברתה נגד השמאלנים למיניהם — אפילו בשורותיה — שאינם מבינים את הצורך בחתירה בלתי־פוסקת, על־אף פרובוקציות חמורות ביותר מימין, אל "הפשרה ההיסטורית".

לפיכך גם הכריזה מייד עם היוודע התוצאות, שאין היא רואה בהן "תבוסת הכנסייה", אלא הריפת רוח "מסע־הצלב" בלבד. כשלון החוגים האלה, אמר ברלינגר, יאפשר לראות את בעיותיה החמורות של הארץ בבהירות־יתר, והוא פנה בקריאה חדשה "להבנה ולשיתוף בין כל הכוחות הדמוקראטיים".

הקומוניסטים הוכיחו בגרות פוליטית אף לנוכח הצלחה במערכה כה קשה ומרה ולא נגררו אחר "הפגנות נצחון" על הציבור הדתי.

קו מדיני זה קיבל עתה הצדקה נוספת, כאשר נודע ("לה מונד", 15.5.74), כי כשלון "מסע־הצלב" כבר גרם לוויכוחים בתוך המחנה שנגרר אחרי פאנפאני "וב־עוד חודשים אחרים עשויים ידירין לחשוב על יצירת רוב חדש בקרב המפלגה".

גם מועצת הבישופים תדון עתה על תיקונים לחוק המשפחה. בתנאים יותר קשים לפאנפאני — הסוציאליסטים, השותפים ההכרחיים לרוב בממשלתו, כבר הבהירו, כי יתבעו תיקון יסודי יותר של חוק המשפחה הקיים, וגם שינוי בקו הכללי של הממשלה.

מק"י — סניף תל־אביב

פגישת פעילי הסניף תיערך ביום ה', 23.5.74, בשעה 7.30 בערב, במועדון הליגה ישראל—פולין, רח' פינסקר 25, ת"א.

צריך עיון

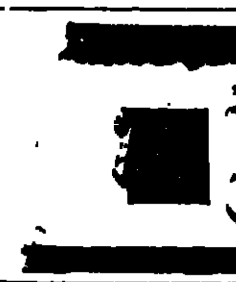

מאמר זה של משה סנה ז"ל פורסם ב"קול-העם" ב-12 במארס 1970. הוא לא איבד מאקטואליותו במשך 4 השנים שחלפו מאז. צריך להיאבק בטרוריזם הערבי בכל החזיתות: הצבאית, המדינית, המודיעינית. אך לא פחות חשובה החזית העיונית-תיאורטית. מ. סנה הסביר מדוע יש לפסול את התורות של "תנועת ההתנגדות הפלשתינאית" ואת מהותן הריאקציונית גם מנקודת-ראות מארכסיסטית, לנינית. נראה לנו לנכון להביא מאמר זה של משה סנה, בקיצורים קלים, דווקא אחרי מאורעות-הדמים בקריית-שמונה ובמעלות.

ערפאת הנערץ - ולנין הנשכח

מאת משה סנה

העם הערבי הפלשתינאי הוא עם ככל העמים, ויש לו כמו לכל עם אחר הזכות להגדרה עצמית לאומית. אנחנו, המפלגה הקומוניסטית הישראלית (מקי"), נאבקים כל השנים בתוך הציבוריות הישראלית להכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי — על יסוד הדדיות, כמובן — ואנו מתווים גם את הדרך למימושה של זכות זו הלכה למעשה.

יחד עם זאת שוללים אנו בכל תוקף את יומרתם של תריסר אירגוני הלוחמה הפלשתינאיים, המאוגדים מתחת לגג של „אירגון השחרור הפלשתינאי" ה„מפקדת המאבק המזויין" בראשותו של מנהיג „אל-פתח", יאסר ערפאת, כי הם מהווים תנועה של לוחמי שחרור לאומי אנטי-אימפריאליסטי, כביכול. הם רגילים אמנם להיתמך תכופות על הלניניזם, אבל הן מטרת לחימתם המוצהרות והן אמצעי לחימתם הנקוטים עומדים בסתירה חזה לתפישתנו ולעקרונותיו של לנין בשאלה הלאומית.

לפיכך גם התמיכה המוסרית והחומרית, אשר כוחות השמאל ברחבי העולם תומכים באירגונים המזויינים הפלשתינאיים, נוגדת את הקריטריונים הלניניסטיים, הקובעים את היחס אל תנועות לאומיות למיניהן. יתירה מזו, התמיכה באירגונים המזויינים הפלשתינאיים משרתת — כפי שנוכיח להלן — את כוחות המלחמה, הריאקציה והאימפריאליזם.

נצא ונראה.

□ לא השגת זכות עמם אלא ביטול זכותו של עם הזולת

כדי לדעת את מהותו של אירגון כלשהו, צריך קודם-כל להכיר את מטרתו הפרוגרמתית.

שנה לאחר מלחמת ששת הימים, בימי 10—17 ביולי 1968, במושב הרביעי של „המועצה הפלשתינאית" שהתקיים בקאהיר, נוסחה מחדש „האמנה הלאומית הפלשתינאית" שהוכרזה לראשונה בקונגרס הפלשתינאי הראשון בירושלים המזרחית (מאי 1964). אמנה מתוקנת ומעודכנת זו היא התעודה הפרוגרמתית של „אירגון השחרור הפלשתינאי" ושל האירגונים המזויינים המסונפים אליו. ביסודה של האמנה מונח ביטול גמור של זכויות העם הישראלי, חיסול מוחלט של מדינת ישראל, כדי להקים על חורבותיה את המדינה הפלשתינאית.

סעיף 1 של האמנה אומר: „פלשתין היא מולדתו של העם הערבי הפלשתינאי, והיא חלק בלתי-נפרד מן המולדת הערבית הגדולה, והעם הפלשתינאי הוא חלק מן האומה הערבית". משמע, פלשתין שייכת כולה לעם אחד ויחיד, הערבי הפלשתינאי, ואין בה שום זכר לעם אחר.

סעיף 2 של האמנה אומר: „פלשתין בגבולותיה, כפי שהיו בתקופת המנדט הבריטי, היא יחידה טריטוריאלית אחידה". משמע, לעם הערבי הפלשתינאי שייכת פלשתין כולה, בכל שטח המנדט הבריטי לשעבר, ללא שייר.

סעיף 3 אומר: „העם הערבי הפלשתינאי הוא בעל הזכות החוקית במולדתו והוא יגדיר עצמו אחר שיפתיים שחרור מולדתו בהתאם לרצונו ואך-ורק בהתאם לרצונו ולבחירתו". משמע, זכות לאומית יחידה בפלשתין, בשטח המנדט הבריטי לשעבר, יש לעם הערבי הפלשתינאי, ואילו לעם היהודי בכל השטח הזה אין שום זכות כלל-ועיקר.

סעיף 5 בא להגדיר, מיהו פלשתינאי: „הפלשתינאים הם האזרחים הערבים אשר התגוררו באורח-קבע בפלשתין עד שנת 1947, בין אם הורחקו ממנה ובין אם נשארו בה. מי שנולד לאב ערבי פלשתינאי אחרי התאריך זה בפנים פלשתין או מחוצה לה הוא פלשתינאי".

סעיף 6 בא לקבוע את גורל היהודים בשטח המנדט הבריטי לשעבר, הקרוי פלשתין: „היהודים אשר התגוררו באורח-קבע בפלשתין עד תחילת הפלישה הציונית לתחומה ייחשבו פלשתינאים". ואימתי התחילה הפלישה הציונית? — על כך השיבה „המועצה הפלשתינאית" בהחלטותיו של אותו מושב: „התוקפנות נגד האומה הפלשתינאית ואדמתה החלה בפלישה הציונית לפלשתין בשנת 1917. לפיכך, סילוק תוצאות התוקפנות פירושו סילוק כל תוצאות התוקפנות מאז ראשית הפלישה הציונית, ולא כמאז מלחמת יוני 1967". משמע 5% לכל היותר מכלל היהודים המאכלסים כיום את מדינת ישראל יזכו לאזרחות פלשתינאית, ואילו 95% מכלל היהודים ייחשבו זרים אשר אחד דינם — סילוק מן הארץ.

מנהיגי הלוחמה הפלשתינאית, בייחוד אלה המתקשטים בשמאלנות קיצונית, מציגים את עצמם כנושא „השלב הפרולטרי", הסוציאליסטי, של „המהפכה הערבית", מאחר שנושאי „השלב הבורגני" נחלו מפלה במלחמתם נגד ישראל בשנת 1948 (הכוונה לשליטי המדינות הערביות דאז), וכן נחלו מפלה נושאי „השלב הזעיר-בורגני" במלחמת יוני 1967 (הכוונה בראש-ובראשונה לגמאל עבדול נאצר). למתקשטים יהירים אלה בנוצות „מהפכנות פרולטרית" יש להזכיר את ההבחנה שעשה לנין (כתבים, הוצאה רוסית רביעית, כ' 20, עמ' 381) בין גישת הבורגנות לבין גישת הפרולטריון לשאלה הלאומית: „כל בורגנות רוצה בעניין הלאומי או זכויות-יתר בשביל האומה ש ל ה, או יתרונות בלעדיים בשבילה... הפרולטריון הוא נגד כל זכויות-יתר, נגד כל בלעדיות". כפי שראינו לעיל, „האמנה הלאומית הפלשתינאית," החוקה של כל האירגונים הפלשתינאיים, דורשת במפורש זכויות בלעדיות אך ורק לאומה שלה, שוללת לחלוטין את זכויותיו של עם הזולת, כלומר, גישתה בעניין הלאומי היא בורגנית נאציונליסטית ולא פרולטרית אינטרנאציונליסטית, בהתאם להבחנתו של לנין.

הלאה אומר לנין (שם, עמ' 382): „לכן מצמצם הפרולטריון לדרישה השלילית, אם אפשר להתבטא כך, הדורשת הכרה בזכות להגדרה עצמית, מבלי להתחייב לתת שום דבר על חשבון אומה אחרת". ובכן, בניגוד לגישה הפרולטרית, אין הארגונים הלוחמים הפלשתינאיים מסתפקים בזכות להגדרה עצמית, אלא הם דורשים מלכתחילה הכל על חשבון אומה אחרת! אכן, גישתם היא גישה מובהקת של בורגנות שובינית.

□ חיסול מדינה קיימת — מלחמת דמים והשמדת עם

מי שחושב, כי בסוגיה עיונית עסקינן, אם לכבד או לבטל זכותו של עם הזולת, אינו אלא טועה. העניין הוא מעשי מאוד. „האמנה הלאומית הפלשתינאית" גורסת את חיסולה של מדינת ישראל. פשוטו כמשמעו: חיסול מדינה קיימת, וקיימת כחוק!

סעיף 19 של האמנה אומר: „חלוקת פלשתין משנת 1947 והקמת ישראל בטלות ומבוטלות מעיקרן, משום שהן נוגדות את רצון העם הערבי הפלשתינאי ואת זכותו הטבעית למולדתו, ומשום שהן נוגדות את העקרונות הכלולים במגילת האומות המאוחדות, ובראש-ובראשונה את זכות ההגדרה העצמית".

שוב דורשים האירגונים המזויינים הפלשתינאיים זכות-יתר לעצמם, בהעמדת רצונו וזכותו של העם הערבי הפלשתינאי מעל לרצונם ולזכותם של כל האומות המאוחדות, אשר ברוב מכריע החליטו על יסוד המגילה של האו"ם להעניק זכות הגדרה עצמית לשני עמי פלשתין או ארץ-ישראל — היהודי והערבי — ולא לאחד מהם בלבד.

אולם לא זה העיקר, אלא העיקר הוא בשאיפה לבטל את קיומה של מדינת-ישראל, הרי אפילו מטורף לא יעלה על דעתו, שאיזה עם שהוא יסכים מרצונו הטוב לחסל את עצמאותו הלאומית, המגולמת במדינה ריבונית. כל אחד יבין, כי האומר: חיסול מדינה — מתכוון למלחמת דמים שתוליך להורבנה של אותה מדינה אשר תגן בכל כוחותיה על קיומה. במידה שאנו מכירים את עמנו, צריך יהיה להשמיד את עם-ישראל כולו, כדי להביא לחיסולה של מדינת-ישראל, יען-כי כל-עוד יישארו יהודים חיים, הם יילחמו על קיומם הלאומי-הממלכתי העצמאי. והישראלים אינם בכך יוצאים-מן-הכלל, באשר כל העמים יילחמו עד האיש האחרון נגד נסיון חיסולם הלאומי.

זאת צריכים לדעת ולהבין כל אותם אנשי שמאל, קידמה ומתסכה בעולם, אשר תומכים ב„אל פתח" ובאירגונים כיו"ב, מבלי לתת לעצמם דין-וחשבון לאן מוליכה תמיכתם: למלחמה בין שני עמים לחיים ולמוות, להשמדה של אחד מהם. היאך יכול אדם דמוקראט — שלא לדבר על סוציאליסט או קומוניסט ישר-לב — לתמוך בגוף פוליטי השואף לרצות מדינה קיימת של עם חי?!

ברור לכל, כי האלטרנטיבה היחידה למלחמת-השמד בין העם הערבי הפלשתינאי ובין העם הישראלי היא הכרה הדדית של כל אחד מהם בזכויות החוקיות של זולתו, שתוליך להסכמה הדדית, לפשרה הדדית, לדו-קיום בשלום. אולם על כך עונה „האמנה הלאומית הפלשתינאית" בלאו מוחלט. סעיף 21 של האמנה מכריז: „בבטאו את עצמאותו כמהפכה הפלשתינאית המזויינת, דוחה העם הערבי הפלשתינאי את כל הפתרונות שהם תחליף לשחרור פלשתין בשלמותה". ובסעיף 9 של האמנה נאמר: „המאבק המזויין הוא הדרך היחידה לשחרור פלשתין ולכן הוא אסטרטגיה ולא טאקטיקה". ובכן, שום פתרון מלבד „שחרור פלשתין בשלמותה"; ובכן, רק מלחמת דמים לחיסול מדינה עצמאית; ובכן, רק השמדת עם שלא יסכים לחיסול קיומו הלאומי העצמאי. מובן מאליו, שעצם הכרזת פרוגרמה כזאת מלבה איבה בין העמים, מחזקת את הלכי-הרוח השוביניים והמיליטאריסטיים, פותחת לרווחה את השער להתערבות ולתככים של מעצמות זרות אימפריאליסטיות. זאת היא, איפוא, פרוגרמה ריאקציונית ביותר, ושום מארכסיסט אינו יכול לתמוך בה. כה אמר לנין (שם, עמ' 18): „...מארכסיסט מכיר במלואן כחוקיות ההיסטורית של תנועות לאומיות. אולם, כדי שהכרה זו לא תיהפך להערצת הנאציונאליזם, צריך שהיא תצטמצם בקפדנות אך-ורק לזה אשר פרוגרסיבי בתנועות אלו — כדי שהכרה זו לא תוליך להאפלת התודעה הפרולטרית באידיאולוגיה בורגנית... מכאן חובה ללא-תנאי היא על מארכסיסט לעמוד על דמוקראטיזם החלטי ביותר ועקבי ביותר בכל חלקיה של הבעייה הלאומית... ויותר רחוק מכאן בתמיכת הנאציונאליזם אין הפרולטריון יכול ללכת..."

כלום לא יבינו אותם מארכסיסטים רבים וכן כנים, המעניקים תמיכתם לאירגונים הלוחמים הפלשתינאיים, כי בעצם הם מתנכרים למשנתו של לנין על חובת המארכסיסט לתמוך רק בזה אשר פרוגרסיבי בתנועה הלאומית ולעמוד על דמוקראטיזם החלטי ועקבי ביותר בכל חלקי הבעייה הלאומית, וכי למעשה חרגו הם אל הערצת הנאציונאליזם הרגרסיבי והאנטי-דמוקראטי, השולל זכויותיו של עם שלם וזומם לחסל קיומו הלאומי-הממלכתי העצמאי? כלום לא יבינו, כי בהעריצם את ערפאת, שוכחים הם את לנין?..

□ ליהודים כעם אין זכות להתקיים...

„האמנה הלאומית הפלשתינאית" גוזרת על היהודים שבקהל העמים לא ייחשבו, וממילא אין ליהודים שום זכויות לאומיות, אין להם שום קשר לארץ-ישראל הנקראת בערבית פלשתין, ואין להם זכות להגדרה עצמית הניתנת לכל עם ועם. בסעיף 20 כתוב לאמור: „טענות הקשר ההיסטורי או הרוחני של היהודי לפלשתין אינן תואמות את אמיתות ההיסטוריה, ואף לא את מרכיבי המדינה במשמעותם האמיתית. היהודות כאמונה דתית איננה לאומיות בעלת מציאות עצמית, וכמו-כן אין היהודים עם אחד, בעל אופי עצמי, אלא הם אזרחי המדינות שבהן הם שוכנים".

מסתבר, זהו הבסיס האידיאולוגי לתוקפנות הפוליטית והצבאית המכוונת לחיסול קיומו הלאומי והממלכתי של עם-ישראל. באמת קשה להבין, כיצד אנשים ישרים ומתקדמים משלימים עם חוצפה חסרת-בושה זו לשלול מן היהודים את זהותם כעם — לאחר כל הרדיפות והרציחות שנפלו בחלקו של העם היהודי. אליבא ד„לוחמי חופש" אלה נוסח ערפאת ותומכיהם הנחשבים כאנשי קידמה, היהודים הם עם רק כדי להירדף ולהירצח, אך לא כדי לחיות ולהתקיים. צבאות הקונטר-רבולוציה („הגברדיה הלבנה") ברוסיה בשנות 1918—1920 פרעו פרעות ביהודים כעם ולא כדת. השליטים האנטישמיים בפולין, ברומניה, בהונגריה, בליטא, בלטביה וכו' בין שתי מלחמות-העולם רדפו את היהודים כעם ולא כדת. ההיטלריזם בודד תחילה והשמיד אחרי-כן את היהודים לא כבני דת משה אלא כיחידה אתנית. חבר-הלאומים אחרי מלחמת-העולם הראשונה החליט להבטיח ליהודים שוויון-זכויות כמיעוטים לאומיים והכיר בזכות העם היהודי ל„בית לאומי" בארץ-ישראל הנקראת בערבית פלשתין. עצרת האומות המאוחדות אחרי מלחמת-העולם השנייה הכירה בזכותם של היהודים בארץ-ישראל (היא פלשתין) ל„מדינה יהודית" במפורש ובזכות העלייה של היהודים למולדתם ההיסטורית המחודשת. פעמיים, אחרי שני קאטאקליזמים מלחמתיים עולמיים, נאלצו אומות העולם לדון בבעייה היהודית המיוחדת, ופעמיים הכירו בזיקתו ובזכותו של העם היהודי המפוזר והמפורד בארצות תבל לארץ-ישראל (פלשתין). לכן יכול זה רק לעורר גיחוך, כאשר אי-אלו כנופיות מזויינות בטומיגאנים, המופיעות באורח אוזורפאטורי בשם העם הערבי הפלשתינאי, מבקשות לשלול מאחד העמים העתיקים שבעולם את עצם היותו עם ואת זכויותיו הלאומיות שהוכרו על-ידי משפחת העמים פעמיים, כל-אימת שניגשו לכונן מחדש את העולם אחרי מלחמה עולמית.

בעוד מצד האירגונים הלוחמים הפלשתינאיים זוהי חוצפה חסרת-בושה ומעוררת גיחוך, הרי קשה למצוא הגדרה נכונה לתמיכה באותה עמדה, השוללת מהעם היהודי ומהעם בישראל את זכות-הקיום כעם, כשתמיכה זו באה מצד אנשי שמאל, אנשי קידמה, סוציאליסטים, קומוניסטים, וכד'. כל אלה זוכרים ויודעים היטב, כי בכינונה של מדינת-ישראל ראתה החזית האנטי-היטלריסטית שניצחה במלחמת-העולם השנייה, ובראשה ברית-המועצות וארצות-הברית, פיצוי וערובה לעם היהודי אחרי השואה האכזרית שפקדה אותו, כשם

חוואתמה
מנהיג ה"חזית הדימוקרטית" שביצעה טבח הדמים במעלות

שראתה בהקמת המדינה היהודית חלק מן הנצחון על ההיטלריזם, על הפאשיזם. כל המערער על מדינת-ישראל, כאילו עירער על נדבך חשוב במיבנה הנצחון על ההיטלריזם, כאילו הפקיר שוב את העם היהודי לגורל של גזירות, גירושים ופרעות, לגורל שהיה מנת חלקו 18 מאות בשנים.

מנהיגי „אירגון השחרור הפלשתינאי", „אל פתח" וכיו"ב הם באחרונה אורחי-כבוד של השלטונות הסובייטיים במוסקבה, של ועידת המפלגה הקומוניסטית הצרפתית, וכו'. ההנהגה הסובייטית הנוכחית ורוב המפלגות הקומוניסטיות בעקבותיה (רוב אך לא כולן) מתנכרים עכשיו לעמדה שנקטו בתום מלחמת-העולם האנטי-פאשיסטית. די להזכיר רק כמה משפטים מפי הנציגים הסובייטיים הראשיים באו"ם. בישיבת המליאה של עצרת האו"ם ביום 19 במאי 1947 אמר אנדריי גרומיקו, בין השאר: „ידוע, כי מאוויי-נפשו של חלק גדול מן העם היהודי קשורים בפלשתינה ובשאלת גורלה המדיני בעתיד"... „יהא בכך משום אי-צדק, אם לא נתחשב בשאיפות היהודים ליצירת מדינה משלהם, ואם נשלול את זכותו של העם היהודי להגשמתה"... בישיבת ועדת האו"ם לענייני פלשתינה מיום 13 באוקטובר 1947 אמר סמיון צאראפקין: „מן הראוי להדגיש ברורות, כי העם היהודי כעמים אחרים זכאי, שגורלו, בטחונו וקיומו לא יהיו תלויים בחסד וברצון טוב של מדינה זו או אחרת. בעניין זה יש בידינו לעזור לעם היהודי, אם נפעל בהתאם לעקרונות המגילה של האו"ם, הדורשים להבטיח לכל עם את זכותו להגדרה עצמית, לעצמאות"... בהגינו על החלטת עצרת האו"ם מ-29 בנובמבר 1947, אמר אנדריי גרומיקו בישיבת הוועדה המדינית של האו"ם מיום 20 באפריל 1948: פתרון זה לשאלת עתידה של פלשתינה הולם גם את שאיפותיו החוקיות של העם היהודי, המכוונות ליצירת מדינה עצמאית בפלשתינה, כבארץ שהעם היהודי קשור אליה קשר אמיץ מימים קדומים. הקרבנות העצומים, שהקריב העם היהודי כתוצאת מעשי הזוועה של ההיטלריסטים באירופה, מדגישים ביתר-שאת את ההכרח, כי תהיה ליהודים מדינה משלהם, ואת צידקת התביעה להקמת מדינה יהודית עצמאית בפלשתינה"...

משפטים ספורים אלה, המובאים מתוך נאומים שלמים ברוח זו, הרי הם ההיפך הגמור של כל רעיונות „האמנה הלאומית הפלשתינאית" ואירגוניה הלוחמים. מילא, ההנהגה הסובייטית מתוך שיקולים מעצמתיים (ולא אידיאולוגיים) מתכחשת היום לכל הדברים הנכונים שאמרה בעת דיוני האו"ם על בעיית פלשתינה בשנות 1947/9, אבל על-ידי-כך אין הדברים חדלים להיות נכונים. וכל אלה השומרים אמונים עד היום הזה למאבק האנטי-היטלריסטי משנות ה-30 וה-40, ובכלל לגישה הומאנית דמוקראטית לשאלות לאומיות, — חייבים לשמור אמונים לעמדה הלניניסטית שבאה לידי ביטוי בדברים דלעיל של הנציגים הסובייטיים באו"ם על העם היהודי וזכותו למדינה יהודית בארץ-ישראל (בפלשתינה), כלומר, השומרים אמונים לאנטי-היטלריזם, לדמוקראטיזם, להומאניזם, חייבים לנער את חוצנם מן המתנקשים באחרית תקוותו של העם היהודי אחרי אלפיים שנות נדודים ועינויים.

□ עלילות-שווא

סעיף 22 של „האמנה הלאומית הפלשתינאית" מזהה את מדינת-ישראל עם הציונות ואת הציונות עם קולוניאליזם, עם האימפריאליזם העולמי, עם תוקפנות, ראסיזם ונאציזם. למרבה הצער, סיגלה לעצמה גם התעמולה הסובייטית, הסינית וכו' את הנוסח הכתוב הזה.

נזכיר כמה עובדות-יסוד. ראשית, את שלטון הקולוניאליזם (הבריטי) הוציא מארץ-ישראל או מפלשתינה כולה — המאבק של העם היהודי בשנות 1945/8. מעולות חמרי המזויין של אירגוני המחתרת היהודית ושל המוני היישוב היהודי בשילוב עם תנועת המעפילים היהודים לחופי הארץ ועם ההתעוררות הפוליטית של היהודים בכל הארצות — הן שאילצו את האימפריאליזם הבריטי להסתלק מן הארץ.

שנית, לא הקמת המדינה היהודית בחלק של הארץ שהוקצה לה ע"י האו"ם היא שמנעה את הקמתה של המדינה הערבית הפלשתינאית במחצית השנייה של הארץ, כי-אם פלישת הצבאות של שבע מדינות-ערב (הליגה הערבית) לשטח של פלשתינה היא שגרמה לאי-מימוש זכותו של העם הערבי הפלשתינאי למדינה עצמאית דמוקראטית משלו, — ונציגי בריה"מ באו"ם הוקיעו זאת במפורש בהופעותיהם.

שלישית, המעצמות העולמיות מעולם לא עמדו כולן לצד אחד משני העמים בסכסוכם: במלחמת 1948 עמד האימפריאליזם הבריטי בראש החזית הערבית נגד ישראל. ואילו האימפריאליזם האמריקני הטיל אמברגו (למעשה) על ישראל; ברית-המועצות וארצות-הסוציאליזם עמדו אז כולן לצד ישראל; במלחמת 1956 עמד האימפריאליזם האמריקני בחזית אחת עם ברית המועצות נגד החזית המשולשת הבריטית-צרפתית-ישראלית; מאז מלחמת 1967 עומד האימפריאליזם הצרפתי יחד עם ברית-המועצות לצד החזית הערבית נגד ישראל, האימפריאליזם הבריטי נוקט עמדת דו-פרצופית, והאימפריאליזם האמריקאי תומך בעת-ובעונה-אחת גם בישראל וגם בירדן, בסעודיה, בלבנון וכו'. החלוקה הסכימאטית של החזיתות — הישראלית כאימפריאליסטית והערבית כאנטי-אימפריאליסטית — רחוקה, איפוא, מן האמת ומן השכל הישר כרחוק ערפאת מלנין.

רביעית, המדינה היהודית היא מדינה של קרבנות הראסיזם, של שרידי ההשמדה הנאצית, של מורדי הגיטאות, של לוחמי המלחמה האנטי-היטלריסטית, אשר מצאו בה מקלט וניצבו במלחמת הגנתה הצודקת — ולא מדינה „ראסיסטית, נאציסטית-פאשיסטית", כניבול-הפה של דוברי „אל-פתח" ושל ידידיהם ה„שמאליים".

חמישית, איזו בורות היא לייחס קולוניאליזם ואימפריאליזם למדינת-ישראל! אם אלה אינם סתם מילות-גנאי במסע השמצה, כי-אם מונחים מדעיים מדוייקים, הרי לא ייתכן קולוניאליזם בלי מטרופולין — והיכן היא המטרופולין היהודית של הקולוניאליסטים הישראליים, של פליטים אלה חסרי-קורת-גג?! ולא ייתכן אימפריאליזם בלי יצוא של הון, — בעוד מדינת-ישראל היא עדיין מדינה קלאסית של יבוא הון! מלבד זאת, נבערות מדעת אך מרושעת במזיד היא הכללת ישראל כ„אימפריאליסטית", ללא הבחנה בין מעמדות מנוגדים בתוכה וללא הערכה אוביקטיבית של יחסי הכוחות בין המעמדות השונים של המגמות הרוחות בחברה הישראלית.

שישית, ההתפשטות הטריטוריאלית של מדינת-ישראל באה תמיד כתוצאה של תוקפנות נגדה. עם-ישראל כולו קיבל את הפשרה הטריטוריאלית של האו"ם מנובמבר 1947, אלא „הליגה הערבית" וקודמיו של ערפאת דחו אותה ודרשו כמותו את הארץ כולה למדינה ערבית, ובסיסמה זו פתחו במלחמה התקפה על ישראל ביום היווסדה — והתוצאה היתה הסכמי שביתת נשק בשנת 1949 שקבעו לישראל שטח של 20 אלף קמ"ר במקום 14 אלף שהוקצו ע"י האו"ם. בשנות 1949—1967 הציעו ממשלות-ישראל לממשלות-ערב להפוך את קווי שביתת-הנשק לגבולות-קבע עם תיקונים קלים הדדיים, אך הצעה זו נדחתה, ומאז ועידת הפסגה הערבית הראשונה בינואר 1964 נפתחה הכנה למלחמה פאן-ערבית לחיסול ישראל; מזימה זו סוכלה ביוני 1967, והתוצאה היא: קווי הפסקת-האש הנוכחיים, הימצאות כל ארץ-ישראל (פלשתינה) בשטח של 26 אלף קמ"ר בשליטת ישראל. הדרך היחידה לנסיגת ישראל מקווים אלה היא דרך המשא-ומתן וההסכם ההדדי על גבולות שלום קבועים, בטוחים, מוכרים, וכן על כל שאר סעיפי החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967. כידוע, דוחות ממשלות-ערב את הצעת המשא-ומתן והשלום עם ישראל, והאירגונים הפלשתינאיים דוחים את עצם ההחלטה של מועצת הבטחון.

שביעית, מקור הטראגדיה של העם הערבי הפלשתינאי איננו קיומה של מדינת-ישראל אלא סירובו של הנאציונאליזם הערבי להשלים עם קיומה החוקי של מדינת ישראל ולהגיע עימה לפשרה טריטוריאלית ולהסכמה הדדית בכל השאלות השנויות במחלוקת (פליטים, שייט וכו'). סירוב אידיאולוגי-פוליטי זה הוא הקובע, מיהו התוקפן הצבאי. כשלונו של תוקפן אינו הופך אותו לקרבן תמים, כשם שנצחונו של המתגונן אינו הופך אותו לתוקפן.

שמינית, המצע של אירגוני הלוחמה הפלשתינאית נוגד את הלניניזם מכמה בחינות נוספות.

סעיף 13 של האמנה קובע, כי „האחדות הערבית (הפאן-ערביזם) ושחרור פלשתין הם שתי מטרות המשלימות זו את זו". משמע, לצורך המלחמה לחיסול ישראל יש לאחד לא רק את הכוחות המעמדיים המנוגדים בתוך העם הפלשתינאי גופא, אלא בכלל את כל העמים והמדינות הערביים על ניגודי משטריהם הסוציאליים. לעומת זאת, הדגיש לנין בראשי-הפרקים לקראת הוועידה ה-2 של הקומאינטרן (שם): „הכרח המאבק עם הפאן-איסלאמיזם ועם מגמות דומות"...

ולבסוף, האירגונים המזויינים הפלשתינאיים נוקטים שיטה של טרור לגבי יחידים חפים-מפשע, שאין להם שום שייכות למלחמה הערבית-ישראלית. למשל, האירגון המתקרא „חזית עממית לשחרור פלשתין" מתפאר („טריקונטיננטל" מס' 14), כי הוא ביצע: פיצוץ בית-קפה בירושלים, התקפה על מסעדת סטודנטים באוניברסיטה העברית, התקפות על מטוסי נוסעים אזרחיים באתונה ובציריך, התקפה על „סופרמארקט" בירושלים וכד'. כתוצאה ממעשי טרור אלה וממעשי חבלה אחרים בבתי-מגורים של שכונות-פועלים בעיר ומושבי עובדים בכפר, נהרגו ונפצעו גם נשים, זקנים וטף, וזאת לא בשגגה אלא בזדון, מתוך ידיעה מוקדמת של מארגני הטרור, כי הוא מכוון נגד יחידים מקריים לגמרי. לעומת זאת ידוע לכל, כי לנין שלל את הטרור האינדיבידואלי אפילו כלפי צארים עריצים ומושלים אכזריים מטעמם, כמנוגד למאבק מדיני המוני; על-אחת-כמה-וכמה אין להעלות על הדעת הצדקה של טרור כלפי יחידים בלתי-לוחמים, עמלים תמימי-דרך, אנשים בלתי מעורבים בסכסוך. ואף-על-פי-כן, נמצאים בני-אדם המצהירים שהם תלמידי לנין — והם מצדיקים טרור (ערבי) כלפי יחידים ללא-עוון-בכפם (יהודים ובני עמים אחרים).

מטרת הלחימה ואמצעי הלחימה בצירופם יחד קובעים את היות המאבק מוסרי או לא, צודק או לא. המטרה: חיסול זכותו של עם-ישראל וחיסול קיומה של מדינת-ישראל. האמצעי: טרור ללא הבחנה. הסיכום: מאבק למטרה בלתי-צודקת באמצעים בלתי-מוסריים.

□ לאיזו מדינה הם שואפים?

בסעיף 9 של „האמנה הלאומית הפלשתינאית" נאמר: „העם הפלשתינאי מאשר את החלטתו הנחושה, החלטית, השרירה וקיימת להמשיך במאבק המזויין לשחרור פלשתין מולדתו, להחזירה אליו, לקיים את זכותו לחיות בה חיים טבעיים, להגדרה עצמית, לריבונות עליה". זוהי, איפוא, שאיפה למדינה ריבונית של העם הערבי הפלשתינאי בכל שטח פלשתין — למדינה ערבית בלעדית.

יש טוענים, כאילו „התקדמו" האירגונים הפלשתינאיים מאז ניסוחה-מחדש של האמנה ביולי 1968. אכן, הם „התקדמו" לאחור, לעמדות עוד יותר שוביניות, עוד יותר רגרסיביות. ב„טריקונטיננטל" — בטאון הסולידאריות של עמי אסיה, אפריקה ואמריקה הלאטינית, המופיע בהאוואנה, בגליון מס' 14, ספטמבר-אוקטובר 1969 — מתפרסמים ראיונות עם ראשי האירגונים הפלשתינאיים העיקריים, והם מאשרים ביתר-שאת כל מה שהבאנו לעיל מתוך האמנה, ובכלל זה הם מגדירים את אותו „הפתרון" שלהם לשאלה הפלשתינאית, ואנו נביא עתה את הגדרותיהם כלשונם.

יאסר ערפאת, מפקד „אל פתח" אומר: „...עלינו להמשיך את מאבקנו עד שתהיה ארצנו משוחררת כל-כולה... החזון המדיני שלנו לפלשתין חופשית היא מדינה דמוקראטית, חילונית, בלתי-גזענית, בה יהנו כל הפלשתינאים — נוצרים, יהודים ומוסלמים — מזכויות שוות". איזו עורמה! איזו לשון רמייה! הארץ כל-כולה תשוחרר, כלומר, מדינת-ישראל הקיימת תחוסל, ובמדינה הפלשתינאית שתקום יהנו היהודים שיישארו בה כעדה דתית, אך זכויותיהם הלאומיות תבוטלנה. וזהי העמדת פנים צבועה, כאילו נושא הסכסוך הם הזכויות האזרחיות של הפרט או חופש הפולחן של הדת, ולא זכות ההגדרה העצמית הלאומית של העם היהודי הישראלי מזה ושל העם הערבי הפלשתינאי מזה — זהו נסיון להסוות במלים יפות שאינן שייכות לעניין את הכוונה האמיתית הזדונית לחסל את מדינת-ישראל ולשלול מעם-ישראל את זכויותיו הלאומיות.

נאיף חוואתמה, מזכיר הלשכה הפוליטית של „החזית הדמוקראטית לשחרור פלשתין", אומר: „הפתרון הפרוגרסיבי והדמוקראטי כולל את ביטולה של מדינת-ישראל ואת יצירתה או כינונה של מדינה פלשתינאית דמוקראטית ועממית, מורכבת מיהודים וערבים, ומונהגת על-ידי פועליהם במשטר סוציאליסטי, אשר ישלול את כל צורות הניצול והגזענות". שוב: בליל של מלים מצלצלות נאה, שבהן מוסווה התוכן העיקרי — גזילת הקיום הלאומי והעצמאות הלאומית והזכות הלאומית להגדרת עצמית מעם שלם, הישראלי, תמורת הבטחה שאחרי אבדן קיומו הלאומי העצמאי יוכל ליהנות מחסדי הסוציאליזם של מדינה פלשתינאית. ומזכיר זה של „הלשכה הפוליטית" אינו בוש ואינו נכלם להגיש תוכנית לחיסול עצמאותו של עם ולכליאתו במסגרת ממלכתית בניגוד לרצונו, בדרך של אלימות. מזויינת — בשם „הדמוקראטיה", „הפרוגרס", „הסוציאליזם", „המארכסיזם", „הלניניזם"...

□ הפתרון הצודק לסכסוך טראגי

אנו פתחנו את דברינו בהבחנה ובהפרדה ברורה בין הזכות החוקית הצודקת של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ובין השאיפות והשיטות הבלתי-חוקיות והבלתי-צודקות של אירגוני הלוחמה הפלשתינאית. פתחנו בזה — ונסיים בזה.

העם הערבי הפלשתינאי נמצא עתה בחלקו תחת שלטון ישראלי ובחלקו תחת שלטון ירדני-האשמי (בארצות אחרות נמצאות רק קבוצות קטנות של בני עם זה). אנחנו, המפלגה הקומוניסטית הישראלית (מקי"), כבר במחצית יוני 1967, תיכף בגמר הקרבות, העלינו את הדרישה מן הממשלה הישראלית להכיר ולממש את זכות ההגדרה העצמית של מיליון הערבים הפלשתינאיים בגדה המערבית וברצועת עזה, לאפשר להם הקמת נציגות לאומית דמוקראטית ושוחרת-שלום, להיכנס עימה במשא-ומתן ולהגיע איתה להסכם הדדי. ההלכה הלגינית גורסת: או סיפוח או הגדרה עצמית — זאת הברירה. אנחנו אמרנו: לא סיפוח אלא הגדרה עצמית. לגבי המדינות הערביות השכנות אמרנו והננו אומרים: משא-ומתן נוסח רודוס, באמצעות שליח האו"ם, כדי להגיע להסכם

(סוף בעמוד 11)

מוקד בכנסת השמינית

בתחבורה-הכל כשהיה

הכנסת עמדת בשבוע האחרון בסימן האירועים הטראגיים במעלות, בסימן טבח הדמים בילדי ישראל, שנכלאו בבית־הספר בעיירה זו.

יום לפני הטבח עסקה הכנסת בעניינים שוטפים, או לא כל־כך שוטפים — במצב התחבורה.

העלאת התעריפים לא פתרה דבר

ח״כ הלל זיידל (לע״), שפתח את הדיון, ציין, כי עברו כשלושה חודשים מאז נתקיים דיון דחוף במליאת הכנסת בהצעתו לבחון מחדש את החלטת משרד־התחבורה להעלות את התעריפים בתחבורה הציבורית ב־50%, אך העלאה זו לא פתרה את הבעיות המעיקות על הקואופרטיבים ועל ציבור הנוסעים.

ומה הפתרון שמציע הלל זיידל ?

דרושה, לפי דעתו, ריאורגניזציה בתחבורה הציבורית. אם „אגד" רוצה לקבל עזרת הממשלה, עליו להגיע לניהול יעיל. יש לבדוק את הטענות על בזבוז ויש לבחון את צורת ניהול החברה, משקה, על ענפיה ושלוחותיה השונים. בכל אופן, אסור שהאדישות הקיימת ביחסים בין הממשלה לבין הקואופרטיב תימשך.

רבים, לדעת הלל זיידל, המפעלים המשקיים והחברות הממשלתיות המעדיפים להיזקק לפתרון הקל: ישנם גירעונות, הציבור או הממשלה כבר ידאגו לכסותם, אחרת נפעיל את נשק השביתה, פיטורי עובדים. לשון אחרת: אם הציבור לא ייענה לנו, אנו נעניש אותו עד שיאמר „הן". נכון הדבר שחברת „אגד" נותנת שירותים לציבור בכל פינה נידחת בארץ, בקווים כלל לא־רווחיים, אבל התחבורה הציבורית היא שירות חיוני שלו נזקק דווקא ציבור העובדים והשכירים. לכן תמוהה העובדה שמשנת 1971 טרם הוגשו המאזנים של החברה. קשה להשלים עם ההסבר הרשמי, כי קודם מגישים את המאזנים למרכז הקואופרציה של ההסתדרות ולאחר־מכן לאוצר. שנתיים של פיגור בהגשת המאזנים, זה דבר שאינו מתקבל על הדעת ועומד בסתירה לסדר הטוב ולניהול התקין.

מלבד ההכרח בשיפור מינהל החברה, על „אגד" לבחון מחדש, לדעת ה. זיידל, את האפשרויות של איחוד בינה לבין „דן". בני־סמכא סבורים שאיחוד שני הקואופרטיבים יביא לחסכון בהוצאות בתחום הניהול, ברכש, בשירותים, בכוח־אדם ועוד. המחזור השנתי של „אגד" ו„דן" — מעריכים מומחים — נע בין 500 ל־600 מיליון לירות לשנה. אך לדעת הפסימיסטים אפשר היה לחסוך ע״י האיחוד לפחות 8% מכלל המחזור, כלומר, מינימום של 40 ואף 50 מיליון לירות בשנה, וזאת נוסף על שיפור השירות לקהל הנוסעים.

לחדש את השבתת התחבורה הפרטית יום בשבוע

י. יודין („מערך") ביקש את חברי־הכנסת, בהזדמנות זו של דיון על התחבורה הציבורית, לתת את דעתם על מצב התחבורה בכללותו: סתימת רחובות, צפיפות בדרכים, צפיפות בכלי־התחבורה עצמם, משך נסיעה המורט את העצבים, המחירים, יחס הנהגים והכרטיסנים לקהל, אשר במקרים רבים מדי מעורר התקוממות מוצדקת של קהל הנוסעים. כל הדברים האלה — לדעת יודין — בהתחברם יחד, מעוררים דאגה רצינית למצב ולמגמות ההתפתחות של המצב בתחבורה הציבורית.

כדי להיחלץ ממצב זה, סבור יודין, צריך לפעול במרץ לחיסול צוואר־הבקבוק בכניסה לערים. והצעות יותר קונקרטיות, ביחס לתל־אביב: להאריך את רחוב אבן־גבירול עד הרצליה־פיתוח אולי, או שכונת יפה־נוף, למען יצירת דרך אלטרנטיבית בחיבור לחיפה; לעשות ליצירת כביש אלטרנטיבי עד אחרי רמלה להתחברות עם ירושלים, או בהצטלבות בית־דגון מכיוון דרום. ויש, לדעת יודין, לשוב ולהנהיג את איסור תנועת המכוניות הפרטיות במשך יום אחד לפחות בשבוע, וזאת ללא קשר למצב של מלאי הדלק אלא נוכח הצורך להקל על התנועה. הנסיון הקצר הוכיח, לדעתו, כי הורדתם מהכבישים של 15% מכלי־הרכב הפרטיים, שמספרם הולך וגדל בלי הרף במהירות מסחררת, תהיה תרומה של ממש להקלת מצב התחבורה הציבורית.

אליה וקוץ בה

אהרן אפרת, גם הוא מה„מערך" וממפ״ם, כמו יודין, ציין בדבריו, שעד היום לא השלים הציבור עם עליית המחירים ב־30%—60% בכל חלקי הארץ, כאשר השיפור בשירות אינו מתלווה לעליית התעריפים. הדבר החיובי הראוי בכל־זאת לציון הוא הענקת הנחות לקשישים. אלא שאין זו מלאכה שלמה. ההנחות שניתנו הן מוגבלות מאוד.

דבר ראשון: ההנחה ניתנת רק בשעות 9.30 בבוקר עד 3.30 אחרי־הצהריים. משמע: אם קשיש רוצה לבקר את המשפחה דווקא לאחר שעות העבודה, כשהמשפחה בבית — אין הוא מקבל את ההנחה. הנימוק של עומס נוסעים בשעות מסויימות אין בכוחו לשכנע, כי מולו ניצבים מאות נימוקים חברתיים־סוציאליים כבדי־משקל אחרים. אין עושים את החשבון של עומס בדרכים עם בעלי הרכב הפרטי, שממלא את הכבישים והורג את התחבורה.

דבר שני: ההנחה הוגבלה לכרטיס שמחירו עד לירה־וחצי. מתל־יוסף לעפולה זוכה בהנחה. לעומת זאת, מבית־שאן או משדה־נחום לעפולה — אינו זוכה בה. דבר זה נוגע לא פחות גם לשכונות בתל־אביב, רמת־גן וירושלים. ההנחה מצטמצמת בהתאם למחיר הכרטיס, דבר שגורם לבוכהלטריה מסובכת לנהג ולנוסעים.

הגזירה השלישית: החובה לקנות כרטסת של חמישים כרטיסים יחד. והיה אם באו בעל ואשתו יחד לנסוע — עליהם לקנות שני פנקסים. אם כן, למה לא פנקסים בני 10—20 כרטיסים כל אחד ? למה על הקשיש להשקיע מראש בקופת „אגד" או „דן" עשרות לירות ועל־ידי־כך משיגה החברה אלפי לירות כמקדמות, בלי ריבית ? מימון בהחלט נוח. השאלה היא על חשבון מי. ובאים פנסיונרים ומספרים על הטרדות הפוקדות אותם כשהם צריכים לעבור בשתי תחנות אוטובוסים למחוז חפצם.

הסדרי ההנחה הפכו לנושא של תלונות. אני מקבל עשרות מכתבים, כאחד האנשים שיזמו את העניין בשעתו הייתי בחסידרות. זה עושה רושם כאילו כל ההסדר הזה נעשה באונס ולא מתוך חישוב חברתי. לא השקיעו מספיק מחשבה לסידור נאות של חישוב סוציאלי, שיכול להיות למופת של קידמה, של דאגה לחלק החלש של החברה.

מי יפצה ?

א. אבו־חצירה (המפד״ל) הזכיר את הנזק הכבד, שנגרם לרכב מגוייס של אזרחים בתקופת המלחמה.

שר־התחבורה, א. יריב, קרא לעומתו בקריאת־ביניים, שמשרד־התחבורה אינו מגייס רכב, עושה זאת משרד־הבטחון; וח״כ אבו־חצירה הבהיר מצידו שאמנם אין משרד־התחבורה מגייס רכב, אך הוא מרתק אותו. אלא שהשאלה, מי צריך לפצות את האזרחים על הנזקים הנגרמים להם, **נשארה ללא מענה.**

הוזנח והולך וגדל

עניין היה בהופעתו של ח״כ משה ארנס מה„ליכוד", שיצא נגד ההתמשטות הרכב הפרטי ובעד פיתוח התחבורה הציבורית. הוא אמר: כאשר אנו בוחנים את מערכת התחבורה הישראלית, אנו רואים תהליך של ניוון המערכת, המתפתח במלוא העוצמה. צי הרכב הפרטי גדל בשיעור של 14% לשנה, הערים מזוהמות, קטל בדרכים, והתחבורה הציבורית — האוטובוסים והרכבות — מיושנים, מלוכלכים ואינם עונים על דרישות הציבור. בזמן שבכל העולם נעשים מאמצים להגדיל את חלקה של התחבורה הציבורית בסך כל הנסיעות המתבצעות, קיימת אצלנו נסיגה ואף בריחה הולכת וגדלה מהתחבורה הציבורית אל הרכב הפרטי — תהליך שקשה יהיה להסב אותו בעתיד. אין להתפלא על תרעמה זו לנוכח איכות כלי־הרכב הציבוריים וחוסר התיאום בין „אגד" ו„דן" ובין שניהם לבין רכבת ישראל. משרד־התחבורה הדגים אזלת־יד מוחלטת בנסיונו לשלוט על פעולות הקואופרטיבים לתחבורה. המשך תהליך זה, פירושו גידול מוורז של כל מטרדי התחבורה, יחד עם עצירת גלגלי התחבורה.

היעד המרכזי של מדיניות התחבורה שלנו חייב להיות — פיתוח התחבורה הציבורית וריסון התחבורה הפרטית. המדיניות צריכה להתבסס על עבודות תכנון ארוכות־טווח, המתואמות עם התכנון הכלכלי והפיזי של המשק. אכיפת מדיניות זו פירושה חיסול הסכסוכים המתמידים בין „אגד" ו„דן" ובין שניהם לבין הרכבת, ביטול כפילות האחריות למערכת התחבורה בין משרד־התחבורה ובין משרד־העבודה. היעדר ניהול יעיל של מערכת התחבורה גורם לא רק לריבוי מטרדים אלא גם מלווה בקנס כלכלי גדול. דרושה תכנית ויד חזקה בביצועה.

שכר העלאה בהפסד ירידה

מנחם פרוש (חזית דתית־תורתית) אמר: כיום מדברים על ירידה דרסטית במספר הנוסעים ב„אגד". מי הם הנפגעים ? עלינו לדעת שהנפגעים הם המוני העם, השכבות העניות, שאין להן רכב פרטי. אין כל ספק, שסיבה חשובה לירידת מספר הנוסעים היא ההעלאה הגדולה במחירי הנסיעה, שהיתה לפני חודשים מספר. העלאה זו הגיעה לכדי 55%, ואפשר אף למעלה מזה. ישנם קווים בהם ההעלאה היא יותר מזה. בירושלים, לדוגמה, עלו מחירי הנסיעות העירוניות מ־30 אגורות ל־50 אגורות. זוהי העלאה של 66%. היה רצוי להזמין סקר ואז ייתכן מאד שייווכחו לדעת, כי יצא שכרם של הקואופרטיבים לתחבורה בהעלאת־מחירים גדולה זו בהפסדים על־ידי ירידה דרסטית במספר הנוסעים. אם אומרים שחלה ירידה בנסיעות של המוני העם — סימן שהם נפגעים ואינם יכולים לעמוד בעליית מחירי הנסיעות.

מאיר פעיל: לבדוק אפשרות הקמתה של חברת תחבורה ממלכתית

אחרון המשתתפים בדיון היה הח״כ מאיר פעיל מ„מוקד".

נשארתי עד הסוף — אמר — בתקוות שאולי יימצא לי משהו לחדש. נותרו שני סעיפים שעדיין לא הועלו, שאני מרשה לי להעלות מעל במה זו. נושא אחד נוגע בפרשת גיוסו של הרכב ומשק הרכב האזרחי במצב מלחמה. אני רוצה להפנות את תשומת־לב הממשלה, לבקש ממנה ולדרוש, שלא תיכנס לפניקה מיותרת. אני אומר זאת על־סמך מה שאנחנו שומעים לאחרונה, גם פה וגם ברחוב. כאשר נלחמים בחזיתות וכאשר המלחמה אינה עולה כל־כך יפה — אין זה אסון גדול אם גם בעורף יש מעמסה. אני חרד, שחלק מן המהומות והמבוכה, הפוקדות אותנו לאחרונה בנושא זה, נובע מכך שיש כנראה אנשים במדינת־ישראל החושבים שכאשר מתנהלים קרבות, הן בסיני והן ברמת־הגולן, צריך העורף להתנהל כאילו לא קרה דבר. זה בהחלט הגיוני, ויש לקחת זאת בחשבון בכל תכנון, שבמצבי מלחמה, ובעיקר אם הדברים אינם עולים כל־כך יפה, קורה שצריך לסבול בעורף. אני משוכנע שבעורף סבלו, גם במלחמת יום־הכיפורים, פחות ממה שסבלו בחזית.

מסקנה: היתה, כנראה, שגיאה בכך, שצה״ל בנה את מערכת התחזוקה שלו לשעת־חירום על גיוס 80%—90% מקיבולת הרכב האזרחי במדינה, אבל תהיה זו שגיאה כפולה ומכופלת אם נקבע במפורש, שכל תחזוקת צה״ל תתבסס רק על רכב צבאי, שייקנה במיוחד בתקציבי עתק של מיליוני לירות, זאת רק כדי שהשוק האזרחי ימשיך להתנהל כתקנו בזמן מלחמה. ממילא לא יתנהל כתקנו. צריך למצוא שביל זהב, אבל בוודאי לא לגרום לכך שכל הרכב של צה״ל ייקנה ויעמוד במוסכים, כדי שהאזרח ירגיש בטוב.

אשר לתעריפי הנסיעות — מה עוד יכול יהודי לחדש על מה שנאמר ? אני רוצה להצטרף, בנושא זה, לדוברים מה„ליכוד". אני במחלוקת עם חברים ממפ״ם בנושא זה. איננו צריכים לתת פה צידוק גדול מדי לחברי הקואופרטיבים. הקואופרטיבים הם כן, לצערי, לחברות מונופוליסטיות, אשר מזמן אינן דוגלות ברעיון הקואופרטיבי. יש בהם אלפי שכירים, שאינם יכולים להתקבל כחברים. ממש אתמול־שלשום שמענו שמאיימים לפטר אותם. הם מנהלים משא־ומתן עם הממשלה והממשלה צריכה, במשא־ומתן זה, לייצג את הציבור מתוך שיקולים אינטרסנטיים.

הגיע הזמן לבדוק את כל בעיית התחבורה הציבורית בכיוון חדש של הקמת רשויות ממלכתיות, מחוזיות ומקומיות, של תחבורה ציבורית, בין בנוסח של בעלות ציבורית מוחלטת — של רשויות ציבוריות או מטעם המדינה ממש — על האוטובוסים, בנוסח באר־שבע; שמעתי היום שגם בלונדון שייכת חברת האוטובוסים לעירייה. איננו חושבים שבריטניה היא מדינה סוציאליסטית. הגיע הזמן לבדוק את הבעיה בכיוון זה. ויכול להיות גם כיוון אחר — של רשויות תפעול ותכנון ממלכתיות, הממונות על הפעלת התחבורה הציבורית, בין באורח כולל ובין באורח מחוזי ועירוני, כאשר חלק מן האוטובוסים מופעל בבעלות המלאה של הרשות וחלק היא שוכרת מחברות שונות הנמצאות בשוק, בין קואופרטיביות, בין ציבוריות ובין פרטיות, והרשויות הללו הן המפעילות את התחבורה ולאו־דווקא ה„בעלי־בתים" של המפעלים המונופוליסטיים.

הגיע הזמן לבדוק אפשרות של הקמת חברות תחבורה ממלכתיות־ציבוריות במתכונת חדשה. זה לגיטימי בדיוק כמו הרעיון של החזקת רכבת ישראל בבעלות ממלכתית. אין הכרח שמדינה כמדינתנו תבנה את כל מערכת התובלה שלה רק על העובדה שרכב משאי יהיה או בבעלות קואופרטיבית או בבעלות פרטית. אפשר בהחלט להתחיל לעודד גם חברות תובלה בבעלות ממלכתית.

הרשויות הציבוריות האלה, הרשויות המוניציפליות האלה והחברות הממשלתיות — צריכות להיות בפיקוח כולל של משרד התחבורה, באותה שיטה בה מפקח אותו משרד על רכבת ישראל, לדוגמה.

אני מאמין, שאם לא יחולו שינויים דראסטיים בארגון התחבורה הציבורית שלנו, אם נמשיך בשיטה שבכל־פעם נתמודד עם תעריפים, עם ארגון יום־יומי, ונקבל את העובדות הקיימות במדינת ישראל כדבר שנגזר עליו להתקיים לנצח, וכל־אימת שנדבר על קואופרטיבים נתחיל להזכיר את הימים הטובים בהם הם תרמו תרומה חשובה, תשכח שעברו כמעט שני דורות מאז ושהם התפתחו בכיוונים אחרים לגמרי, אם לא נגשה לארגן ארגון טוטאלי מחדש — נעמוד כל כמה חודשים בפני אותה בעיה.

★

דיון זה, בו השתתפו גם י. גולן (ל״ע), י. מרדעי וי. פרץ („ליכוד"), עם כל ההצעות המעשיות שהועלו בו, נראה רחוק מלפתות דרך לפתרונן של בעיות התחבורה המעיקות של ישראל. בכל אופן, שר התחבורה נמנע מלהביא תוכנית כלשהי להתגבר על ההליכה (או הנסיעה) למבוי סתום, הנראה כבר ברור באופק.

שאילתות

משרתים אישיים בצה״ל ?

להלן קטע ממכתבו של חייל, שנשלח אל הח״כ מ. פעיל לכנסת וכו אינפורמציה חשובה על יחסי האנוש ההולכים ומשתררים בחלק נכבד מהיחידות הלא־קרביות של צה״ל:

"...מה שפעם נקרא אצלנו 'שאלת הדיסטאנץ' היתה עתה, ביחידות הלא־קרביות, לשאלת קיומה של היירארכיה בחלוקת טובות־הנאה. מונח כמו 'דוגמא אישית' אינו מוכר כלל. בדרגים של סגן—סרן נהנים המפקדים מחופשות ארוכות פי כמה מאלו של החיילים, מעדיפויות בתחבורה, מתוספת מזון, מרכב (אזרחי מגוייס) לשירותם האישי; קבוצה שלמה של חיילים פטורה משמירות — הם היו למעין משרתים אישיים של הקצונה, כמו אצל הבריטים. חיילי מילואים זוכים לטובות־הנאה תמורת שירותים מיוחדים (הסעה ברכב פרטי וכו'), סמלים אינם שומרים ומקבלים יום חופשה נוסף (יותר מהחיילים, פחות מקצינים), ובכך נעשים אינטרסאנטים בשיטה. מובן, שהשלמה עם אלה מצד חיילים מזכה אותם בהעדפה מקרית וכל סימן של התנגדות מסכן את הדבר החשוב מכול לאיש מילואים — החופשה הבאה".

חה״כ פעיל היסבה את הדברים הנ״ל אל שר־הבטחון והוסיף שאלות:

א. מדוע לא ייערך בצה״ל חריש חינוכי עמוק, כדי לרענן ולחדש את רוח יחסי־האנוש הישראלית הראויה לצה״ל ?

ב. באילו צעדים ממשיים ינקוט שר־הבטחון כדי לשנות את פני הדברים ?

תשובת שר־הבטחון

על כל אלה השיב שר־הבטחון מ. דיין:

הרמטכ״ל מודיעני: חינוך הלוחמים הוא תהליך הנעשה באופן שיטתי ומתמיד. צה״ל מקיים את מערכת חינוך הלוחמים בהתאם לערכיו המסורתיים, הנוגדים את המתואר במכתבו הבודד של החייל אל השואל.

ערפאת הוערץ

(סוף מעמוד 9)

על כל סעיפי החלטת מועצת הבטחון מ־22 בנובמבר 1967, וכך לועשים את עיקר תוכנה: שלום צודק ויציב.

הבעייה היא לא, אצל איזה עם יש לגזול את זכויותיו הלאומיות, אלא כיצד להביא לידי התאמה והרמוניה את הזכויות הלאומיות של כל העמים באזור זה של העולם. תשובתנו היא: הכרה הדדית בזכויות — הסכם הדדי — דו־קיום בשלום. זאת פתיחת הדרך לעמים הערביים והישראלי כאחד להשיג אי־תלות מלאה, קידמה כלכלית, מדעית־טכנית, חברתית ולהתקרב אל העתיד הסוציאליסטי. דרך המלחמה מוליכה לתלות, להשתעבדות, לריאקציה, לחורבן חומרי ומוסרי. העם הפלשתינאי לא ישיג את עצמאותו וחרותו במלחמה עם ישראל. העם הפלשתינאי יגיע לחיי עצמאות וחרות בשלום עם ישראל. הוא שוכן בארץ המשתרעת משני עברי הירדן, ובעבר המערבי של הנהר שוכן וחי את חייו הלאומיים הריבוניים העם היהודי הישראלי. ההיסטוריה עצמה גזרה על שני עמים אלה לחיות יחדיו זה בצד זה, כל אחד בחלקו ובנחלתו. תיחום החלק והנחלה לכל אחד משני העמים ייעשה רק על־ידם במשרה הוגנת בינם לבין עצמם, יש מצבים, שהמוצא המהפכני ביותר מהם הוא הפשרה. כזה הוא המצב במזרח התיכון.

במערכה

המושב השני של הוועידה ה־17 של מק״י - באוגוסט-ספטמבר 1974

ב־18 במאי 1974 התכנס המושב ה־18 של מליאת הוועד המרכזי של מק״י, בהשתתפות חברי ועדת־הביקורת המרכזית.

על המצב המדיני הירצה יו״ר הוועד המרכזי, ראול טייטלבאום.

בדיון השתתפו הח״ח: יונתן גרינפוים, מאיר לם, אפרים אושנים, יהודה להב, פ. הרצברג, אליהו דרוקמן, אברהם ברמן, יהודה הוברמן, שושנה שמואלי, מרדכי נתנזון, ברל באלטי, יאיר צבן, יעקב זילבר, יצחק נויברגר, פנחס גינוסר, שמעון כהן, שמואל ליטבק וקרול שבתי.

לאחר דברי הסיכום של ראול טייטלבאום התקבלה, פה־אחד, החלטה לכנס מושב שני של הוועידה ה־17 של מק״י, באוגוסט־ספטמבר 1974.

סדר־היום של הוועידה יהיה:

1. מק״י — ועתיד „מוקד";
2. פיתוח ההנחות והסיכומים הרעיוניים של הוועידה ה־16 של מק״י;
3. קבלת תקנון חדש של המפלגה.

נבחרו ועדות, פוליטית וארגונית, להכנת הוועידה.

המושב ה־18 קיבל פה־אחד החלטה מדינית (שהובאה על־ידי ראול טייטלבאום) ופנייה פורמאלית על הצטרפות המפלגה לקונגרס היהודי העולמי.

החלטות המושב

— 1 —

הוועד המרכזי של מק״י התייחד עם זכרם של קרבנות הרצח השפל של ילדים ומבוגרים תמים־מפשע, שנפלו במעלות בידי קבוצת מרצחים.

שום סיסמאות שמאליות ומינוח סוציאליסטי כביכול של ארגוני־החבלה הפלשתינאיים, ובכללם ארגונו של נאיף חוואתמה, לא יוכלו לשמש כסות למהותם הריאקציונית והאנטי־אנושית של ארגונים אלה.

העם הערבי הפלשתינאי, אם חפץ הוא ללמוד מנסיונו ההיסטורי, חייב להקיא מקרבו ארגונים אלה. פעולות טרור מסוג זה המיטו שואה על העם הפלשתינאי בעבר.

רק במסגרת דו־קיום בשלום עם ישראל ניתן יהיה לממש את זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי.

התשובה המדינית ההולמת לבעיות הטרור הערבי ברגע זה היא מאמץ לקדם את הסכם הפרדת הכוחות עם סוריה ואת שיחות השלום בז'נבה, אשר ארגוני־החבלה והעומדים מאחוריהם מנסים לחבל בהם.

יחד עם זאת, לנוכח הסימנים של הגברת פעולות הטרור והחמרת אופיין, מדגיש הוועד המרכזי של מק״י, שחיסול פעולות הטרור הוא חלק בלתי־נפרד מן התהליך של קידום הסדרי־שלום באזור. דווקא הסיכויים שנפתחו בתחום זה מחייבים ביותר שאת מלחמה עד חורמה בארגוני־הטרור, תוך פתיחת אופציה להידברות עם הערבים הפלשתינאיים הנכונים לדו־קיום בשלום עם ישראל.

את המלחמה הצודקת בארגוני הטרור יש לנהל תוך שמירה על טוהר הנשק של צה״ל, תוך הקפדה, ככל שניתן, שלא לפגוע בחפים־מפשע.

לנוכח הידוק היחסים בין ממשלת ברית־המועצות לבין הארגונים הפלשתינאיים, ובפרט עם „הארגון לשחרור פלשתין", נושאת הממשלה הסובייטית באחריות מיוחדת להידרדרות המצב. התמיכה המוסרית, הפוליטית והצבאית המוגברת של ממשלת ברית־המועצות, המוענקת לארגוני־הטרור הפלשתינאיים, היא אחד הביטויים למדיניות הגדול־מעצמתית שמנהלת הצמרת הסובייטית כיום במזרח התיכון.

מאידך, מגלה הצבעתה של ארצות־הברית במועצת־הבטחון בשאלת הטבח בקריית־שמונה והתגובה עליו, כי למען האינטרסים שלה בעולם הערבי עלולה היא לשלם באינטרסים חיוניים של ישראל.

תועלה הדרישה, כי שתי המעצמות הגדולות תסכמנה על הוצאת האזור מתחום ההתמודדות הבין־גושית ועל סיוע לעמי האזור, ובל תחרושנה על גבם של עמי האזור לצורך האינטרסים הגדול־מעצמתיים שלהן.

— 2 —

הוועד המרכזי של מק״י רואה צורך דחוף שתוקם ממשלה בעלת כושר פעולה בראשותו של יצחק רבין, שלא תיכנע ל„ליכוד" וללחצים נוספים של המפד״ל ותיגש במרץ לשלושת התפקידים הדחופים ביותר — להגיע להידברות עם הערבים במסגרת ועידת־ז'נבה; לחסל את הפערים החברתיים־עדתיים, שסכנתם לרקמת חיינו הלאומיים גדולה לאין שיעור; להגביר את הדמוקראטיה בכל שטחי החיים, לחסל את השרירות והביורוקראטיה, וכצורך דחוף מיוחד — לשקם את מערכת הבטחון, שכמה מפגמיה החמורים נחשפו כבר, הן להיערכות מול תוקפנות יזומה אפשרית מצד המדינות השכנות והן להיערכות למאבק לבלימת הטרור.

הוועד המרכזי קורא לתנועת הפועלים בארץ ולכל האנשים הנאורים ושוחרי־השלום להתלכד במערכה החיונית נגד הסכנה של עליית הימין לשלטון ולמען בלימת ההיסטריה הלאומנית, שמלבה ה„ליכוד" הימני בכל הנוגע למשא־ומתן על הפרדת הכוחות ברמת־הגולן.

הימין מנצל באופן ציני את המצב האובייקטיבי הקשה, שנוצר בעקבות המלחמה האחרונה, לקידום מטרותיו המפלגתיות הצרות.

יש לזכור כי למפלגות הימין יש חלק רב בהשלטת הקונצפציה של הסטאטוס־קוו, שהיתה בין הגורמים למחדלים המדיניים והצבאיים שנחשפו במלחמת יום־הכיפורים.

על בקשת התצטרפות לקונגרס היהודי

1. הוועד המרכזי של מק״י שמע במושבו ה־18 דין־וחשבון על המגעים שקויימו עם ראשי הקונגרס היהודי העולמי בשאלת הצטרפותה של מק״י למסגרת הקונגרס.

מגעים אלה קויימו על־יסוד ההחלטה שקיבל הוועה״מ במושבו ה־16 (מיום 2.3.74, ראה "קול העם", 5.3.74), המחייבת עקרונית הצטרפות המפלגה לקונגרס היהודי העולמי.

בעקבות המגעים שקויימו מחליט הוועד המרכזי על פנייה רשמית להנהלה הישראלית של הקונגרס היהודי העולמי בבקשה להצטרפות מק״י לקונגרס, במגמה להבטיח את מימוש הדבר לפני הוועידה הקרובה של הקונגרס בסתיו השנה.

2. הוועד המרכזי יעביר החלטה זו ונימוקיה לידיעת כל החוגים והאישים היהודיים הפרוגרסיביים בעולם, שמק״י עומדת בקשרי־גומלין עימם, בצורה זו או אחרת.

הוועד המרכזי ימליץ גם בפני חוגים אלה לשקול את שאלת הצטרפותם לקונגרס היהודי העולמי.

מק״י תציע לחוגים היהודיים הפרוגרסיביים בחו״ל הקרובים לה, אשר יחליטו על הצטרפותם לקי״ע, לקיים ערב הוועידה הקרובה של הקונגרס מפגש משותף במגמה לכונן לשכת־קשר בינלאומית משותפת, אשר תתאם את פעילות כל הארגונים והחוגים שיהיו קשורים אליה, תעודד חילופי־דעות ביניהם בשאלות רעיוניות ומדיניות ותטפח פעילות משותפת בהיקף בינלאומי ברוח העקרונות שיונחו ביסודה של לשכת־קשר זו.

מק״י תציע כבסיס רעיוני להתלכדות זו את סיכומיה בשאלה היהודית, כפי שגובשו לקראת ועידותיה ה־16 וה־17 ע״י משה סנה המנוח ולאחר מכן — בהחלטות מוסדותיה.

סיעת "מוקד" דורשת דיון על פגמים שהתגלו בוועידת הפועלות

סיעת "מוקד" בתנועת־הפועלות פנתה אל המזכירות הארצית של התנועה לקיים דיון דחוף לצורך סיכום וביקורת של ועידת מועצת הפועלות.

בפנייתה ציינה סיעת "מוקד" את דאגתה לנוכח חוסר־הסובלנות הבולט שהתגלה בוועידה והאווירה העויינת שנשבה בה מספסלי "הליכוד" לערכי תנועת־הפועלים וגם לערכי הציונות הסוציאליסטית.

מתוך חרדה לאלה וכדי להבטיח ביצוע תקין ונאות של החלטות הוועידה, מציעה סיעת "מוקד", שהסיעות השונות יתבקשו להגיש למזכירות את השגותיהן על הוועידה ואת הצעותיהן בדבר צורת קיומן של ועידות התנועה ומועצותיה בעתיד.

מכל הבחינות

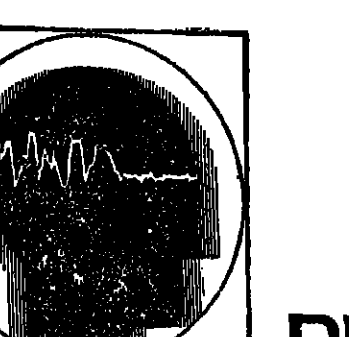

המערכת מקדמת בברכה את המשתתפים האורחים במדור זה, המביעים איש איש את דעתו בטור

חנן חיבובסקי

סייג לאוטופיה

עם סיום המלחמה נקלעה החברה הישראלית למבוך אדיר של הפ־קת לקחים ושאיפה ליישומם. הפקת הלקחים נקבעה כמטרת ראשונות ותיר־גית, ואכן, כך נעשה, אם באמצעות שירותיה של ועדת־אגרנט ואם במעי־לות המקובלת על צה"ל ומוסדותיו. הלקחים הצבאיים, קודם שיתורגמו ל־מעשים, יועברו, ודאי, דרך כור־היתוך של דיונים וחילוקי־דעות. על דעת הכול יש צורך חיוני בפעולה דומה גם בתחום המדיני, או, ליתר דיוק, במה שקרוי כעת הקונצפציה המדינית, כש־הכוונה בעיקר לבירור טיב מהלכיה הראשיים של מדיניות החוץ והבטחון של מדינת ישראל בתקופה שבין מל־חמת־ששת־הימים למלחמה האחרונה. אם כי מהותם המדוייקת של הלקחים שהופקו בקרב ההנהגה הקיימת וזו המתגבשת כעת אינה ברורה, וכל שב־ידינו הן הצהרות סותרות, פליטות־פה מוכחשות וכיו"ב, הרי שבמרחב הפתוח של העתונות ומהתבטאויותיהם של אי־שים פוליטיים שונים אנו למדים על תופעה מרתקת במיוחד: באורח פלא מהווים המאורעות המהפכניים של הש־נה האחרונה (ועל כך דואגים הכול להצהיר: שנת משבר, רעידת־אדמה, מפנה טוטלי וכו') עידוד ותמיכה ל־בעלי ההשקפות הפוליטיות השונות, על כל גוניהם, להמשיך ולהחזיק ב־תפיסותיהם הקודמות. כך משמאל וכך מימין. מפליא, שבשטח ההצהרות (מל־בד פרטים מסויימים בהכרזות מפלגת־העבודה) משמשים מאורעות מלחמת יום־הכיפורים חיזוק לתפיסות הישנות. הכול צדקו תמיד, וכמובן, צדקתם ב־עינה עומדת וכעת אף מתחזקת.

אין בדעתי להיכנס לפירוט ההש־קפות השונות, אלא, לפנות לעניין ספציפי יותר — שאלת ההתמודדות ב־תפיסת החזון הציוני מול לחץ הנסיבות המשתנות. לפחות בשאלה זו היתה תקוות לתיווצרות שינוי מה, לעריכה מחודשת של תביעות ומטרות, במידה שבדיקה רצינית אכן נעשית. כמה משפטים שנאמרו באחד ממשחאות ה־לקחים, שהם כעת חזיון נפרץ במפגשי ליל־שבת ובעיקר מעל דפי העתונות, הביאו לכתיבת הדברים הבאים.

פרופ' רבקה שץ־אופנהיימר, ברב־שיח בבית „מעריב", שנערך לרגל יום־העצמאות, מטיחה האשמות בנטייה ל־וותר על המתח האוטופי של התנועה הציונית, תוך השתלבות בעשייה מדי־נית נוסח קיסינג'ר בדרך להסכמי בי־ניים ולהסתפקות בהשכנת אי־לוחמה. לדעתה: „מדינת ישראל היא פרי ה־אוטופיה ואין לה קיום ללא המתח האוטופי". „הרעיון המשיחי ביהדות אינו שייך לאינטגרציה, אלא לקטס־טרופה הנפשית. וזוהי נקודה, שאני רוצה מאוד להדגיש: אנו לא יכולים לחיות ללא המשיב האוטופי, שהוא נעוץ בנפשנו ובנפש היהדות מעיקרה". התבטאויות מסוג זה מעוררות, בדרך כלל, תערובת של עניין וחשש. תביעה בחזון מכל סוג שהוא אינה מתמצית, כמובן, במתח הרגשי המתלווה אליו, אלא בעיקר בנקודות החיתוך שלו עם המציאות. כעת — ולאו דווקא יותר מתמיד, שכן ידועות תופעות דומות בהסטוריה היהודית — יש משמעות לחשבון החוזר המוגש לאוטופיה וצי־וויה, שעל־פיו נערך החשבון הסופי ועל־פיו פונים אל הצד האופרטיבי. לכל היצמדות לאוטופיה יש מחיר־גג, וכל בעל חזון חייב לשקלו כאשר הוא פותח לתחילת ההגשמה. וזהו עיסוקנו בעת הגשמת הציונות. לכן מתקשה אני לה־בין משפט נוסף מדברי פרופ' שץ: „הצעירים מרגישים כאילו המאבק אי־נו משתלם, כי אי אפשר למצות את ה־צדק ע"י מלחמה למענו — וזה, לפי דעתי, אסון". לפחות בתחום זה של הערכת האפשרי והמחיר שיש לשלם עבור הרצוי, ניתן היה להניח כעת שינוי מסויים גם בקרב בעלי הלהט החזוני. המצב המדיני ברור למדי וה־דרך לעקפו, תוך שמירה על אותו מתח אוטופי (שאינו מתקפח גם בעידן ה־קיסינג'רי), היא ע"פ המצוטט לעיל: מאבק הרואה בהתנגדות עיקשת ואפילו במלחמה — שכן פרופ' שץ אינה מסיי־גת דבריה — אפשרות למיצוי הצדק. מעודנים יותר מבין בעלי תפיסה זו יקפידו למצוא פגמים במהלכי הממשלה בנוסח של פחות ויתורים ותביעה לע־מידה נחושה יותר.

אביא דוגמא לתפיסה אוטופית של הרעיון הציוני בתולדות המחשבה היי־הודית בת־זמננו: מרטין בובר, שפיתח תפיסה לאומית עצמאית, מבסס את השקפתו על אמונה דתית ועל יעוד ה־עם היהודי. בובר סלד מן הציונות המ־דינית־חילונית נוסח הרצל ופינסקר, ששאפה לפתור את „בעיית־היהודים" כמעט בכל מחיר ולדעתו, תוך התכח־שות לחזון הציוני האמיתי המעוגן בשורשי נשמתו של העם. וידועה מעו־רבותו הפוליטית במסגרת התנועה הציו־נית, כדי לסכל את המגמה החילונית של בעלי הציונות המדינית. באחד מפרקיו של ספר קטן, בו מבסס הוא את תפיסתו בדבר הקשר ההדוק בין העם היהודי לבין ארץ־ישראל („בין עם וארצו", שוקן, תש"ה), עוסק הוא בדברים שאמר פינסקר על האפשרות לפתרון „בעיית היהודים" בארץ הקו־דש. על תגובת פינסקר: „מה טוב", שהיא סימן של חיוב־מה בתפיסתו, אשר קודם לכן אף שללה את הפנייה לא"י, מגיב בובר: „,מה טוב' זה, צליל לו כצור קצת לאחר דבריו הקודמים. אבל הרי המעשים במציאותן של תול־דות העמים אינם מתרחשים כלל בדרך זו: אין בוחרים בין אפשרויות שונות באפשרות המתאימה ביותר לתכליתה או הקלה ביותר להשיגה, אלא הול־כים לקראת מטרת העצם ומוסרים נפ־שם כדי להגיע לשם" (ע' 132). וכדי להוסיף על הדמיון לדברים שצוטטו מתוך הרב־שיח ב„מעריב", קטע נוסף משל בובר, המתייחס לדרכו של הרצל במדיניות: „פוה (בהעדפת הממשיות שברעיון אוגנדה — ח.ח.) מפליג הרצל הפלגה קיצונית בהפרזת ערכה של ה־פעולה הפוליטית לעומת הפעולה היי־שובית ובחוסר הבנה לגבי העובדה ה־הסטורית הגדולה, שלפוליטיקה אין בעצם התפקיד לשנות מצבים, אלא לדפתר ולאשר את השינויים שנעשו" (שם, ע' 146). עד כאן דברי בובר, הדומים לתפיסה האוטופית שהוצגה קודם לכן. ציוויים החלטיים ללא פש־רות. המעטת חשיבותה של הפוליטיקה והפקרת כל מחיר למען הגשמת המט־רה — „ומוסרים נפשם כדי להגיע לשם".

תוך חסכון בביאורים, שאינם מיו־תרים, אציג תפיסה נוספת משל בו־בר, שהיא, לדעתי, המרכיב החיוני ה־חסר בדבריה של פרופ' שץ ובתפי־סות דומות. הביאורים אינם מיותרים, כיוון שזוהי תפיסה המנוגדת לכאורה לזו שצוטטה לעיל, ואת הסתירה, או הכביכול־סתירה, יש צורך לבאר מתוך הקונטקסט הכללי של משנת בובר, סגנונו וכו' (ע.א. סימון רומז על כך באחד מחיבוריו על בובר). מכל מקום, היסוד החשוב הניצב אצל בובר לצד המתח האוטופי הוא, מה שמכונה „קו התיחום", שתיאורו וביאורו מפורטים בחוברת הנושאת שם זה מאת ע. א. סימון, שיצאה לאור לא מכבר. בובר גורס עמדה דינמית המותנית במציאות, תוך העדפתה על פני סיסמא הרחוקה מתנאי המציאות. אמנם, הקפדה על ערכים מוחלטים, אך התמורות והמצ־בים המתחדשים מכתיבים תחימה דיי־נמית, כאשר קו התיחום הוא: „בין מיעוט־הרע, שאנחנו מוכרחים לעשותו, כדי שנוכל לחיות, ובין מירב־הטוב, שאנו מצווים לעשותו, כדי לנסות ולח־יות את החיים הרצויים" (ציטוט מדברי סימון). שמורה עמי ביקורת על דרך זו של קביעת עמדות, אך זו אינה מענ־יננו כאן. חשוב רק להדגיש את הכי־וון המרסן הקיים בתפיסה זו, הקובע סייגים וגבולות למאווייה של האוטופ־יה, כשבובר שוקד על יישום תפיסה זו בעיקר במדיניות, בבעיות של מהפכה ואלימות, למשל.

הרמת נס־החזון הציוני בימים אלה, שהם ימי־שפל עבור העומדים במריים ומסרבים לפנות לתפיסה דינמית יותר, מחייבת זהירות יתירה. תביעה למתח אוטופי, יש בה ערך כשהיא מכוונת לשמירה על המהות וקובעת סייגים ל־תביעותיה, אחרת היא נדונה לסתמיות ולחוסר משמעות או להחשד בקשיחות ואטימות.

אהרון כהן

שירו של נתן אלתרמן, המובא בזה, נשלח על־ידי אהרון כהן לכמה בטאונים בישראל, בהצעה להדפיסו „להנאת" קוראיהם.

תהליך הפלוגים
או:
מפלאי הטבע

קרא בביאולוגיה, ותראה בה
מה נורא הוא
גורלה של האמבה.

האמבה – תא־היסוד בחלד –
מיקרוסקופית היא. לכן לה שימה:
חרש־חרש היא לחתר פתחלת,
תחת עין המיקרוסקופ, קדימה.

אך כשהחלה לנסוע קרה,
תסופת גלי טפת־המים.
מתהוה בה תהליך של קרע.
והקטב:
היא נתפלגה לשנים.

אז אל מחציתה היא מסתכלת
בתמיהה ובהלה ובעד.
ומחצית את המחצית שואלת:
מי את
ומאין את
ומה את?..

ובגלל חשכת יאוש עליה
סביב עצמה תרוץ ותתרוצץ היא.
ופתאום קופצים שני חצאיה
ונושך החצי את החצי.

את עצמה, מלאת חודים וזעם,
היא קוראת אלי לקרב־בינים.
אך בעת הקרב – חזיז ורעם! –
חצאיה שוב נחצים לשנים.

את עצמה מכה היא ותוקפת.
מעצמה היא נסה ונמלטת.
את עצמה היא על צואר רודפת
את עצמה בולעת ופולטת.

ובמיקרוסקופ יחוג־ינוד אז
סער קט, זוך עז מאין כמוהו.
כל מאמציו של האחוד אז
מתנפצים, קלים, עולים בתהו.

טפת המים – רסף ורסק.
קול אויבים נוהם בה והומה בה
וזוכר עוד רק האל בשמים
שכל אלה
הם אותה אמבה.

נ. אלתרמן,
„הטור השביעי", כרך א',
„עם עובד", תש"ח, 1948.

מק"י —
המפלגה הקומוניסטית הישראלית
אספות באיזור
בשבת — 25.5.74, בשעה 10.30 בבוקר
תל־אביב, רח' ברנר 21 — ש. מיקוניס
חולון, רחוב אחד במאי 6 — ב. באלטי

דעות
אכזבות
ביקורת

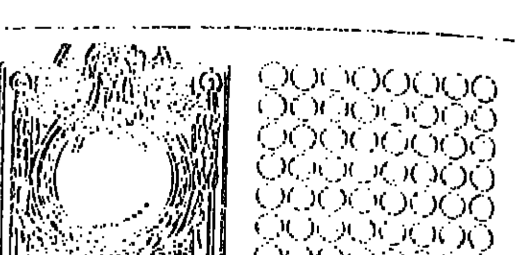

על „סופי המשחק" של סמואל בקט

מאמרו של פייר מלז, מתוך ספרו על בקט

שלוש שנים לאחר ההצגה הראשונה של „מחכים לגודו" שב והופיע שמו של סמואל בקט על לוחות־המודעות עם העלאת מחזהו החדש „סוף המשחק". „העריכה הסופית של ,סוף המשחק' נעשתה בשנת 56. אבל אני ניגשתי לעבודה זמן רב לפני כן, אולי כבר ב־54. גירסה ראשונה, ואחריה שניה, בשתי מערכות, קדמו לגירסה זו של מערכה אחת, שאתה מכיר"[1]. אבל הקשיים, בהם נתקל רוג'ר בלין, הבמאי והפרשן של „מחכים לגודו", בבואו להעלות את המחזה על הבמה, גרמו לדחיית ההצגה ל־1 באפריל 1957. ולבסוף היא הועלתה בשפה הצרפתית באנגליה, ב„רויאל קורט תיאטר" של לונדון, ע"י רוג'ר בלין ולהקתו; רק ב־27 באפריל מצאו השחקנים מקלט בסטודיו של שאן־אליזה בפריז, כשהצלחתם אינה מגיעה למידת ההצלחה של „גודו".

„סוף המשחק" הוא מחזה בעל מידת ריכוז עצומה, ה„גרוע יותר"[2] אפילו מ„מחכים לגודו". ככל שתהיה פעולתו של גודו ריקה מתוכן, וככל שתהיה ציפייתם של ולאדימיר ואסטרגון חד־גונית, עדיין יהיו במחזה יצורים חיים, המתנועעים, המכים זה את זה והמגיבים איש על דברי רעהו, ויש גם דמויות הנכנסות מבחוץ. ב„סוף המשחק" דבר, או כמעט דבר, איננו מתרחש. אף אחד, או כמעט אף אחד, איננו זז.

הרגשת השממון, המוצעת על־ידי התפאורה של „גודו", אותו חוץ בלתי מוגדר, שבו מתנשא עץ בודד וכחוש באור חיוור של שעת דמדומים, חוזרת גם ב„סוף המשחק", אבל בתוך פנים, המתואר כך ע"י הסופר: „במה ערומה. אור אפור. בקיר הימני והשמאלי, סמוך לירכתי־הבמה, שני צוהרים, בגובה רב, מכוסים בווילונות. בקידמת הבמה, מימין, דלת. ליד הדלת תלויה תמונה ופניה אל הקיר".

הרהיטים היחידים בהצגה זו הם: „משמאל, שני פחי אשפה, סמוכים זה אל זה, מכוסים בסדינים ישנים. במרכז, מכוסה בסדין ישן... כורסא על גלגלים".

לכאורה, היצור החי היחיד הוא קלוב, אדם חסר גיל, בעל „פנים אדומות מאד", הניצב ללא תנועה ליד הכורסא. לאחר מספר שניות, קלוב, „צעידתו קשוחה ומקרטעת, מתבונן בחלון השמאלי, כשראשו נטוי לאחור. הוא מסבב את ראשו ומסתכל בחלון הימני. הולך ונעצר מתחת לחלון הימני. מתבונן בחלון הימני, כשראשו נטוי לאחור. הוא מסבב את ראשו ומתבונן בחלון השמאלי. יוצא, וחוזר מייד, כשהוא נושא אתו שרפרף. מציב אותו מתחת לחלון השמאלי, עולה עליו ומפשיל את הווילון. הוא יורד מהשרפרף, עושה שישה צעדים לעבר החלון הימני, עולה על השרפרף, מפשיל את הווילון. יורד מהשרפרף, עושה שלושה צעדים לעבר החלון השמאלי, חוזר כדי לקחת את השרפרף, מציב אותו מתחת לחלון השמאלי, עולה עליו, ומתבונן מבעד לחלון. צחוק קצר. „הוא יורד מהשרפרף, עושה צעד אחד לעבר החלון הימני, חוזר כדי לקחת את השרפרף, עולה עליו, מתבונן מבעד לחלון. צחוק קצר".

באותה דייקנות עוקב בקט אחרי תאור המשחק: „קלוב מתחיל לסדר את הבית: הוא מסיר, בזה אחר זה, את הסדינים, שכיסו את הפחים, מקפלם על זרועו בקפ־דנות רבה. מרים כל אחד מהמכסים ומחזירם למקומם, בהשמיעו צחוק מסתורי. מסיר את הסדין, שכיסה את הכורסא, מקפל גם אותו בקפדנות ומניחו על זרועו".

באותו רגע אנו מגלים יצור אנושי, היושב בתוך הכורסא: בחלוק בית, מצנפת נוקשה לראשו, מטפחת ספוגה דם על פניו, משרוקית תלויה לו על צווארו, שמי־כה פרושה על ברכיו, גרביים עבים לרגליו. קלוב „סוקר את הבמה, פונה אל הקהל".

קלוב „מבט קפוא, נעימה חדגונית — נגמר, זה נגמר, זה אולי נגמר. (הפוגה) גרגר נוסף על גרגר, אחד לאחד, ולפתע, והנה ערימה, ערימה קטנה, הערימה הבל־תי־אפשרית. (הפוגה) אלך אל המטבח שלי, שלושה על שלושה. אשען על השולחן, אתבונן בקיר, בציפייה ל־שריקתו..."

„הוא יוצא, והנה, המומיה — הם — וזה ממקומה: הוא זע מתחת למטפחת, מסיר אותה מעל פניו. הם אדומים מאוד, משקפיים שחורים." „אני. (הפוגה) לשחק." אלו המלים הראשונות שלו: זהו המשחק שנמשך, ונוטה להסתיים: „די. הגיע הזמן. שכל זה ייגמר, אפילו במקלט. (הפוגה) ובכל זאת אני מהסס. אני מהסס... לגמור. כן, זהו זה, צריך לגמור, ובכל זאת אני עדיין מהסס..."

הוא שורק. נכנס קלוב, ובין שני אנשים אלה, המדב־רים בלשון נוכח, מתפתחת שיחה. קלוב מופיע כמשרתו הזקן והנאמן של הם, אבל בהיותו נרגז בגלל דרישותיו הבלתי־פוסקות, ובגלל הסתירות שבדבריו, הוא עונה לעתים קרובות בהתרסה. למה מצפים שני אלה, בשממון זה, שבו הזמן נראה כמבוטל?

הם: ...מה השעה?
קלוב: אותה שעה. כרגיל.
הם: הסתכלת?
קלוב: כן.
הם: ובכן?
קלוב: אפס...
הם: האם לא די לך?
קלוב: כן. (הפוגה) ממה?
הם: מ...כל הדבר הזה.
קלוב: מאז ומתמיד. (הפוגה) לך לא?
הם: (קודר) — ובכן, אין שום סיבה שזה ישתנה.

כלואים באותו בית־סוהר, הם שונאים זה את זה, אך אינם מסוגלים להיפרד. „מדוע אינך הורג אותי?" שואל הם — „אינני יודע את צופן המנעול של המזווה". „המוות הסמוי שוכן כאן: בחוץ, זה המוות... וזה מתקדם..."

מכסהו של אחד הפחים מתרומם; ראש מגיח מתוכו, „מכוסה בכומתת לילה. פנים לבנים מאד". זהו נאג, אביו של הם, „מולידו המקולל", הדורש את מנת הדייסה שלו. ואולם אין עוד דייסה, כשם שאין עוד גלגלי אופ־ניים לכורסתו של הם, וכשם שמחוץ למקלט אין עוד טבע. הם מנסה להרגיע את עצמו באומן סתמי, אך במה־רה שבה ותוקפת אותו חרדה:

הם: אבל מה קורה, מה קורה?
קלוב: משהו מתרחש. על־פי דרכו.

נאג מופיע שוב. הוא מקיש על מכסהו של הפח השכן ומתוכו מגיח ראשה של נל „בשביס תחרים. פניה לבנים מאד". בין שני שברי־כלי אלה, המונחים ללא תנועה במיכליהם הגרוטסקיים, מתפתחת שיחה מגוחכת ופאתטית: הזכרת התאונה, בה איבדו את רגליהם, קינות על הטיפול הנעשה בהם, קינות על הטרדות היום־יומיות שלהם, זכרון מסע הכלולות שלהם לאגם קומו...

הם, שניעור מנמנומו בגלל פטפוטיהם, נתקף בחמת־זעם: „ממלכתי בעבור מנקה רחובות! סלק ממני את האשפה הזאת! השלך אותם לים!" וקלוב כולא את שניהם בתוך הפחים. בינתיים, דורש הם מקלוב להובילו לסיבוב בחצר, ל„טיול סביב העולם". הוא רוצה להתקרב יותר ויותר אל הקירות. הוא ממשש אותם בידיו, מצמיד אליהם את אוזנו, כדי לתפוס את המתרחש מאחוריהם; אבל הוא יודע היטב, ש„מאחוריהם נמצא הגיהינום האחר." ולכן הוא רוצה לחזור למרכזו המדוייק של החדר, במרחק רב ככל האפשר מהקירות. הוא מחייב את קלוב להתבונן בעזרת המשקפת מבעד לחלונות הקטנים. „אבל מצד הים, כמו מצד היבשה, אין קלוב רואה אלא: אפס... אפס... ואפס..." האור גווע. אין עוד שחפים. באופק אין רואים דבר. אין עוד שמש.

הם: אבל אפשר עוד לראותה שוקעת. התבונן היטב.
קלוב: (לאחר שחיפש) — לעזאזל עם השמש.
הם: אם כן, כבר לילה?
קלוב: (ממשיך להתבונן) — לא.
הם: אז מה, אם כן?
קלוב: (כנ"ל) — אפור. (מסיר את המשקפת, ובפ־נותו אל הם, מודיע בקול רם יותר): אפור! (הפוגה. בקול רם עוד יותר): אפור!
הם: (מתרומם בבהלה) — אפור! אמרת אפור?
קלוב: שחור בהיר. בכל העולם.

ולפתע פתאום הכרזתו של קלוב: „יש לי פרעוש". תקרית קומית? לא, כיוון שהם נבהל מביטוי זה של חיים בתוך האין, המקיף אותם, ושאליו הוא שואף: „אבל האנושות עלולה להתפתח מכאן מחדש!"

מתוך קנאה בקלוב, שהוא אמנם נכה אך עדיין מסוגל לראות ולהלך, הוא מנבא לו, שגם שעתו עתידה לבוא: „יום אחד תהיה עיוור, כמוני. אתה תשב שם, כתם קטן אבוד בתוך החלל הריק, בתוך החשיכה. כמוני... אתה תתבונן זמן מה בקיר, אחר־כך תאמר: אעצום את עיני, אולי אצליח להירדם, אחרי זה ארגיש יותר טוב... ואתה תעצום את עיניך. וכאשר תשוב ותפקח אותן, לא יהיה שם יותר שום קיר. (הפוגה) ריקנות לאין

(ההמשך — מעבר לדף)

1) מכתב של ס. בקט לז'אן־ז'אק מאיו, המצוטט ב„מחקרים אנגליים", X, 1957, עמ' 350.
2) מכתב של בקט לאלן שניידר מ־11 בינואר 1956.

יז'י פיצובסקי

***

(לזכרו של מקס ברוד, אשר הפר את צוואת קפקא ולא שרף את כתבי־היד שלו).

במצב של חם עולה, 38 ועוד 5
הוא הגיע לכאן, על שכמו
צקלון פליט
ושעול ישן של
פרנץ קפקא

המכסה את כתבי היד
שנחסכה מהם יעילות האש

והוא לוחש: מקס, מקס
אני סולח לך, אבל מה
יהיה על
שתיקה בת מאה הקרבים

מקס, מקס
שרף־נא את השתיקה שלי.

מפולנית: י. ב.
נשלח בכתב־יד למתרגם

הילד בלוק

מאי

זהו בעל העין־השוחקה מכל החדשים:
ירח בכרתי, עוטת ברואים צעירים.
הוא מושל באור בתאם, ותאשורים
בירק שנה ראשון ממנו לבושים.
מה רבות, מקום ארבי שריגים מספסים,
בנדודי צהרים, במעמקי יערים
שמעתי החדש, עת קולותיו להד מזמרים
שמעתי החדש שר מדריגליו העליזים.

מה רבות, אפוף חריפי קטורות
של סמבים ופרחונים, הסבתי בגביעה
וצפיתי בעננים, קולט שירות נסתרות –
אשר שוב לשמען היה ענג־חיים והנאה –
של אותן צפרים כל היום אותן מזמרות
לא הרחק מפרלי ליד הספה הזכורה.

מאנגלית: יהושע כוכב

שכונה ביפו, בשנות החמישים

אני יודע מי מכם חזר כעבור שנים אל מקום בו בילה את נעוריו, ותחת נוף זכור לו היטב מצא חורבה, תלים של פסולת, עמודים עקורים, שברי שמשות וערמות של קופסאות פח חלוד...

אנשים מתקשרים למקום בו קורים להם דברים, בו הם חווים חוויות. החוויות לובשות צורה ודמות על רקע הסביבה. הסביבה הזאת, אשר היתה עד לחוויותינו האינטימיות, היא הנכס שאנו נושאים בזכרוננו לכל מקום; הזכרונות הללו הם מקור הנחמה והפיצוי על כשלונותינו האחרים, הפוקדים אותנו בחיינו. כך שאותו נוף ראשוני שהוא חלק מנעורינו הוא חלק מן האישיות שלנו, ומי שמפר את צורתו ביד גסה ולא־מתחשבת, כמו הורס משהו מן האינ־טימי ביותר שלנו.

נווהה ג' היא שכונה, ואולי כפר, בשולי יפו הערבית. בתים ערביים, חד־קומתיים, מכוסים גגות רעפים חומים־אדומים. הבתים בנויים סימטאות־סימ־טאות והכפר, או השכונה, כולה בנויה בצורת פרסה, שבטבורה ניצב בית־מידות, גדול מן הבתים האח־רים. בית הרופא, כך קראנו לו. ומול הבית הזה מש־תרע מגרש בלתי־מרוצף, שבקצהו חנות יחידה של השכונה, או הכפר, בה ניתן לקנות את הכול, או כמ־עט הכול. מגרש זה הוא המרכז החברתי של השכונה, כאן מתנהלים ומתרחשים הדברים החשובים ביותר לי ולבני גילי. נערים ונערות בני העשרה.

זאת השכונה בה עשיתי את הכרותי הראשונה עם ארץ ישראל על כל עדותיה ועמיה. כאן גרו עולי פולין, רומניה, עירק, תימן ומרוקו, וכן דייריה ה־וותיקים וילידי המקום הערביים.

ומסביב לשכונה צמחו ופרחו הפרדסים על פירות ההדר שלהם. ובעת הפריחה חדר ריח ההדר לכל בית ושיכר את החושים. בתוך הפרדס אשר כיתר את ביתי גר ערבי קיטע, שתפקידו היה לשמור על הפרדס, שלמעשה, כך היה נדמה לי, לא היה שייך לאיש... אותו ערבי היה מפחידני לעתים כאשר היה מזנק לקראתי מבין צללי העצים, ואני מהלך בפרדס וסופג לתוכי את הנוף החדש, אשר נגזר עלי לארוס אותו לי ולהפכו לנוף מולדת חדשה.

לבסוף עקרנו מן המקום, לשכונת שיכונים טר־פוסית.

אך די היה בריח תפוזים, או בנוף אשר כך או אחרת הזכיר את נופה של נווהה ג', כדי שאזכור בחלק משמעותי מחיי, כדי שאחוש קשר חריף אל אותם ימים בהם הייתי באותה שכונה.

עם הזמן קראתי תוכניות למיניהן על הפיכת השכונה לשכונת שיכונים לעולים, על הריסת הבתים הערביים ובניית מבנים אחרים תחתם. מיאנתי להאמין. עם זאת ידעתי שיש אמת בכל האמור.

הדרך, אשר לפנים הוליכה בין פרדסים, רצה עתה בין ערמות של פסולת, עד בואך אל חומת שיכונים לבנים מלוכלכים, המציגים לראווה את הכביסה התלויה בחלונות, במרפסות וכמעט מכסה את הבתים כולם. אחר־כך מגיעים אל גבעה, ממנה יכולתי להשקיף על נווהה ג'. בית אחד ניצב על תלו. ביתו של הרופא. דלת הכניסה היתה תלויה על ציר אחד ושמשה אחת מנופצת. כאילו ניפצוה אנו הנערים במשחק כדורגל פרוע ובלתי־זהיר. המפתן המצומח יבלית העיד, שאין גרים עתה בבית זה. בתים אחרים לא היו עוד בשכונה; במקומם נחו ערמות פסולת! שברי בלוקים, רעפים מבוטשים, תלים של צמיגים מנוקבים... מסביב־סביב לשכונה, במקום הפרדס הריחני, ניצבו אודי עצים בודדים ומאחוריהם הלבינו שיכונים שיכונים, וכביסה תלויה בחלונות, וצריף חצי־הרוס שהיה מועדון־נוער, כפי הנראה... וערמות ילדים מוזנחים, מיידים אבנים זה בזה, גוברים בזבל...

ומעל גגות הבטון של השיכונים, כמו סנטו לכל עובר־ושב, כמו חסידות עומדות על רגל אחת — אנטנות הטלוויזיה...

עמדתי שעון אל אוד עץ וסקרתי את הסובב. והחורבן חדר פנימה. מתוך החורבות קיפץ לקראתי אותו שומר זקן, שנהג להפחידני כאשר טיילתי לתומי בפרדס. אותו ערבי קיטע קיפץ לקראתי והביט בי... ואני השפלתי עיני לבל אראהו, והלכתי משם. בי נשבעתי, שוב לא אשוב אל אותו מקום...

יעקב בסר

על „סוף המשחק" של סמואל בקט / המשך מעבר לדף

קץ תקיף אותך, וגם אם ישובו לתחייה המתים של כל הדורות, לא יוכלו למלא אותה, ואתה תהיה שם כמו גרגיר חצץ קטן בלב הערבה. (הפוגה). כן, יום אחד אתה תדע מה זה, תהיה כמוני. אלא שאתך לא יהיה אף אחד, כיוון שאתה לא ריחמת על איש, וכיוון שלא ישאר עוד איש לרחם עליך".

הם היה רוצה לגמור עם הכול. היה רוצה למות מידיו של קלוב. בהיתקלו בסירוב, הוא מאשים את קלוב בכפיות טובה; אבל התשובה היחידה שלו היא: „אני עוזב אותך".

הם דורש מקלוב לייצר למענו כלב קטן, עשוי קטיפה שעירה, כדי להרגיש תחת ידו מעין יצור חי, חיים של אשליה, שיהיו תלויים בו: „הנה אותו כמות שהוא, עומד ומתחנן אליי".

ככל שהוא מתקרב לסופו, הוא נאחז יותר ויותר בזכרונות. „פעם הכרתי משוגע אחד, שחשב כי הגיע סוף העולם. הוא היה צייר. אהבתי אותו מאד. נהגתי לבקרו במוסד. הייתי אוחז בידו וגורר אותו לעבר החלון. אבל הבט! הנה שם! כל הקמה מלבלבת! ושם! הבט! מפרשי דוגיות! כל היופי הזה! (הפוגה) הוא היה שומט את ידו וחוזר אל פינתו. מבועת, כי לא ראה דבר מלבד אפר. (הפוגה) הוא לבדו ניצל. (הפוגה) נראה, שהמקרה איננו... לא היה כל כך... כל כך נדיר".

והזוהמה הולכת וגוברת: „כל הבית מצחין מפגרים", אומר הם. — „כל העולם", עונה קלוב. מורגש צורך חמור בשינוי. הם מנסה להסיח את דעתו בעזרת הסיפור הנצחי, שהוא מחבר, ועליו הוא חוזר פעמים אין ספור. ואולם הוא זקוק לקהל. לכן הוא מעיר את נאג, והקללות אינן חסרות בדבריו: „נבל! מדוע הולדת אותי?" הוא מבטיח לו דובשניה, אם יקשיב לו, ופותח בסיפור ארוך, בו הוא מתאר אדם זוחל על גחונו — כמו מולי, מהרן, פים — הבא להתחנן לפניו למען בנו הגווע ברעב — בדיוק כפי שתיאר זמן קצר לפני כן את הכלב — ואז לפתע פתאום: „הבה נתפלל לאלוהים". ואולם גם בילוי זה נשלל ממנו; אין כל תועלת בתפילה לאלוהים, כי „הממזר! הוא לא קיים בכלל!" — „עדיין לא", עונה קלוב.

והנה, האל עצמו הוא דבר בלתי אפשרי — לפחות במצב הנוכחי — (האם זוהי משמעות המשפט „עדיין לא"?) אבל אולי יום אחד, תבונה עליונה, „לאחר שתחזור לעולם, תתפתח להזות חזיונות מרוב התבוננות בנו?"

הם מנסה לחדש את סיפורו, אך הוא מופרע ע"י קלוב, הבא לקבוע את מותה של נל, ונאג? הוא בוכה. „ובכן, הוא חי", קובע הם באכזריות.

סיבוב קטן בחדר בעקבות האור — אבל ליד החלון אין יותר אור — בעקבות רעש הגלים — אבל שם אין עוד שום רעש, קלוב מסרב לנשק להם, או אפילו לנגוע בו; הוא יוצא. הם נותר לבדו, עם הפחים, ארונות המתים של הוריו. זכרונות מציפים אותו, והוא נתקף ב־חרטה, בגועל־נפש, בפחדים ובהזיות: „...כל אלה שיכול הייתי לעזור להם. (הפוגה) לעזור! (הפוגה) להציל! (הפוגה) הם יצאו מכל פינה. (הפוגה. בתקיפות) אבל חישבו, חישבו. אתם חיים על פני האדמה, ולזה אין שום תקנה! (הפוגה) לכו ואהבו זה את זה! לקקו זה את זה! (הפוגה. רגוע יותר) כאשר לא ביקשו לחם, ביקשו עוגות! (הפוגה. באלימות) עיזבוני לנפשי, שובו לאור־חליכם. (הפוגה. בשקט) כל זה, כל זה! (הפוגה) ואפילו לא כלב אחד של ממש! (יותר בשקט) הסוף מצוי כבר בהתחלה, ובכל זאת ממשיכים... אני אהיה שם, בתוך המקלט הישן, לבדי מול הדומיה וה... (הוא מהסס) הניוון. אילו יכולתי לשתוק ולשמור על שלוותי, כי אז היה בא הקץ על כל הרעש והתנועה... ואחר־כך? (הפוגה. נרגש מאד) כל מיני הזיות! השגיחו עלי! עכבר! צע־דים! עיניים! הנשימה נעצרת ואז... (מתנשף). ואז למלמל במהירות מלים, כמו ילד בודד המדמה כי הוא שני ילדים, שלושה, רק כדי להיות בצוותא, ולשוחח בצוותא, בתוך הלילה.

בינתיים מחזיר אותו שובו של קלוב אל המציאות, המציאות האיומה, שבה אזל כל דבר הדרוש לו: אפילו המרגיען, שאותו דרש לעתים כה קרובות מאז יקיצתו, אזל כבר: „אין יותר מרגיען. לעולם לא תקבל עוד מרגיען". ובזמן שקלוב מתבונן מבעד לחלון במתרחש בחוץ, „בגיהינום האחר", מתגלה לו לפתע האמת: „מעודי לא הייתי שם... תמיד נעדר. הכול התרחש בלעדי. אינני יודע מה קרה. (הפוגה) ואתה, האם אתה יודע מה קרה?

קלוב: אבל למי זה בכלל איכפת?

תמיד אותה הבעה של אדישות, של גאווה ואכזריות, של ליאות, ואולי גם של חרטה. וכאשר הוא כבר נרגז מאד בגלל דרישותיו החוזרות ונישנות של הם, הוא מביא לו את כלב־הקטיפה „ומכה בו על ראשו".

הם: אם אתה מוכרח להכות אותו, הכה אותו בגרזן. (הפוגה) או במוט, הכה אותו במוט. לא בכלב. במוט, או בגרזן.

קלוב: (בתחינה) נפסיק את המשחק!

הם: לעולם לא! הנח אותי בארון המתים שלי.

קלוב: אין יותר ארונות מתים.

הם: אם כן, שכל זה ייגמר! בבת אחת!

קלוב, שעלה בינתיים על השרפרף לפני החלון, מתבו־נן באופק בעזרת משקפתו, ולפתע הוא מבחין בתוך השממון במשהו נדיר: מישהו! זה מישהו! „ובכן, חסל אותו", אומר הם. מעט החיים, שנותרו על פני הארץ נראים גם הם כמיותרים. אחר־כך הוא מתקן את עצמו: „לא כדאי... אם הוא קיים, הוא יבוא הנה או ימות שם. ואם איננו קיים, לא כדאי בכלל לטרוח".

וזוהי באמת הכניעה: זה נגמר, קלוב. „הגענו לסוף. אינני זקוק לך יותר." — „מזלך הטוב", עונה קלוב, ומו־סיף עוד פעם: „אני עוזב אותך." למרות קשיחותו, אין הם נשאר אדיש נוכח עזיבתו של קלוב:

הם: לפני שתלך, אמור משהו.

קלוב: אין מה לומר.

הם: מלים אחדות... כדי שאוכל לנצור אותן... בלבי.

קלוב: לבך!

הם: כן. (הפוגה. בתוקף) כן! (הפוגה) יחד עם שאר הדברים, בבוא הקץ. הצללים, המלמולים, כל הצרות. לשם סיום (הפוגה) קלוב... (הפוגה) הוא אף פעם לא דיבר אלי. אחר כך, בסוף, לפני צאתו, דיבר אלי בלי שאבקשו. הוא אמר לי...

קלוב: (נואש) — אה!

הם: משהו... מלבך.

קלוב: לבי!

הם: מלים אחדות... מלבך.

אבל קלוב משיב רק בשיר לגלגני, כי האהבה, ה־ידידות... ומאחר שמושג הקיום היחיד, המוכר לו, הוא מושג היסורים, הוא משתדל להסביר עצמו:

„לפעמים אני אומר לעצמי, קלוב, אתה צריך ללמוד לסבול, אם אתה רוצה שלא יענישוך ביום מן הימים. לפעמים אני אומר לעצמי, קלוב, אתה צריך להיות יותר טוב מזה, אם אתה רוצה, שיניחו לך לצאת, ביום מן הימים. אבל אני מרגיש עצמי זקן מדי, והרחקתי לכת מכדי לרכוש לעצמי הרגלים חדשים. טוב; זה לא ייגמר לעולם, לעולם לא אצא כבר. (הפוגה) אחר כך, יום אחד, לפתע, זה נגמר, זה משתנה. אינני מבין, זה מת, או אולי אני. אינני מבין כבר דבר, גם לא זה. אני שואל את המלים שנותרו עדיין — שינה, יקיצה, ערב, בוקר. והן אינן אומרות דבר. (הפוגה) אני פותח את דלת תאי והולך. אני כה כפוף, עד שאוכל לראות רק את רגליי, אם אפקח את עיניי, ובין רגליי רצועה צרה של אבק שחור. אני אומר לעצמי, שהאדמה כבתה, למרות שמעולם לא ראיתיה מוארת. (הפוגה) וזה הולך מעצמו. (הפוגה) וכשאפול, אבכה מרוב אושר".

קלוב יוצא, בסרבו להעניק להם „את החסד האחרון" (כך במקור) — לכסותו בסדין, או כמו בהתחלה: „אני. (הפוגה) לשחק." אומר הם, אבל הפעם הוא קובע בלאות: „סוף של משחק אבוד, שכבר אי אפשר להפסידו". בינתיים חוזר קלוב בבגדי מסע „מגבעת פנאמה, מעיל טוויד, מעיל גשם על זרועו, מטרייה, מזוודה" ומתבונן בו בדומיה, בלי לזוז ממקומו. הם זורק את המוט שלו, את כלב הקטיפה שלו, את מצנפתו, את משקפיו, מצטט את בודליר, ממשיך את הסיפור שלו, וקורא „לאבי..." „(הפוגה). הוא מכסה את פניו במטפחת."

כרמית מירון — „תחיית השחף"

„השחף" — התיאטרון הקאמרי, ת"א;
מאת — אנטון פ. צ'כוב;
נוסח עברי — דוד אבידן;
בימוי — פרופ' לאופולד לינדברג;
תפאורה — אריה נבון;
תלבושות — רות דר.

בהעלותו את מחזהו של צ'כוב „השחף", בתיאטרון המוסקבאי שאך זה נולד, לאחר שההצגה נחלה כשלון בפטרבורג, החיה סטאניסלאבסקי את נפשו של המחבר הנופש בילטה אחר התקף שחפת ופתח דף מפואר בתולדות התיאטרון המודרני.

לא באותו יחס ולא באותן פרופורציות, אולם באותו סוג של הצלחה מפתיעה ומרעננת, העניק לנו הבמאי לאופולד לינדברג אחת החוויות התיאטראליות החשובות והמרשימות שידע התיאטרון הישראלי מזה זמן רב. וזאת בארץ, שבה כל הצגה של צ'כוב נדונה מראש לכשלון. יתירה מזו, בתקופה, בה המתחים הנפשיים והאירועים החברתיים בחיינו ראויים לעטו של טראגיקון, השכילו שעות החולין רוויות הפאתוס העצור, המתנהלות לאיטן, באחוזה הכפרית ליד האגם הקסום, לרתק אותנו משך שעתיים תמימות, אל המתרחש על הבמה; נכון יותר, אל המתרחש מאחורי הבמה. כי האירועים, שמן הדין כי יקרמו עור וגידים לעיני הצופים, כדי לשוות לעלילה אופי מרתק, מתחוללים בין תמונים ומאחורי הקלעים, ועל הבמה גוררים הגיבורים לאיטם את סבלות חייהם, כמשא הנישא לעייפה. טוב עשה הבמאי, פרופסור לינד־ברג, שלא ניסה למצוא אקטואליזציה חדשנית בבימוי, אלא נשאר צמוד לאווירה הצ'כובית, רבת־הרבדים, והת־ייחס אל היצירה ביראת־הכבוד הראויה לשיר — שאין למוסרו במלים אחרות. בכך יצא הפסד המודרניזציה בשכר הנאמנות המעולה לצ'כוב — והועלתה הצגה, שמפכים בה חיים תרבותיים ועם זאת מודרניים עד מאד.

קונסטנטין טרפלייב, בנה של השחקנית אירינה אר־קאדינה, כתב מחזה העומד להיות מוצג, „ליד האגם המכושף", ובו דמות אחת ויחידה: נשמת העולם בעוד מאתיים אלף שנה, כאשר דבר לא ייוותר עלי אדמות פרט לאותה נשמה ערטילאית העוטה תכריכי לובן וה־מגולמת על־ידי אהובתו של קוסטיה, נינה זרצ'נאיה. בין קהל הצופים נמצאים סורין בעל־האחוזה ואחיה של השחקנית, הסופר המצליח טריגורין — אהובה של ארקא־דינה, דורן הרופא, המורה האומלל מדבדנקו, מנהל האחו־זה שאמראייב, אשתו פולינה, המאוהבת ברופא, בתם מאשה, האוהבת עד יאוש את קוסטיה, ואחרים.

בערב הקסום של ההצגה, הנפסקת באמצע בשל הערותיה הסרקאסטיות של ארקאדינה, מתלכדים חוטי השתי של רקמות חיי הגיבורים למקלעת סבוכה ומורכבת, אשר תותר רק לקול יריית ההתאבדות של קוסטיה, בסוף ההצגה. כאותו שחף, צחור, ירוי, שהוא עצמו הפיל לרגלי נינה ושעתיד להיות פוחלץ בהמשך הדברים, ייפול גם קוסטיה קורבן חינם לאהבה שנעכרה ולכמיהות כתיבה שהתפחלצו.

אולם השחף איננו רק אנאלוגיה לקוסטיה. גם נינה, הדוחה את אהבתו הטהורה והסוערת של הצעיר והולכת שולל אחר תהילתו המדומה של הסופר הנערץ טריגורין,

תיאטרון

גם היא קורבן להתפכחות האלימה בחברה, בה הכול דור־סים ברגל ברוטאלית אהבה ותקווה. אך לא רק בנינה מדובר במחזה של צ'כוב. בכל אחת מדמויותיו חבוי משהו מן השחף הירוי, ובמידה זו או אחרת, כל אחד מגיבוריו נדון לחיות עם פוחלץ חלומותיו הבלתי־מוגשמים, עד אחרית ימיו.

*

עלה בידי הבמאי האורח לינדברג לגבש סביבו קבוצת שחקנים מצויינת, אשר השכילה לממש את אווירת התוגה הלירית הכפרית, שבה מתחוללים, מתחת לפני השטח, מעשים מסעירים ודרמאטיים, מאבקי־יאוש טראגיים. בלהקה הנפלאה הזאת תמצא את תפארת הפליאדה של שחקני התיאטרון, ללמדך שאפשר וגם כדאי לגבש קבוצה טובה למען הצגה מעולה. מצויינים היו אברהם בן־יוסף כסורין, גרשון שמר, הרופא הכפרי, יצחק חזקיה כקוסטיה ושלמה וישינסקי, המורה מדבדנקו. אולם הגדילה לעשות חנה מרון, בתפקיד התפור לה ככפפה לכף היד: השחק־נית האגוצנטרית המזדקנת ארקאדינה. ראינו כאן משחק משובח, תיאטראלי עד מאד, עשיר בניואנסים וגווני־גוו־נים, בקול, בתנועה, בהרמת גבות ובחיוך נבזי. חנה מרון הוכיחה שוב, שאמנית מחוננת, יש בידה לגבור על מגבלות של תנועה וגוף, בזכות כשרונה הקורן והשופע, אשר מילא בערב זה את חלל הבמה והאולם גם יחד. טובות היו לבנה פינקלשטיין וזהרירה חריפאי, האם והבת, האומללות בחיי האהבה שלהן. עודד תאומי בתפ־קיד הסופר טריגורין הפגין משחק קר ומשעמם, כיאה לאדם שצפונות החיים גלויות לפניו ודבר לא יפתיענו עוד.

בקשר לדמות אחרונה זו מביא סטאניסלבסקי בספרו „חיי באמנות" אפיזודה מעניינת: בשעתו, כאשר העלה התיאטרון האמנותי את „השחף", היה צ'כוב חולה עדיין ביאלטה ולא יכול להגיע לבכורה. לפיכך נאלצו, לאחר זמן, ליזום הצגה מיוחדת רק לכבוד הסופר, עם שובו למוסקבה באמצע הקיץ, בעונה המתה. סטאניסלבסקי, הבמאי, גילם גם את דמות טריגורין וחשש מביקורתו של צ'כוב. הסופר הידוע בדבריו הקצרים, אמר רק זאת: „זה היה נהדר. רק שעליך לנעול נעליים מרופטות ומכנ־סיים משובצים". סתם ולא פירש. סטאניסלבסקי היה המום. מה היתה כוונתו של צ'כוב? טריגורין היה חביב הנשים, סופר צעיר עדיין, נאה ומצליח, סטאניסלבסקי עיצב אותו במיטב הבגדים המודרניים דאז ובאיפור של דון־ז'ואן. יותר משנה חלפה ובאחת ההצגות, מודה סטאניסלבסקי, התחוור לו הדבר. בוודאי! טריגורין איננו צריך להיות נאה ואלגאנטי! כאן טמונה הבנתו העמוקה של צ'כוב לנפש האדם — ובעיקר לנפשה של צעירה רומאנטית וחסרת־נסיון כמו נינה. בדמיונה ראתה אותו כפי שלא היה במציאות, הלכה שולל אחר קסמי התהילה הכוזבת והעניקה לסופר תכונות שהיו פרי רוחה בלבד.

ואולם, כפי שקורה לעתים, יש גם באליה של הצגת „השחף" — קוץ. והוא דווקא דמות מרכזית ומהותית במחזה: גילה אלמגור בדמות נינה. למרבה הצער, הפגי־נה שחקנית זו משחק נוקשה וקשוח במקום שהיתה חייבת להיות אהבה בלתי־אמצעית וספונטאנית. ובמקום שלא היתה אהבה — בחלק השני של ההצגה — לא היתה גם התפכחות מבוגרת חולמת. עם זאת נשארת הצגת „השחף" בתיאטרון הקאמרי הביצוע המעולה ביותר שהופק עד כה בארצנו.

יצחק שומר — וגר זאב עם כבש (לשעה קלה)

„רבי יעקב" — קולנוע „תל־אביב", תל־אביב; „רמת־גן", רמת־גן.

מי לא יתגלגל מצחוק למראה לואי דה־פינס עטור זקן ופיאות, לבוש קפוטה שחורה וחובש מגבעת שטוחה רחבת־טיטורת, מלהיב את חסידיו בריקוד חסידי ברחובות פאריס? על כל פנים, הצרפתים — ואוהבים סאטירות המלעיגות על צביעותם־שלהם ועל מגרעותיהם — נהנים מלוא ההנאה מן הקומדיה המטורפת של ז'ראר אורי, והסרט מוסיף לשבור את שיאי־הקופה בפאריס.

אותו רבי יעקב, הרבי מברוקלין המגיע אל בירת צרפת כדי להשתתף בחגיגת הבר־מצווה של נכדו דוד, איננו אלא התעשיין ה„גוי" ויקטור פיבר (השחקן לואי דה־פינס), הבז ליהודים ואינו מחבב זרים בכלל... כצר־פתים בורגניים רבים, אין פיבר אוהב גרמנים, כושים מעוררים בו בחילה, ערבים הוא שונא, מאנגלים הוא

קולנוע

סולד, ההולאנדים או בלגים סתם אינו יכול לסבול (הם מזהמים את אווירה הצח של צרפת וגורמים לפקקי־תנועה בכבישית...). דה־פינס מהתל בכולם, וקודם־כל בצביעות הצרפתית.

משנודע לתעשיין המבולבל, כי נהגו הפרטי הוא יהודי, הוא נתקף חלחלה. כיצד לא ידע, כי סולומון שלו הוא מבני־ברית וכי לא יחלל שבת בשום מחיר, אפילו יסטר אותו סטרונו? פיבר, השמרן הסתום והמגוחך, נמצא בדרך לטקס נשואי בתו כאשר מכוניתו נופלת לתוך אגם בפאתי דרך כפרית. כאן מתחילות צרותיו. סולומון הנהג ניצב לתפילה חגיגית, כדי לקבל פני שבת מלכתא כדת וכדין ישראל, ומתברר שהוא בחור יהודי כשר ולא בחר־היסט, כפי שסבר אדונו... פיבר מסתבך עם חבלנים ערבים הנקלעים בדרכו, משקר לאשתו המפונקת, החו־שדת בו כי בגד בה, נופל לתוך מאבט של גומי־לעיסה, מעוות מרצונו לשוטרים, ועוד כהלה הרפתקאות. החבל־נים מאיימים לרצחו נפש, וכדי להימלט מידיהם, יחד עם חברו לבריחה סולימן (הנרדף אף הוא על־ידי החב־לנים), מתחזה הוא לרבי יעקב, המגיע לנמל־התעופה אורלי.

מתחלה רודפת מתחלה. שוטרים רודפים אחרי החב־לנים. החבלנים רודפים אחרי „סולימן" ו„רבי יעקב", המגיע אל ה„פלצל" ושובה את לבם של תושבי השכונה היהודית שבלב פאריס. סולימן הופך לזליגמן, עוזרו של הרבי, הנותן עינו בכלת יהודייה אדומת־שיער. השעשוע מגיע לשיאו כאשר ה„רבי" מתבקש על־ידי המעריצים ב„פלצל" לשאת את דברו. ומכיוון שפיבר־הגוי איננו יודע שפת־קודש או לשון אידיש, הוא קורא בהטעמה את השמות שעל שלטי חנויות היהודים שברחוב: רוזנפלד, פינקלשטיין, ליבוביץ', לויס (כשמוטעם באריכות דווקא השם של בעל מכנסי הג'ינס, שאופנתם כבשה את העולם)... לשיא אחר של הצחקה מגיע דה־פינס כשהוא מתכבד בעלייה לתורה והוא עולה לבימה ומסתכל בספר כ„תרנגול בבני־אדם". הרבי המזוייף, שאינו יודע את ברכת־התורה, כמובן, מבקש לברך את באי בית־הכנסת בברכת הצלב. סולימן־זליגמן המוסלמי מציל אותו מכש־לון, כשהוא מבהיר לו, כי אין היהודים כורעים ברך ואין הם מצטלבים. הקומדיה המטורפת נמשכת בקצב. דה־פינס, הקומיקאי החביב, מפתיע כבסרט־נע. ואם צרפתים ולא־יהודים אחרים מתגלגלים מצחוק, מדוע לא ייהנו גם היהודים? ואכן, הטורים הארוכים בבתי־הקולנוע בישראל, בהם מוצגת עתה הקומדיה של ז'ראר אורי, מעידים על הצלחת הסרט גם אצלנו.

מנהגיהם המשונים של יהודים חובשי „שטריימלים" ולובשי קפוטות, פרצופים מעוותים של יהודים מרקדים הרוקעים ברגליהם על מרצפות פאריס, חנויות שופעות־כל־טוב של יהודים ויהודיות עטופות פרוות יקרות ומקושטות בעדיים של זהב ויהלומים — עלולים אולי לעורר אצל אנטישמים תאוות רדומות או לא־כל־כך רדומות. אך כל צל של חשד בדבר כוונות עושי־הסרט בטל מאליו, כאשר הבמאי הוא אורי ז'ראר — מאקס טננבאום! והקומדיה האבסורדית של הבמאי הצרפתי היהודי מקבלת דווקא משמעות אקטואלית, אף שזו נראית כחזון אחרית הימים: יהודי וערבי לוחצים ידיים בידי־דות ואחווה. „רציתי לעשות סרט מצחיק, אך גם להזכיר לאנשים את המקורות המשותפים של האמונה היהודית, הנוצרית והמוסלמית. בכמה בתי־קולנוע מחא הקהל כפיים כשהערבי והיהודי לחצו ידיים בסרט" — אמר הבמאי ז'ראר אורי.

האחווה חוגגת את נצחונה רק לשעה קלה. רבי יעקב המזוייף מפנה מקומו לרב האמיתי מברוקלין והוא עצמו יוצא אל רחבת הכנסייה, שם מצפים לעריכת טקס הני־שואין של הבת. מן הבר־מצווה בבית־הכנסת אל החתונה בכנסייה. וכאן ממשיך דה־פינס לירות את חצי הלעג ולהתל בכולם: בבניינת מדינאי צרפת לסחטני־הנפט הערבים; במשמר־הפרשים הרפובליקני הערוך לקבל בכל הכבוד את סולימן־זליגמן, שהוכתר לנשיא בארצו ל־אחר שהתחוללה שם הפיכה צבאית; בחבלנים, שבהיוודע להם כי מוחמד־סולימן הוא עתה נשיא בנסיכותו הער־בית, הם חדלים לרדוף אחריו ומתחילים להתרפס לפני נסיך־הנפט, החוטף את בתו של פיבר, אנטואנט, מזרועות חתנה הגנראל וממריא עימה בהליקופטר, שהועמד לרשו־תו על־ידי מיניסטריון־החוץ ושר־הטקס הצרפתיים...

כיכובו של דה־פינס מוסיף ל„רבי יעקב" את כל הטעם, החן וההצלחה.

„רבי יעקב" חגוי עם סולומון, נהגו היהודי